

Diagnoza problemów uzależnień i przemocy w Gminie Pruszcz Gdański

Gmina Pruszcz Gdański 2023

Spis treści

Wprowadzenie.....	4
1. Charakterystyka problemów uzależnień i przemocy	5
1.1. Uzależnienia.....	5
1.2. Przemoc	9
2. Metodologia i przebieg diagnozy	16
3. Metryka Gminy Pruszcz Gdański	18
3.1. Ogólne informacje o gminie	18
3.2. Problemy społeczne w statystykach pomocy społecznej	18
4. Problemy uzależnień i przemocy w gminie w świetle danych.....	21
4.1. Skala problemów uzależnień i przemocy w gminie.....	21
4.2. Lokalny rynek napojów alkoholowych	23
5. Zasoby gminy w sferze rozwiązywania problemów alkoholowych i innych uzależnień oraz w zakresie przeciwdziałania przemocy.....	26
6. Wyniki badania ankietowego osób dorosłych.....	28
6.1. Charakterystyka respondentów	28
6.2. Ocena sytuacji społecznej w gminie.....	29
6.3. Problem uzależnień w świetle badań	31
6.3.1. Świadomość społeczna w obszarze uzależnień.....	31
6.3.2. Doświadczenia osobiste związane z uzależnieniami	34
6.3.3. Zagrożenie uzależnieniami w najbliższym otoczeniu	39
6.4. Problem przemocy w świetle badań	39
6.4.1. Świadomość społeczna w obszarze przemocy	39
6.4.2. Doświadczenia osobiste oraz w najbliższym otoczeniu związane z przemocą	42
6.4.3. Poszukiwanie pomocy w przypadku wystąpienia problemu	45
6.5. Spędzanie czasu wolnego	45
7. Wyniki badania ankietowego młodzieży	48
7.1. Charakterystyka respondentów	48
7.2. Opinie młodzieży na temat zjawiska uzależnień	49
7.3. Doświadczenia osobiste związane z uzależnieniami	54
7.3.1. Alkohol.....	54
7.3.2. Tytoń.....	57

7.3.3. Narkotyki i dopalacze	58
7.3.4. Uzależnienia behawioralne	60
7.4. Zagrożenie uzależnieniami w najbliższym otoczeniu.....	63
7.5. Przemoc.....	65
7.6. Spędzanie czasu wolnego	68
8. Wyniki badania ankietowego sprzedawców napojów alkoholowych	72
9. Wyniki badania przedstawicieli służb społecznych	75
10. Podsumowanie wyników badań.....	78
Wnioski i rekomendacje	87

Wprowadzenie

Problemy społeczne stanowią jeden z aspektów funkcjonowania społeczeństwa – wpływają na jakość i warunki życia, poczucie bezpieczeństwa oraz perspektywy rozwoju zarówno całych społeczności, jak i rodzin oraz pojedynczych osób. Potocznie rozumiane są jako negatywne zjawiska, czynniki niepożądane przez większość społeczności czy trudne sytuacje, które wymagają rozwiązania. W literaturze definiowane są jako „ogólne wzory zachowania ludzkiego lub warunków społecznych, które są postrzegane jako zagrożenia dla społeczeństwa przez znaczącą liczbę ludności, przez silne grupy, bądź przez charyzmatyczne jednostki oraz które mogą być rozwiązane czy też którym można jakoś zaradzić”¹. O problemie społecznym mówimy wtedy, kiedy dotyczy wielu osób w społeczności, ma charakter powtarzający się, a nie jednorazowy, jest postrzegany i odczuwany przez członków danej społeczności jako istotna dolegliwość w życiu zbiorowym, domaga się rozwiązania oraz można mu zaradzić poprzez zbiorowe działanie².

Podstawą każdego działania służącego rozwiązywaniu problemów oraz lepszemu zaspokajaniu potrzeb ludzi jest diagnoza społeczna, czyli rozpoznanie i opis problemów społecznych. Zawsze odnosi się ona, bezpośrednio lub pośrednio, do stanu zaspokajania potrzeb społecznych i dotyczy zjawisk, które powodują, że nie mogą one być zaspokajane. Dostarcza wiedzy, która pozwala z jednej strony zaplanować i zrealizować działania służące poprawie sytuacji, przy optymalnym i efektywnym wykorzystaniu posiadanych zasobów finansowych, ludzkich, instytucjonalnych³.

W ramach *Diagnozy problemów uzależnień i przemocy w Gminie Pruszcz Gdański* badaniu poddano problemy społeczne, o których skali i zasięgu trudno jest wnioskować jedynie na podstawie danych zastanych. Są to problemy uzależnień od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych oraz uzależnień behawioralnych, a także przemocy.

Niniejszy dokument składa się z 10 rozdziałów, w ramach których omówiono charakterystykę problemów uzależnień i przemocy, metrykę gminy z uwzględnieniem lokalnego rynku napojów alkoholowych, problemy uzależnień i przemocy w świetle danych zastanych oraz badań przeprowadzonych wśród mieszkańców gminy, sprzedawców napojów alkoholowych oraz przedstawicieli służb społecznych. Na zakończenie zaprezentowano zestawienie wybranych informacji oraz wnioski i rekomendacje płynące z badania.

¹ K. Frysztański, *Socjologia problemów społecznych*, Warszawa 2009, s. 20.

² J. Kwaśniewski, *Rola diagnozy w rozwiązywaniu problemów społecznych*, Warszawa 2006, s. 7.

³ T. Schimanek, *Diagnozowanie problemów społecznych*, Warszawa 2015, s. 2-3.

1. Charakterystyka problemów uzależnień i przemocy

1.1. Uzależnienia

W świetle definicji Światowej Organizacji Zdrowia, uzależnienie rozumiane jest jako stan psychiczny i fizyczny, który wynika z interakcji organizmu z substancją psychoaktywną. Charakteryzuje się on zmianami zachowania oraz koniecznością przyjmowania substancji w sposób okresowy lub ciągły – w celu doświadczenia jej wpływu bądź uniknięcia objawów towarzyszących jej brakowi w organizmie. W kontekście dysfunkcji społecznych uzależnienie należy jednak rozumieć szerzej, tj. jako silną i nabytą potrzebę zażywania substancji psychoaktywnych bądź wykonywania określonych czynności, takich jak np. uprawianie hazardu, oglądanie telewizji, korzystanie z internetu czy robienie zakupów.

Określenie *substancje psychoaktywne* odnosi się do szerokiej grupy substancji, definiowanych jako związki chemiczne pochodzenia naturalnego lub syntetycznego, nie zaliczane do pokarmów, mające wpływ na biologiczne funkcjonowanie żywych organizmów. Mogą być nimi wszystkie substancje, które oddziałują na mózg osoby zażywającej, zmieniając jej samopoczucie, stany świadomości czy sposób odbioru bodźców zewnętrznych. Istotne jest to, że wpływają na centralny układ nerwowy człowieka, powodując w organizmie zmiany psychiczne (np. iluzje, euforię, omamy, zaburzenia pamięci) oraz fizyczne (np. pobudzenie, przyspieszenie tętna, wzrost ciśnienia krwi), a przyjmowane w sposób długotrwały mogą prowadzić do uzależnienia⁴.

W literaturze przedmiotu istnieją różne klasyfikacje substancji psychoaktywnych. W zależności od sposobu oddziaływania na organizm można zasadniczo podzielić je na cztery grupy:

- 1) środki tłumiące (alkohol, leki nasenne i uspokajające, środki wziewne) – redukują czynności całego układu nerwowego, osłabiają wewnętrzne hamulce, małe ich dawki powodują pobudzenie, a duże senność;
- 2) środki pobudzające (kofeina, nikotyna, amfetamina, kokaina) – pobudzają czynności ośrodkowego układu nerwowego, wyostrzają zmysły, przy długotrwałym stosowaniu powodują nadaktywność, bezsenność, brak apetytu;
- 3) halucynogeny (marihuana, haszysz, LSD) – zaburzają czynności mózgu powodując ubarwiony i zniekształcony obraz świata, wywołują pseudohalucynacje;
- 4) opiaty (morfina, kodeina, heroina, opium) – uśmierzają ból, ich małe dawki wywołują stany euforii, natomiast duże – stany zamroczenia⁵.

Warto również zwrócić uwagę na wymieniane w *Ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii* (t.j. Dz.U. 2023 poz. 172) substancje z grup środków

⁴ Zob. *Współczesne teorie i praktyka profilaktyki uzależnień chemicznych i niechemicznych*, red. M. Jędrzejko, Warszawa 2009, s. 40; <http://www.kbpn.gov.pl/porta1?id=112184>.

⁵ Tamże.

odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych oraz nowych substancji psychoaktywnych.

W świetle Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych (ICD - 10) obowiązującej w Polsce od 1992 roku, substancjami psychoaktywnymi powodującymi zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania są: alkohol, opioidy, kanabinoły, substancje uspokajające i nasenne, kokaina, inne substancje stymulujące, w tym kofeina, halucynogeny, tytoń, lotne rozpuszczalniki organiczne oraz inne narkotyki i substancje psychoaktywne⁶.

W zależności od rodzaju substancji psychoaktywnej można wyróżnić różne rodzaje uzależnień, takie jak alkoholizm, narkomania, nikotynizm i lekomania. Granice pomiędzy nimi mogą być jednak nieostre, ponieważ zarówno katalog substancji psychoaktywnych, jak i podejście badaczy do ich klasyfikacji są dość dynamiczne. Niezależnie jednak od rodzaju uzależnienia może ono przynieść negatywne konsekwencje w wielu wymiarach, utrudnia bowiem prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne. Niejednokrotnie prowadzi nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

Specyfika problemu uzależnień powoduje, że dokładne określenie jego skali i zasięgu nie jest możliwe, szczególnie w przypadku alkoholizmu czy narkomanii. Osoby nimi dotknięte lub członkowie ich rodzin mogą przez długi czas nie uświadamiać sobie jego istnienia, mogą też chcieć ukrywać go ze względu na obawę przed ostracyzmem społecznym. Dane oraz badania społeczne przeprowadzane w tym zakresie wskazują jednak na to, że uzależnienia od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych stanowią dość poważny problem społeczny.

Ze statystyk Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych wynika, że w 2021 roku spożycie alkoholu w litrach na mieszkańca wynosiło 3,8 litra wyrobów spirytusowych (100% alkoholu), 6,7 litra wina i miodów pitnych oraz 92,7 litra piwa. Na 1 mieszkańca przypadało średnio 9,70 litra 100% alkoholu. Analiza okresu dziesięcioletniego wskazuje na zmiany tych wskaźników. W porównaniu do 2011 roku spożycie alkoholu w litrach na mieszkańca wzrosło o 0,5 litra w przypadku wyrobów spirytusowych (100% alkoholu), natomiast w przypadku piwa spadło o 1,6 litra. Spożycie wina i miodów pitnych wzrosło o 0,3 litra. Średnia na 1 mieszkańca zwiększyła się o 0,45 litra na osobę. W 2021 roku alkohol można było kupić w 123 345 punktach sprzedaży w kraju, z czego 8 636 punktów (7,0%) miało lokalizację w województwie pomorskim. Na jeden punkt sprzedaży alkoholu w kraju przypadało 299 mieszkańców, natomiast w województwie pomorskim wskaźnik ten kształtował się na poziomie 262 osób⁷.

Zachowania autodestrukcyjne – tj. nadużywanie alkoholu, zażywanie narkotyków oraz palenie papierosów – stanowią jeden z elementów badań w ramach „Diagnozy społecznej 2015”. W świetle ich wyników, do nadużywania alkoholu w 2015 roku przyznało się 6,2% badanych, natomiast do sięgania po alkohol w trudnych sytuacjach życiowych – 3,5%. Zdecydowanie

⁶ <http://stat.gov.pl/Klasyfikacje/doc/icd10/pdf/ICD10Tom1.pdf>.

⁷ <http://www.parpa.pl/index.php/badania-i-informacje-statystyczne/statystyki>.

częściej alkoholu nadużywają mieszkańcy dużych miast (niż małych lub wsi), osoby w średnim wieku, bogaci i biedni (od średniozamożnych), prywatni przedsiębiorcy (niż pracownicy) oraz bezrobotni (niż pracujący)⁸.

„Diagnoza społeczna 2015” wskazuje na utrzymywanie się w populacji dorosłych Polaków problemu narkotyków. Do ich zażywania przyznało się 1,3% dorosłych badanych w Polsce, czyli taki sam odsetek jak w podobnym badaniu w 2005 roku. Charakterystyczne jest to, że wśród osób najbardziej zagrożonych narkomanią można wskazać mężczyzn, osoby młode – uczniów i studentów, mieszkańców dużych miast, prywatnych przedsiębiorców, osoby bogatsze i z wyższym wykształceniem. Ponad połowę rzadziej po narkotyki sięgają kobiety, cztery razy rzadziej mieszkańcy miast i wsi od mieszkańców aglomeracji powyżej 500 tys. mieszkańców, natomiast trzykrotnie częściej niż osoby żyjące w związkach małżeńskich narkotyki zażywają osoby w stanie wolnym. Zarówno w przypadku narkomanii jak i alkoholizmu, ich występowanie może wiązać się z natężeniem życiowego stresu⁹.

Wśród zachowań autodestrukcyjnych „Diagnoza społeczna 2015” wymienia również palenie papierosów, które może dotyczyć nieco mniej niż jednej czwartej dorosłych Polaków. Przeciętna liczba wypalanych dziennie papierosów wynosi 15 sztuk, przy czym w ostatnich latach można zaobserwować tendencję malejącą. Wśród palaczy dominują osoby w średnim wieku, mężczyźni, osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz uboższe. Najwyższy odsetek osób palących odnotowano wśród bezrobotnych, mężczyzn, osób w wieku od 45 do 59 lat oraz pracowników najemnych w sektorze prywatnym, natomiast najniższy wśród uczniów i studentów, osób starszych, emerytów¹⁰.

Grupą szczególnie zagrożoną uzależnieniami od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych jest młodzież. Tematyce uzależnień wśród młodzieży poświęcony jest dokument „Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 r. Europejski Program Badań Ankietowych w Szkołach ESPAD”. W świetle przedstawionych w nim wyników:

- napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży szkolnej; próby picia w momencie badania miało za sobą 80,0% gimnazjalistów z klas trzecich i 92,8% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych;
- w czasie 12 miesięcy przed badaniem jakiegokolwiek napoje alkoholowe piło 67,9% młodszych uczniów i 89,0% starszych;
- stanu silnego upojenia alkoholem doświadczyło, chociaż raz w życiu, 33,3% piętnasto- i szesnastolatków oraz 56,6% uczniów ze starszej grupy;
- w 2019 roku 34,1% gimnazjalistów oraz 58,7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych wypilo choć raz pięć drinków przy jednej okazji w czasie ostatnich 12 miesięcy;

⁸ *Diagnoza społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków*, red. J. Czapieński, T. Panek, Warszawa: Rada Monitoringu Społecznego 2015, s. 294-297.

⁹ Tamże, s. 298-299.

¹⁰ Tamże, s. 290-291.

- doświadczenia z paleniem papierosów ma połowa gimnazjalistów oraz dwie trzecie starszych uczniów, a aktualnie wypala ponad 10 papierosów dziennie około 3% gimnazjalistów i prawie 5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych;
- biorąc pod uwagę narkotyki, na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia i eksperymentowania znajdują się marihuana i haszysz (21,4% wśród gimnazjalistów oraz 37,2% wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych), na drugim leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza (15,1% i 18,3%), a na trzecim miejscu substancje wziewne (8,6% i 6,9%).

Powyższe wyniki, pomimo iż wykazywały niejednokrotnie tendencję spadkową w porównaniu do wcześniejszych badań tego typu, nie napawają jednak optymizmem. Wskazują bowiem na wciąż istniejące zagrożenie uzależnieniami od różnego rodzaju substancji psychoaktywnych wśród młodzieży.

W ostatnich latach coraz poważniejszy staje się problem uzależnień behawioralnych wśród młodzieży, w szczególności w kontekście użytkowania internetu, mediów społecznościowych, telefonów. W świetle wyników badania „Problematyczne używanie internetu przez młodzież”, przeprowadzonego Fundacją Dajemy Dzieciom Siłę w 2019 roku:

- ✓ wśród 11,9% polskich nastolatków w wieku 12-17 lat występuje problematyczne używanie internetu;
- ✓ problematyczni użytkownicy internetu to częściej dziewczęta niż chłopcy oraz starsze nastolatki (w wieku 15-17 lat) niż młodsze (w wieku 12-14 lat);
- ✓ ponad połowa (54,4%) młodych ludzi miała kontakt z niebezpiecznymi treściami w internecie. Niemal co trzeci badany widział w sieci sceny okrucieństwa i przemocy, a co czwarty – treści dotyczące sposobów samookaleczania się, materiały pornograficzne oraz zachęcające do obrażania innych lub dyskryminujące;
- ✓ nastolatki problematycznie używające internetu częściej korzystają z portali społecznościowych i udostępniają na nich zdjęcia, oglądają filmiki i śmieszne obrazki;
- ✓ czynniki ryzyka problematycznego używania internetu to odczuwanie silnego stresu szkolnego, doświadczanie przemocy rówieśniczej, w szczególności wielu jej form, negatywny stosunek do szkoły oraz wiek;
- ✓ do czynników ochronnych należą: wsparcie ze strony rodziny, rówieśników i nauczycieli, prowadzenie przez rodziców rozmów z dzieckiem na temat bezpieczeństwa w internecie, zainteresowanie rodzica aktywnością dziecka online oraz regularne poświęcanie przez dziecko czasu na hobby niezwiązane z internetem¹¹.

Poruszany powyżej problem mógł nasilać się w związku ze stanem epidemii COVID-19 i związanymi z nim obostrzeniami. Od marca 2020 roku młodzież przez długie okresy czasu uczyła się zdalnie, a kontakty między rówieśnikami zostały ograniczone tylko do kontaktów „w

¹¹ <https://www.kbpn.gov.pl/portal?id=1768880>

sieci”. Mogło to spowodować trudności w powrocie do bezpośrednich relacji rówieśniczych, a także uzależnić młodzież od internetu i mediów społecznościowych.

Problem uzależnień behawioralnych może dotyczyć również osób dorosłych. Z badań przeprowadzonych na populacji osób w wieku od 15 roku życia wzwyż, wynikają m.in. następujące kwestie:

- w 2019 roku osoby grające w czasie ostatnich 12 miesięcy na pieniądze stanowili 37,1% populacji osób w wieku powyżej 15 roku życia. Polacy najczęściej grają w gry Totalizatora Sportowego (27,4%), a na kolejnych miejscach są zdraпки (16,3%), loterie lub konkursy SMS-owe (6,3%) oraz automaty do gier z tzw. niskimi wygranymi (3,8%). Spośród wszystkich grających, 32,8% Polaków gra bez ryzyka powstania problemów;
- trzy czwarte Polaków w wieku powyżej 15 roku życia deklaruje korzystanie z internetu. Przeważająca większość korzystających z sieci (98,0%) to przeciętni użytkownicy, którzy nie mają w codziennym życiu problemów w związku z tym. Problem z uzależnieniem od Internetu dotyczy obecnie 0,03% badanej populacji;
- symptomy kompulsywnego kupowania w 2019 roku wykazywało 3,7% populacji Polaków w wieku powyżej 15 roku życia, co w liczbach bezwzględnych można oszacować na ponad milion osób
- w 2019 roku prawie jedna dziesiąta Polaków powyżej 15 roku życia (9,1%) miała problem z uzależnieniem od pracy. Zarówno uzależnienie, jak i zagrożenie uzależnieniem dotyka przede wszystkim osób poniżej 35 roku życia, w szczególności w przedziale wiekowym 25-34 lata. Istotnym czynnikiem ryzyka są różne aspekty aktywności zawodowej. Zagrożeniu pracoholizmem sprzyja w szczególności praca na własny rachunek, a także pełnienie funkcji kierowniczych, odpowiedzialność za pracę innych osób lub kierowanie projektami¹².

Pomimo, iż powyższe liczby mogą wydawać się niewielkie, to jednak nierzadko kryją się za nimi poważne trudności, problemy i dysfunkcje rodzin. Dlatego tak ważne jest budowanie świadomości w zakresie uzależnień behawioralnych oraz budowanie społecznej rangi problemu.

1.2. Przemoc

Przemoc jest zjawiskiem dość powszechnym we współczesnym świecie. Występuje w różnych sferach życia, w mediach, w codziennym funkcjonowaniu wielu osób. Potocznie utożsamiana jest z brutalnością, okrucieństwem i przestępczością, częściej kojarzona z jej fizycznymi przejawami, pozostawiającymi widoczne ślady. Definicje przemocy są różne. Najczęściej wskazuje się na relację między ludźmi, która opiera się na użyciu przeważającej siły, utrudniając tym samym samoobronę osoby pokrzywdzonej. Przemocy nie należy utożsamiać więc z

¹² „Oszacowanie rozpowszechnienia oraz identyfikacja czynników ryzyka i czynników chroniących od hazardu i innych uzależnień behawioralnych – edycja 2018/2019”

agresją, ponieważ różnią się one asymetrią siły – w przemocy występuje ona zawsze po stronie sprawcy, a w przypadku agresji jest zrównoważona¹³.

Na potrzeby niniejszego dokumentu można przyjąć definicję, w świetle której przemoc definiowana jest jako „intencjonalne działanie lub zaniechanie jednej osoby wobec drugiej, które wykorzystując przewagę sił narusza prawa i dobra osobiste jednostki, powodując cierpienia i szkody”¹⁴. Charakteryzuje się ona następującymi cechami:

- ma charakter intencjonalny, co oznacza, że działania sprawcy są świadome i celowe, służą uzyskaniu kontroli i bezwzględnego posłuszeństwa;
- jest rodzajem relacji, charakteryzującej się przewagą sprawcy nad ofiarą, przy czym ta przewaga może mieć charakter psychiczny, fizyczny, ekonomiczny, społeczny czy kulturowy oraz sprzyja poczuciu bezkarności sprawcy i zarazem bezradności ofiary;
- jest relacją, w której sprawca podejmując działania lub zaniechując ich, narusza prawa i dobra osobiste ofiary, takie jak prawo do szacunku, ochrony zdrowia czy kontaktów z rodziną;
- powoduje szkody fizyczne i psychiczne oraz wywołuje cierpienie u osoby doznającej przemocy.

Przemoc może przyjmować różnorodne formy. Są to w szczególności:

- 1) przemoc fizyczna – zwrócona przeciwko fizyczności człowieka, niosąca ryzyko uszkodzenia ciała poprzez takie zachowania jak np.: popychanie, potrząsanie, policzkowanie, kopanie, duszenie, bicie, rzucanie w kogoś przedmiotami, przypalanie, topienie;
- 2) przemoc psychiczna – zmierzająca do poniżenia ofiary, zastraszenia, pozbawienia wiary we własne możliwości; obejmuje wszystkie działania (z wyjątkiem użycia siły fizycznej), służące obniżeniu poczucia własnej wartości, wywołaniu stanów lękowych i zaburzeń osobowości oraz zahamowania procesu osobistego rozwoju, takie jak np. szantaż emocjonalny, manipulacja, śledzenie, nękanie telefonami, wysyłanie anonimów, nagabywanie;
- 3) przemoc seksualna – polega na zmuszaniu ofiary do jakiegokolwiek formy aktywności seksualnej, a także na zachowaniach sprowadzających ją do roli obiektu seksualnego, poprzez np. niechciane dotykanie, szczygnięcia, klepanie, żarty i gesty upokarzające seksualną naturę drugiej osoby;
- 4) przemoc ekonomiczna – obejmuje działania służące ograniczeniu swobodnego dysponowania pieniędzmi i własnymi dobrami bądź dostępu do dóbr wspólnych; może polegać np. na odbieraniu pieniędzy, kontrolowaniu wydatków, zmuszaniu do proszenia o pieniądze czy uniemożliwianiu podjęcia pracy.

Wśród innych form przemocy można wskazać także zaniedbanie, polegające na nie zaspokajaniu podstawowych potrzeb fizycznych i psychicznych osoby; przemoc symboliczną,

¹³ J. Helios, W. Jedlecka, *Współczesne oblicza przemocy. Zagadnienia wybrane*, Wrocław 2017, s. 15.

¹⁴ <http://www.niebieskalinia.info/index.php/przemoc-w-rodzinie/6-co-to-jest-przemoc>.

czyli narzucanie sposobu rozumienia rzeczywistości oraz cyberprzemoc, czyli przemoc z użyciem nowoczesnych technologii, najczęściej telefonów komórkowych i internetu.

Szczególny przypadek stanowi przemoc domowa – przede wszystkim z tego względu, że zachodzi najczęściej pomiędzy bliskimi sobie osobami, stając się niejednokrotnie elementem ich codziennego życia. Definicja ustawowa przemocy domowej została zawarta w art. 2 ust 1 pkt 1) *Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej*. W jej świetle stanowi ona jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

- a) narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- b) naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,
- c) powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,
- d) ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,
- e) istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

W punktach 2) i 3) ww. ustawy zdefiniowano natomiast osobę doznającą przemocy domowej oraz osobę stosującą przemoc domową. W świetle tych definicji za osobę doznającą przemocy domowej można uznać następujące osoby, wobec których stosowana jest przemoc domowa:

- a) małżonka, także w przypadku gdy małżeństwo ustało lub zostało unieważnione, oraz jego wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- b) wstępnych i zstępnych oraz ich małżonków,
- c) rodzeństwo oraz ich wstępnych, zstępnych i ich małżonków,
- d) osobę pozostającą w stosunku przysposobienia i jej małżonka oraz ich wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- e) osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości we wspólnym pożyciu oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- f) osobę wspólnie zamieszkującą i gospodarującą oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- g) osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości w trwałej relacji uczuciowej lub fizycznej niezależnie od wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania,
- h) małoletniego.

Przez osobę doznającą przemocy domowej należy także rozumieć małoletniego będącego świadkiem przemocy domowej wobec osób, o których mowa powyżej. Osoba stosująca przemoc domową to natomiast osoba pełnoletnia, która dopuszcza się przemocy domowej wobec wymienionych osób.

Pojęcie przemocy domowej zastąpiło dotychczas stosowane pojęcie przemocy w rodzinie poprzez uchwalenie i wejście w życie *Ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw*. Zmiany wprowadzone tą ustawą były gruntowne i dotyczyły wielu wcześniejszych zapisów, co spowodowało konieczność nowego spojrzenia na zjawisko przemocy. Z drugiej jednak strony wszelkie dotychczasowe statystyki i badania dotyczą przemocy w rodzinie, dlatego w tym aspekcie, szczególnie w obszarze diagnozy problemu, bardziej zasadne wydaje się posługiwanie dotychczasowymi pojęciami.

Przemoc domową można analizować z różnych perspektyw. Z punktu widzenia moralności przemoc jest złem, ponieważ stanowi krzywdzenie słabszego. Główne sankcje w tym przypadku polegają na potępieniu ze strony członków społeczeństwa, a także na sankcjach własnego sumienia sprawcy. Psychologiczny aspekt obejmuje natomiast bezradność i cierpienie ofiary, a także odślania mechanizmy wewnętrzne sterujące przemocą i procesy interakcji, zachodzące między sprawcą i ofiarą. Perspektywa społeczna wskazuje na obyczaje i postawy, które mogą sprzyjać przemocy lub ją usprawiedliwiać oraz na zaangażowanie sił społecznych i wpływ na sprawy publiczne¹⁵.

Z punktu widzenia prawa, przemoc domowa stanowi przestępstwo. W świetle artykułu 207 *Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny* znęcanie się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Jeżeli ofiarą znęcania się jest osoba nieporadna ze względu na jej wiek, stan psychiczny lub fizyczny to wymiar kary wynosi od 6 miesięcy do 8 lat, a w przypadku szczególnego okrucieństwa za ten czyn przewiduje się karę pozbawienia wolności od roku do 10 lat. W świetle kodeksu karnego, jeżeli następstwem znęcania się jest targnięcie się na życie przez ofiarę, to wymiar kary pozbawienia wolności zwiększa się do przedziału od 2 do 12 lat.

Przemoc domowa nie pojawia się nagle – jest procesem, ma charakter cykliczny oraz tendencję do powtarzania się i eskalacji. Można tu wyróżnić trzy podstawowe fazy. W pierwszej narasta napięcie i agresja ze strony sprawcy, natomiast ofiarę ogarnia niepokój i stara się oddalić zagrożenie. Druga faza to gwałtowna przemoc, w której z nieistotnej przyczyny dochodzi do wybuchu agresji, przy czym ofiara z jednej strony odczuwa przerażenie i bezradność, a z drugiej stara się uspokoić sprawcę i ochronić siebie oraz najbliższych. W trzeciej fazie sprawca, zdając sobie sprawę z tego co zrobił, próbuje znaleźć wytłumaczenie i usprawiedliwienie dla swojego zachowania, ma poczucie winy, przeprasza i obiecuje, że taka sytuacja więcej się nie powtórzy, a ofiara ufa, że był to tylko incydent. Faza ta nazywana jest fazą „miodowego miesiąca”, jednak po niej znów następuje faza pierwsza, nierzadko silniejsza niż poprzednia¹⁶.

¹⁵ J. Mellibruda, *Charakterystyka przemocy w rodzinie*, https://www.niebieskalinia.pl/przewodnik_ustawa/poradnik_-_eksperci_radza/01._Jerzy_Mellibruda.pdf

¹⁶ J. Helios, W. Jedlecka, *Współczesne oblicza przemocy...*, s. 17.

Wokół przemocy domowej krąży wiele mitów i stereotypów, które utrudniają zarówno rozpoznanie tego zjawiska, jak i przeciwdziałanie mu. W ich świetle przemoc jest m.in.:

- przedstawiana jako prywatna sprawa każdej rodziny, w którą nikt z zewnątrz nie powinien się wtrącać;
- sprowadzana tylko do przemocy fizycznej i utożsamiana z jej widocznymi skutkami w postaci ran, siniaków i złamań;
- obecna tylko w środowiskach patologicznych, w których są również uzależnienia, ubóstwo, bezrobocie;
- niewystarczającym powodem do tego, by rozstać się z partnerem/ką, szczególnie jeśli w związku są dzieci, których dobru rozstanie może zagrozić;
- powodem do wstydu dla ofiary, do którego nie powinna się przyznawać ani tym bardziej komuś żalić, niejednokrotnie traktowana jako winna temu, że doznaje przemocy.

Powyższe mity i stereotypy nadal funkcjonują w wielu środowiskach, a ich bezpośrednią konsekwencją jest ukrywanie przemocy przez jej ofiary, m.in. ze względu na związek emocjonalny ze sprawcą, obawę przed ostracyzmem społecznym czy brak wiary w możliwość zmiany sytuacji. Tymczasem konsekwencje mogą być bardzo poważne. Przemoc destabilizuje bowiem funkcjonowanie całego systemu rodzinnego, powodując z jednej strony bezpośrednie szkody w sferze zdrowia fizycznego i psychicznego, takie jak uszkodzenia ciała, zaburzenia psychosomatyczne, depresję czy stany lękowe; a z drugiej strony długotrwałe negatywne konsekwencje takie jak brak poczucia własnej wartości, wycofanie społeczne czy ubóstwo.

Istotne szkody przemoc domowa może przynieść dzieciom. Wskazuje się tu przede wszystkim na urazy i obrażenia, które mogą prowadzić do niepełnosprawności; problemy zdrowotne z włączeniem zahamowania rozwoju, chorób płuc, serca i wątroby, deficyty poznawcze, odbijające się na osiągnięciach szkolnych; konsekwencje psychologiczne i emocjonalne (poczucie odrzucenia, zaburzenia przywiązania); zaburzenia traumatyczne; brak poczucia bezpieczeństwa; naruszoną samoocenę; problemy zdrowia psychicznego (zaburzenia lękowe i depresja, próby samobójcze) oraz zachowania ryzykowne, takie jak uzależnienia, wagarowanie, zaburzenia rówieśnicze czy zachowania kryminalne¹⁷.

Jednym ze źródeł wiedzy o przemocy w rodzinie i przemocy domowej, w tym skali tego zjawiska i jego specyfiki, są badania społeczne. Z sondażu przeprowadzonego na zlecenie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych wynika, że co siódmy Polak (14%) był w 2014 roku świadkiem przemocy w rodzinie, jednak tylko dwie na pięć osób zgłosiło ten fakt odpowiednim instytucjom¹⁸. Badanie zleczone przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w 2019 roku wskazuje natomiast na to, że aż 57% Polaków doświadczyło przynajmniej jednej z form przemocy, przy

¹⁷ E. Jarosz, *Przemoc w wychowaniu. Między prawnym zakazem a społeczną akceptacją. Monitoring Rzecznika Praw Dziecka*, Warszawa 2015, s. 24.

¹⁸ <http://www.niebieskalinia.pl/edukacja/badania-i-raporty/5373-sondaz-na-zlecenie-msw-przemoc-w-rodzynie-wystepowanie-i-czestotliwosc-zglaszania>

czym na pierwszym miejscu uplasowała się przemoc psychiczna, której doświadczyło 53% ankietowanych, natomiast przemocy fizycznej doznało 23% respondentów¹⁹.

Tematyce przemocy wobec dzieci poświęcony jest raport „Przemoc w wychowaniu. Między prawnym zakazem a społeczną akceptacją. Monitoring Rzecznika Praw Dziecka”. Analiza występowania przemocy w zachowaniach i doświadczeniach respondentów posiadających dzieci pokazuje, że przemoc jest często obecna w praktyce wychowawczej w polskich rodzinach. W prawie połowie badanych rodzin wykorzystuje się tzw. klapsy, w niespełna jednej piątej dziecko może otrzymywać „łanie”. Rodzice ujawniający zachowania przemocy wobec własnych dzieci to najczęściej osoby po 40 roku życia, o niższym wykształceniu, posiadający więcej niż dwoje dzieci, oceniający swoją sytuację materialną jako złą, a także samotnie wychowujący dzieci. W świetle przywołanego raportu niemal dwie piąte badanych Polaków opowiada się za tym, że postępowanie z dzieckiem jest sprawą prywatną rodziców, nawet w sytuacji, gdy stosują oni wobec niego kary fizyczne. Dominują tu mężczyźni, osoby starsze, mieszkańcy wsi oraz osoby niżej wykształcone. Więcej niż co dziesiąty badany zadeklarował brak reakcji na sytuację przemocy²⁰.

W szkole i grupach rówieśniczych możemy mieć do czynienia z przemocą rówieśniczą, czyli przemocą wśród rówieśników w szkole, sąsiedztwie czy rodzinie. Może to być przemoc:

- werbalna (np. przezywanie, dogadywanie, ośmieszanie),
- relacyjna (np. wykluczenie z grupy, ignorowanie, nastawianie innych przeciwko osobie),
- fizyczna (np. pobicie, kopanie, popychania, szarpanie),
- materialna (np. kradzież, niszczenie przedmiotów)
- elektroniczna (złośliwy SMS lub e-mail, wpis w serwisie społecznościowym).

Nie dysponujemy ogólnodostępnymi statystykami dotyczącymi zjawiska przemocy rówieśniczej. Statystyki policyjne obejmują jedynie zdarzenia, do których doszło na terenie szkół i innych placówek oświatowych. W ich świetle w 2021 roku wśród najczęściej odnotowywanych przestępstw były: kradzież cudzej rzeczy (664 przypadki), kradzież z włamaniem (275) i uszczerbek na zdrowiu (260)²¹.

Specyficzną formą przemocy jest cyberprzemoc, stanowiąca przemoc z użyciem urządzeń elektronicznych, najczęściej telefonu bądź komputera, określana również jako cyberbullying, nękanie, dręczenie czy prześladowanie w internecie. Podobnie jak przemoc tradycyjna stanowi regularne, podejmowane z premedytacją działanie wobec osoby słabszej. Zjawisko to może przybierać różne formy, np. agresji słownej, zamieszczania przykrych komentarzy na profilach innych osób na portalach społecznościowych, szantażowania, włamania na konto i podszywania się pod kogoś, wykluczania z grona znajomych w internecie, szantażowania lub

¹⁹ <https://www.niebieskalinia.pl/6599-ponad-polowa-polakow-doswiadczyla-przemocy>

²⁰ E. Jarosz, *Przemoc w wychowaniu*, s. 140 i nast.

²¹ *Przemoc rówieśnicza*, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, https://fdds.pl/_Resources/Persistent/2/a/3/8/2a387a124dec62f5efdc76d113029c1c7b337168/Dzieci%20si%C4%99%20licz%C4%85%202022%20-%20Przemoc%20r%C3%B3w%20wie%C5%9Bnicza.pdf

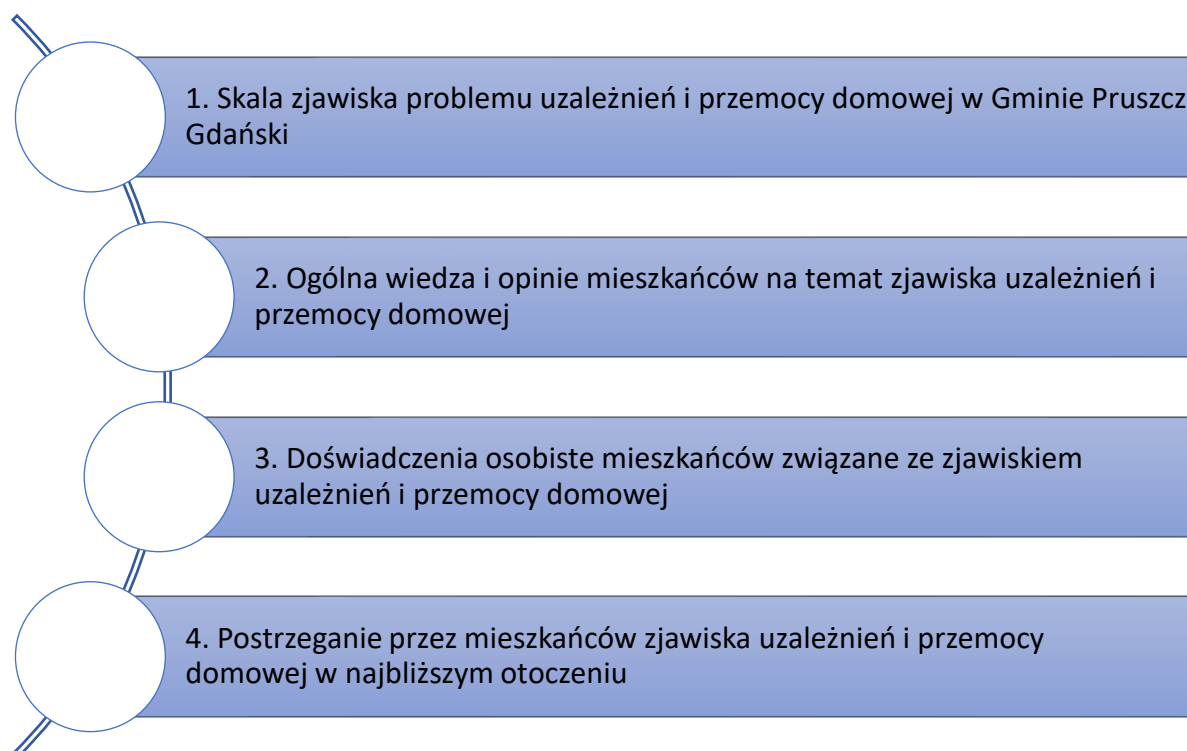
celowego ignorowania. Nastolatki najczęściej doświadczają przemocy i agresji w sieci ze względu na: poglądy (14,9%), wygląd (13,5%), upodobania (11,6%) oraz narodowość (8,1%). Inne motywy to orientacja seksualna, religia, kolor skóry, płeć czy zła sytuacja finansowa²².

²² A. Borkowska, *Cyberprzemoc. Włącz blokadę na nękanie. Poradnik dla rodziców*, s. 8-9.

2. Metodologia i przebieg diagnozy

Główny cel badania stanowiła ocena aktualnej skali zagrożeń w obszarze uzależnień i przemocy domowej wśród mieszkańców Gminy Pruszcz Gdański. Zagadnienia badawcze koncentrowały się wokół problemów uzależnień od substancji psychoaktywnych, uzależnień behawioralnych, przemocy domowej oraz przemocy rówieśniczej i cyberprzemocy.

Osiągnięciu celu badania służyła analiza następujących obszarów horyzontalnych:

Powyższe obszary zawierają w sobie szczegółowe obszary badawcze o następującym zakresie:

- 1) alkohol, narkotyki i dopalacze w życiu dorosłych;
- 2) alkohol a młodzież;
- 3) młodzież a substancje psychoaktywne;
- 4) przemoc;
- 5) dodatkowe obszary diagnozy, w tym uzależnienia od komputera, cyberprzemoc, hazard wśród młodzieży i dorosłych, uzależnienie od nikotyny dzieci, młodzieży, osób dorosłych, uzależnienie od dopalaczy i leków dzieci i młodzieży, a także problemy ze sprzedażą alkoholu i spędzanie wolnego czasu przez dzieci, młodzież i dorosłych.

W badaniu zastosowano triangulację metod badawczych, co oznacza, że badanie zostało przeprowadzone za pomocą trzech wzajemnie uzupełniających się metod. Pierwszy obszar został przeanalizowany za pomocą *desk research*, czyli metody polegającej na analizie dostępnych danych i informacji pochodzących z różnych źródeł. Najważniejsze źródła stanowiły sprawozdania Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pruszczu Gdańskim z siedzibą w Ciepłowie, dane Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Zespołu Interdyscyplinarnego.

Obszary dotyczące ogólnej wiedzy i opinii mieszkańców, ich doświadczeń osobistych oraz postrzegania zjawiska uzależnień oraz przemocy w najbliższym otoczeniu zostały przeanalizowane za pomocą badania ankietowego, przeprowadzonego na próbie badawczej składającej się z 532 dorosłych mieszkańców Gminy Pruszcz Gdański, 329 uczniów szkół gminnych oraz 24 sprzedawców napojów alkoholowych. Każda z tych grup wypełniała kwestionariusz dostosowany do jej specyfiki, w tym przede wszystkim do wieku respondentów.

Kwestionariusz skierowany do dorosłych mieszkańców składał się z 36 pytań, w tym 3 pytań metryczkowych, które odnosiły się do płci, wieku, wykształcenia oraz statusu zawodowego respondentów. Kwestionariusz skierowany do młodzieży zawierał natomiast 53 pytania, w tym 5 metryczkowych dotyczących płci, wieku, warunków do nauki, liczby dzieci w rodzinie oraz zamieszkiwania z rodzicami. Pytania zasadnicze w obu kwestionariuszach miały charakter pytań zamkniętych i półotwartych, przy czym część z nich w sposób złożony obejmowała swoim zakresem kilka zagadnień. Badanie wśród młodzieży zostało przeprowadzone za pomocą kwestionariusza do samodzielnego wypełnienia w wersji online. Wśród osób dorosłych badanie miało charakter hybrydowy, tzn. część osób wypełniła kwestionariusz online, a część wersję papierową. Sprzedawcy napojów alkoholowych wypełnili ankiety papierowe.

Pogłębieniu zagadnień objętych diagnozą, a także uzupełnieniu informacji służył pogłębiony wywiad grupowy, który został przeprowadzony przy wsparciu moderatorki w dniu 27 września 2023 roku w siedzibie Urzędu Gminy w Juszkowie. W wywiadzie wzięło udział 15 osób, wśród których byli przedstawiciele Urzędu Gminy, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Ośrodka Sportu i Rekreacji Gminy Pruszcz Gdański, placówek oświatowych oraz policji.

532 dorosłych mieszkańców

- 329 uczniów
- 24 sprzedawców
- 15 przedstawicieli

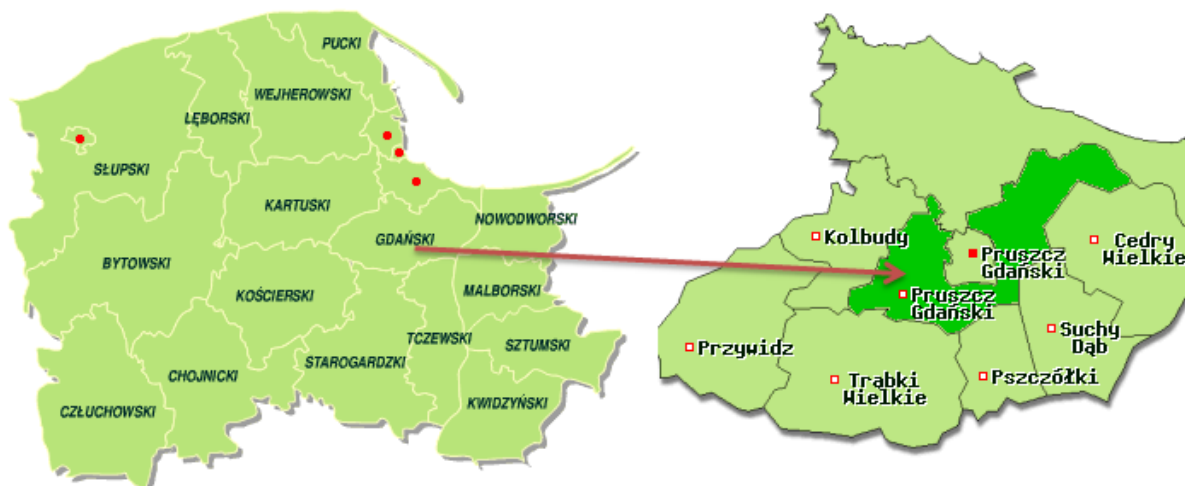
Badanie zostało przeprowadzone w okresie od czerwca do września 2023 r. Wzięło w nim udział łącznie 900 osób.

3. Metryka Gminy Pruszcz Gdański

3.1. Ogólne informacje o gminie

Gmina Pruszcz Gdański jest gminą o charakterze wiejskim, położoną w województwie pomorskim, w północnej części powiatu gdańskiego. Sąsiaduje z gminami: Kolbudy, Trąbki Wielkie, Pszczółki, Suchy Dąb, Cedry Wielkie, Miasto Pruszcz Gdański i Miasto Gdańsk. Zajmuje powierzchnię 142,7 km².

Rysunek 1. Gmina Pruszcz Gdański na tle województwa pomorskiego i powiatu gdańskiego

Źródło: Raport o stanie Gminy Pruszcz Gdański w 2022 roku.

Administracyjnie Gmina Pruszcz Gdański obejmuje 32 miejscowości. Są to: Arciszewo, Będzieszyn, Bogatka, Borkowo, Borzęcin, Bystra, Bystra (wieś), Cieplewo, Dziewięć Włók, Goszyn, Jagatowo, Juszkowo, Krępiec, Lędowo, Łęgowo, Malentyn, Mokry Dwór, Przejazdowo, Radunica, Rekcin, Rokitnica, Roszkowo, Rotmanka, Rusocin, Straszyn, Świńcz, Weselno, Wiślina, Wiślinka, Wojanowo, Żukczyn, Żuława, Żuławka.

W świetle danych Urzędu Gminy zawartych w *Raporcie o stanie Gminy Pruszcz Gdański w 2022 roku* gminę w tym czasie zamieszkiwało 30 896 osób, w tym 15 890 kobiet (51,4%) i 15 006 mężczyzn (48,6%). Analiza wieku wskazuje, że najliczniejszą grupę stanowią osoby w przedziale od 35 do 39 lat, które w liczbie 3 095, stanowiły 10,0% ogółu. W dalszej kolejności należy wskazać osoby w wieku od 40 do 44 lat (3 038; 9,8%), od 5 do 9 lat (2 510; 8,1%) oraz od 30 do 34 lat (7,9%).

3.2. Problemy społeczne w statystykach pomocy społecznej

Określenie rzeczywistej skali zjawiska uzależnień i przemocy jest bardzo trudne, ponieważ niejednokrotnie mają one nieuświadomiony charakter i są trudne do zdiagnozowania, a osoby nimi dotknięte nie chcą przyznać się do problemu. Utrudnienie stanowi też fakt pojawiania się coraz to nowych rodzajów uzależnień i substancji uzależniających oraz fragmentaryczność statystyk różnych instytucji i organizacji w sposób bezpośredni lub

pośredni zajmujących się tą problematyką. Niemniej jednak dane i sprawozdania tych instytucji stanowią cenne źródło informacji.

W 2022 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pruszczu Gdańskim udzielił pomocy społecznej 499 osobom, żyjącym w 376 rodzinach, w których funkcjonowało 770 osób. W porównaniu do 2018 roku skala korzystania przez mieszkańców gminy z pomocy społecznej zmniejszyła się. Liczba osób, którym przyznano świadczenie, spadła o 126, tj. o 20,2%; liczba rodzin – o 66, tj. o 14,9%, natomiast liczba osób w rodzinach – o 229, czyli o 22,9%.

Tabela 1. Osoby i rodziny korzystające z pomocy i wsparcia w Gminie Pruszcz Gdański w latach 2018-2022

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba osób, którym przyznano świadczenie	625	571	525	505	499
- w tym świadczenia pieniężne	367	339	327	324	315
- w tym świadczenia niepieniężne	291	271	232	215	209
Liczba rodzin	442	428	395	397	376
Liczba osób w rodzinach	999	920	829	826	770

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Pruszczu Gdańskim.

Wśród najczęściej występujących powodów udzielania świadczeń mieszkańcom Gminy Pruszcz Gdański w 2022 roku należy wskazać następujące:

- 1) długotrwała lub ciężka choroba (246 rodzin; 418 osób w rodzinach),
- 2) ubóstwo (237 rodzin; 465 osób),
- 3) niepełnosprawność (227 rodzin; 383 osoby),
- 4) bezrobocie (79 rodzin; 193 osoby),
- 5) bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (81 rodzin; 268 osób),
- 6) potrzeba ochrony macierzyństwa (55 rodzin; 247 osób), w tym potrzeba ochrony wielodzietności (32 rodziny; 177 osób),
- 7) alkoholizm (57 rodzin; 82 osoby).

Warto zauważyć, że wśród głównych powodów korzystania z pomocy społecznej w gminie narkomania i przemoc w rodzinie występują w dużo mniejszej skali. Wsparcie z powodu narkomanii w 2022 roku otrzymywały 3 rodziny (3 osoby), tj. o 3 więcej niż w 2020 roku. Z powodu przemocy w rodzinie w 2022 roku ze wsparcia korzystało 5 rodzin (14 osób), czyli tyle samo rodzin co w 2020 roku i o 8 osób w tych rodzinach mniej.

Inne powody korzystania z pomocy społecznej występujące w Gminie Pruszcz Gdański to trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, z powodu których pomoc otrzymało 10 rodzin (20 osób); sieroctwo, z powodu którego pomoc otrzymała w 2022 roku 1 rodzina (3 osoby); zdarzenie losowe (7 rodzin; 23 osoby) oraz sytuacja kryzysowa (3 rodziny; 8 osób).

Tabela 2. Główne powody korzystania z pomocy społecznej w Gminie Pruszcz Gdański w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	245	486	232	446	237	465
Sieroctwo	0	0	0	0	1	3
Bezdomność	36	36	44	44	39	40
Potrzeba ochrony macierzyństwa	47	231	60	273	55	247
- w tym wielodzietność	35	196	34	187	32	177
Bezrobocie	93	233	93	237	79	193
Niepełnosprawność	233	421	234	424	227	383
Długotrwała lub ciężka choroba	221	377	250	457	246	418
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	87	300	71	247	81	268
- w tym rodziny niepełne	41	116	32	99	36	110
- w tym rodziny wielodzietne	22	124	10	61	14	89
Przemoc w rodzinie	5	22	8	25	5	14
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0
Alkoholizm	38	58	52	83	57	82
Narkomania	0	0	3	3	3	3
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	7	10	12	29	10	20
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pozwolenie na pobyt czasowy	0	0	1	3	0	0
Zdarzenie losowe	1	2	4	14	7	23
Sytuacja kryzysowa	3	3	0	0	3	8
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Pruszczu Gdańskim.

4. Problemy uzależnień i przemocy w gminie w świetle danych

4.1. Skala problemów uzależnień i przemocy w gminie

Jak już wspomniano w poprzednim podrozdziale, alkoholizm znajduje się wśród głównych powodów korzystania przez mieszkańców gminy z pomocy społecznej. W 2022 roku było to 57 rodzin, w których funkcjonowały 82 osoby. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin korzystających z pomocy z tego tytułu wzrosła o 19, tj. o 50,0%, a liczba osób w rodzinach zwiększyła się o 24, tj. o 41,4%. Skala narkomanii i przemocy w rodzinie jest dużo mniejsza w statystykach pomocy społecznej. Dlatego analiza problemu wymaga połączenia tych danych z informacjami z innych dostępnych źródeł, co pozwoli na głębsze poznanie i oszacowanie skali zjawiska.

Ważnych informacji dostarczają sprawozdania Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, która podejmuje szereg procedur mających na celu pomoc osobom uzależnionym od alkoholu oraz członkom ich rodzin – współuzależnionym, doświadczającym przemocy domowej i innych problemów związanych z nadużywaniem alkoholu. W 2022 roku GKRPA przeprowadziła rozmowy z 73 osobami uzależnionymi od alkoholu oraz z 10 członkami rodzin osób z problemem alkoholowym. Wystąpiła ponadto do sądu z wnioskiem o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego wobec 14 osób. Łącznie w okresie 2018-2022 GKRPA wystąpiła z takimi wnioskami wobec 56 osób.

Tabela 3. Wybrane dane dotyczące działalności Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w latach 2018-2022

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba osób uzależnionych od alkoholu, z którymi GKRPA przeprowadziła rozmowy	30	40	25	70	73
Liczba członków rodzin osób z problemem alkoholowym, z którymi GKRPA przeprowadziła rozmowy	1	0	1	10	10
Liczba osób, w stosunku do których GKRPA podjęła czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w placówce leczenia uzależnienia od alkoholu*	23	39	10	30	-
Liczba osób, wobec których GKRPA wystąpiła do sądu z wnioskiem o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego	14	21	7	0	14

*Brak porównywalnych danych za 2022 r. z uwagi na zmianę w druku sprawozdania.

ŹRÓDŁO: PARPA-G1/KCPU-G1 ZA LATA 2018-2022.

Wśród głównych działań GKRPA w 2022 roku, które mogą jednocześnie posłużyć analizie skali problemu uzależnień należy wskazać następujące:

- w Punkcie Konsultacyjnym, który uruchomiono w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej z siedzibą w Ciepłowie 36 osób zostało objętych pomocą psychologiczną oraz udzielono 74 porady;

- w Punkcie Konsultacyjnym, który uruchomiono w Mediatece w Straszynie, pomocą psychologiczną zostało objętych 27 osób, którym udzielono 55 porad;
- uruchomiono terapię indywidualną dla osób uzależnionych i współuzależnionych – uczestniczyło w niej 11 osób, przeprowadzono 205 godzin terapii;
- uruchomiono terapię grupową dla osób uzależnionych i współuzależnionych – rozpoczęło ją 19 osób, 6 osób ukończyło terapię grupową, odbyło się 130 godzin terapii;
- uruchomiono pomoc terapeutyczną dla Dorosłych Dzieci alkoholików – terapię rozpoczęło 11 osób, 8 osób ukończyło terapię grupową, odbyło się 205 godzin terapii;
- uruchomiono psychoterapię indywidualną dla dzieci i młodzieży z terenu gminy – rozpoczęły ją 24 osoby, 14 osób ukończyło terapię, odbyły się 164 godziny terapii;

Istnieje wyraźny związek pomiędzy alkoholizmem a przemocą w rodzinie. W latach 2018-2022 członkowie GKRPA kontaktowali się z 30 osobami doznającymi przemocy oraz z 31 osobami stosującymi przemoc.

Tabela 4. Osoby dotknięte przemocą w rodzinie, z którymi kontaktowali się członkowie GKRPA w latach 2018-2022

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
Osoby doznające przemocy	9	12	1	8	0
Osoby stosujące przemoc	2	13	3	8	5
Świadkowie przemocy	0	0	0	0	0

ŹRÓDŁO: PARPA-G1/KCPU-G1 ZA LATA 2018-2022.

Na przybliżoną skalę zjawiska przemocy domowej mogą wskazywać sprawozdania Zespołu Interdyscyplinarnego prezentujące realizację procedury „Niebieskie Karty”. W ich świetle w 2022 roku wszczęto 50 procedur NK, w tym 16 takich procedur wszczęli pracownicy socjalni, 25 – przedstawiciele policji, 8 – pedagodzy i psychologowie szkolni oraz 1 – służba zdrowia. Do prowadzenia działań w ramach procedury w okresie sprawozdawczym powołano 50 grup roboczych, których działaniami objęto 206 osób. Z uwagi na ustanie przemocy procedurę zamknięto w tym czasie w 3 przypadkach, natomiast w 30 przypadkach zakończono ją ze względu na brak zasadności podejmowania działań.

W 2021 roku wszczęto 58 procedur NK, spośród których 31 zostało wszczętych przez pracowników socjalnych, 17 przez przedstawicieli policji, 10 przez pedagogów i psychologów szkolnych oraz 1 przez służbę zdrowia. Powołano w tym czasie 58 grup roboczych, które objęły działaniami w ramach procedury 237 osób. Z uwagi na ustanie przemocy zakończono procedurę w 4 przypadkach, natomiast w 52 z powodu braku zasadności podejmowania działań.

Tabela 5. Wybrane dane dotyczące działalności Zespołu Interdyscyplinarnego w latach 2018-2022

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba wszczętych procedur Niebieskie Karty	36	47	34	58	50
Liczba powołanych grup roboczych	34	47	34	58	50
Liczba zakończonych procedur, w tym:	34	57	33	56	33
- z powodu ustania przemocy	11	13	2	4	3
- z powodu braku zasadności podejmowania działań	24	44	31	52	30

ŹRÓDŁO: SPRAWOZDANIA ZI ZA LATA 2018-2022.

Dla porównania z perspektywy pięcioletniej, w 2018 roku wszczęto 26 procedur i zakończono 34, w tym 11 z powodu ustania przemocy, a 24 z powodu braku zasadności podejmowania dalszych działań w ramach procedury Niebieskie Karty. Warto zauważyć, że w perspektywie pięcioletniej wzrosła skala wszczynanych procedur. Nie oznacza to, że wzrasta skala zjawiska przemocy domowej w rodzinach zamieszkujących gminę, natomiast może oznaczać większą świadomość zarówno przedstawicieli służb społecznych zaangażowanych w realizację procedury, jak i samych mieszkańców. Duża jest również liczba procedur zakończonych z powodu braku zasadności podejmowania działań.

4.2. Lokalny rynek napojów alkoholowych

W kontekście zagrożenia uzależnieniami warto również przeanalizować jak wygląda lokalny rynek napojów alkoholowych. Na dzień 31 grudnia 2022 roku na terenie Gminy Pruszcz Gdański działały 53 punkty sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy) oraz 15 punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokal gastronomiczny).

Tabela 6. Liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych w Gminie Pruszcz Gdański (stan na 31.12.)

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy)	53	52	51	54	53
Liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne)	19	24	19	19	15
Liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych o zawartości alkoholu powyżej 18% przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy):	50	48	48	51	53
Liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych o zawartości alkoholu powyżej 18% przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne):	13	14	11	13	15

ŹRÓDŁO: PARPA-G1/KCPU-G1 ZA LATA 2018-2022.

We wszystkich punktach sprzedaży można było kupić napoje alkoholowe o zawartości alkoholu powyżej 18%. W okresie 2018-2022 liczba punktów sprzedaży w postaci sklepów utrzymywała się na takim samym poziomie, natomiast liczba lokali gastronomicznych zmniejszyła się o 4. Liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych o zawartości alkoholu powyżej 18% wzrosła w przypadku sklepów o 3 punkty, natomiast w przypadku lokali zwiększyła się o 2 punkty.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2022 roku w Gminie Pruszcz Gdański ważnych było 157 zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży oraz 31 zezwoleń na sprzedaż do spożycia w miejscu sprzedaży. W porównaniu do analogicznego okresu 2018 roku liczba ważnych zezwoleń dotycząca sklepów wzrosła o 6, natomiast odnosząca się do lokali gastronomicznych spadła o 16. W 2022 roku wydano 20 zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych do spożycia poza miejscem sprzedaży i żadnego zezwolenia na sprzedaż celem spożycia w miejscu sprzedaży. Wydano ponadto 23 jednorazowe zezwolenia, wszystkie przedsiębiorcom, którzy już takie zezwolenia posiadali.

Tabela 7. Dane dotyczące zezwoleń na sprzedaż alkoholu w Gminie Pruszcz Gdański

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy) – stan na 31.12.	151	148	146	156	157
Liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne) – stan na 31.12.	47	60	43	56	31
Liczba wydanych w roku zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy)	15	16	12	34	20
Liczba wydanych w roku zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne)	23	11	17	31	0
Liczba wydanych jednorazowych zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych	4	2	8	13	23
Liczba wydanych decyzji o wygaśnięciu zezwolenia	46	27	42	27	19

ŹRÓDŁO: PARPA-G1/KCPU-G1 ZA LATA 2018-2022.

W latach 2018-2022 wydano łącznie 161 decyzji o wygaśnięciu zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych, przy czym decyzje te były najczęściej wydawane z powodu likwidacji punktu sprzedaży (120; 74,5% ogółu decyzji). W drugiej kolejności należy wskazać upływ termin ważności zezwolenia (27; 16,8%), a następnie z powodu niezłożenia oświadczenia o wartości sprzedaży poszczególnych rodzajów napojów alkoholowych w punkcie sprzedaży w roku poprzednim lub z powodu niedokonania opłaty za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych w odpowiedniej wysokości i w odpowiednim terminie (14; 8,7%).

W latach 2018-2022 Gmina nie podjęła żadnej decyzji w sprawie cofnięcia zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych z powodu sprzedaży alkoholu osobom do 18 roku życia,

zakłócania porządku publicznego, wprowadzania do sprzedaży alkoholu z nielegalnych źródeł, nieprzestrzegania warunków sprzedaży napojów alkoholowych określonych w ustawie z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi art.18 ust 7 pkt. 1-8 czy przedstawienia fałszywych danych w oświadczeniu o wartości sprzedaży napojów alkoholowych.

Na podstawie oświadczeń składanych przez przedsiębiorców można stwierdzić, iż największy udział w sprzedaży napojów alkoholowych na terenie Gminy Pruszcz Gdański mają napoje o zawartości alkoholu powyżej 18%. W 2022 roku wartość sprzedaży tego rodzaju napojów wynosiła 31 226 015,93 zł. W drugiej kolejności należy wskazać wartość sprzedanych napojów o zawartości alkoholu do 4,5% (oraz piwa) – w 2020 roku wyniosła ona 24 275 501,39 zł, natomiast na trzecim miejscu wartość sprzedaży alkoholi od 4,5% do 18% (z wyjątkiem piwa), wynoszącą 11 695 948,59 zł. Łączna wartość sprzedanego alkoholu w 2022 roku to 67 197 465,91 zł, co oznacza wzrost w porównaniu do 2018 roku o 27 081 589,55 zł, tj. o 67,5%.

Tabela 8. Wartość alkoholu sprzedanego na terenie Gminy Pruszcz Gdański w latach 2018-2022

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
do 4,5% (oraz piwa)	16 940 002,07	17 565 778,89	19 882 990,50	20 054 795,08	24 275 501,39
od 4,5 do 18% (z wyjątkiem piwa)	5 988 221,06	6 657 865,29	8 414 909,79	8 801 944,59	11 695 948,59
powyżej 18%	17 187 653,23	20 013 326,72	24 660 753,26	26 037 520,72	31 226 015,93
Razem	40 115 876,36	44 236 970,90	52 958 653,55	54 894 260,39	67 197 465,91

ŹRÓDŁO: PARPA-G1/KCPU-G1 ZA LATA 2018-2022.

Wskazane wyżej informacje dotyczące liczby punktów sprzedaży napojów alkoholowych oraz wartości sprzedanego alkoholu należy traktować jedynie sygnałnie. Nie jest bowiem możliwe określenie na ich podstawie, ile alkoholu spożyli sami mieszkańcy gminy, a ile przyjeżdżający goście i turyści. Ponadto, ze względu na rosnącą mobilność mieszkańców – zawodową, edukacyjną i geograficzną, mogą oni kupić napoje alkoholowe w punktach nie znajdujących się na obszarze gminy.

5. Zasoby gminy w sferze rozwiązywania problemów alkoholowych i innych uzależnień oraz w zakresie przeciwdziałania przemocy

Zasoby Gminy Pruszcz Gdański służące rozwiązywaniu problemów alkoholowych i innych uzależnień, a także w zakresie przeciwdziałania przemocy tworzy szereg instytucji funkcjonujących na terenie gminy, jak i instytucji o szerszym zasięgu, jednak obejmujących również gminę i wspierających jej mieszkańców.

Wśród instytucji o charakterze gminnym należy wskazać następujące:

- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pruszczu Gdańskim z siedzibą w Cieplewie,
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Pruszczu Gdańskim,
- Zespół Interdyscyplinarny w Pruszczu Gdańskim,
- Punkt Konsultacji Psychologicznej w Cieplewie (Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Cieplewie),
- Punkt Konsultacji Psychologicznej w Straszynie,
- Straż Gminna Gminy Pruszcz Gdański.

Należy również wskazać, że w Gminie Pruszcz Gdański funkcjonuje samodzielne stanowisko Pełnomocnika ds. realizacji gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.

Wśród instytucji o charakterze ponadgminnym można wskazać następujące:

- Komenda Powiatowej Policji w Pruszczu Gdańskim,
- Prokuratura Rejonowa w Pruszczu Gdańskim,
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pruszczu Gdańskim,
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Pruszczu Gdańskim,
- Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnień w Gdańsku,
- NZOZ Gdańskie Centrum Zdrowia Oddział Dzienny Terapii Uzależnienia od Alkoholu,
- Wojewódzki Szpital Psychiatryczny Oddział Terapii Uzależnienia od Alkoholu w Gdańsku,
- Szpital dla Nerwowo i Psychicznie Chorych Całodobowy Oddział Terapii Uzależnienia od Alkoholu w Starogardzie Gdańskim,
- Ośrodek Profilaktyki i Terapii Uzależnień Oddział Dzienny Terapii Uzależnienia od Alkoholu w Gdyni,
- NZOZ Ośrodek Terapii i Profilaktyki Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia, w tym Poradnia Terapii Uzależnienia i Współuzależnienia od Alkoholu w Gdańsku oraz Ośrodek Terapii Uzależnień i Współuzależnienia Poradnia Leczenia Uzależnień w Nowym Dworze Gdańskim.

Ponadto patrząc szeroko na lokalny system instytucji, organizacji i osób działających w obszarze profilaktyki, należy uwzględnić również instytucje oraz aktywne organizacje pozarządowe, w szczególności funkcjonujące w sferze edukacji, pomocy społecznej, bezpieczeństwa oraz kultury i sportu, organizacje kościelne (parafie oraz grupy parafialne), a także jednostki pomocnicze gminy – sołectwa. Rola sołtysów oraz wspierających ich osób/grup mieszkańców wiąże się w szczególności ze stymulowaniem lokalnego życia społecznego, integrowaniem społeczności lokalnej, organizowaniem działalności świetlic wiejskich, jak również reagowaniem na problemy mieszkańców.

6. Wyniki badania ankietowego osób dorosłych

6.1. Charakterystyka respondentów

W badaniu ankietowym wzięły udział 532 osoby zamieszkujące Gminę Pruszcz Gdański²³. Wśród respondentów było 336 kobiet (63,2%) oraz 196 mężczyzn (36,8%). Nadreprezentacja kobiet w badaniu może wiązać się z ich większą skłonnością i chęcią do wypełnienia ankiety niż w przypadku mężczyzn. Kobiety są ponadto postrzegane jako bardziej otwarte i chętne do dzielenia się osobistymi doświadczeniami i przemyśleniami niż mężczyźni.

Tabela 9. Zestawienie wybranych cech socjodemograficznych dorosłych respondentów badania ankietowego

Wyszczególnienie	Liczba	%
Płeć		
Kobieta	336	63,2%
Mężczyzna	196	36,8%
Wiek		
Do 29 lat	71	13,3%
30-44 lata	271	50,9%
45-59 lat	126	23,7%
60 lat i więcej	64	12,1%
Status zawodowy		
Uczeń	7	1,3%
Student	17	3,2%
Pracownik najemny	340	63,9%
Własna działalność gospodarcza	84	15,8%
Emeryt(ka)/rencista(ka)	52	9,8%
Rolnik	12	2,3%
Niepracujący/a - bezrobotny/a	31	5,8%
Inne	6	1,1%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Pod względem wieku grupa respondentów jest dość zróżnicowana. Największy odsetek odnotowany został dla grupy od 30 do 44 lat (50,9%), a w dalszej kolejności dla osób w wieku 45-59 lat (23,7%). Mniejszy odsetek stanowiły osoby w wieku do 29 lat (13,3%) oraz osoby w przedziale wiekowym od 60 lat wzwyż (12,1%).

Wśród badanych mieszkańców dominowały osoby aktywne zawodowo. Większość (63,9%) osób, które wzięły udział w badaniu, stanowiły osoby pracujące na umowę o pracę lub umowę

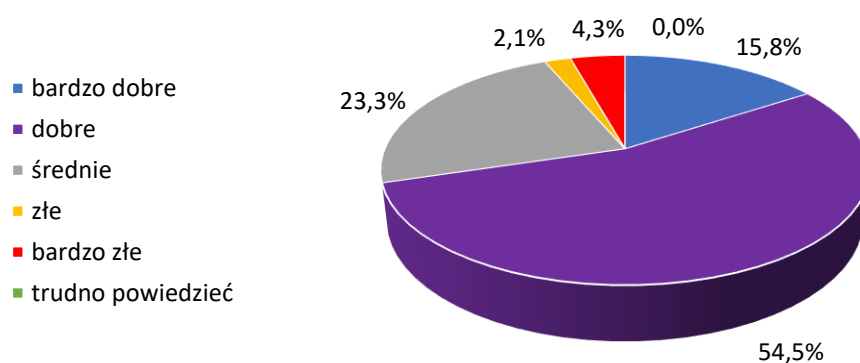
²³ W związku z tym, iż na większość pytań odpowiedziały wszystkie osoby odstąpiono od wykazywania każdorazowo liczby respondentów. Liczba respondentów wskazywana jest tylko w przypadku, gdy na pytanie odpowiedziało mniej osób – wtedy po tytule tabeli lub wykresu znajduje się oznaczenie (n=....). Należy również mieć na uwadze, iż w przypadku niektórych wyliczeń, z uwagi na konieczność zaokrągleń, liczby mogą nie sumować się do 100% - przyjęty margines błędów to 0,2%.

zlecenie; 15,8% to osoby prowadzące własną działalność gospodarczą, a 2,3% to rolnicy. Emeryci lub renciści stanowili 9,8% badanych, niepracujący lub bezrobotni mieszkańcy 5,8%, natomiast po kilka lub kilkanaście osób to uczniowie i studenci. W ramach kategorii inne respondenci wskazywali w szczególności opiekę nad dziećmi oraz opiekę nad dziećmi z niepełnosprawnościami.

6.2. Ocena sytuacji społecznej w gminie

W opinii badanych mieszkańców jakość życia w Gminie Pruszcz Gdański kształtuje się dość wysoko. Ponad połowa dorosłych respondentów (54,5%) oceniła ją na *dobrym* poziomie, natomiast nieco mniej osób wskazało, iż jest ona *średnim* poziomem (23,3%). Jako *bardzo dobre* warunki życia w gminie oceniło 15,8% badanych, jako *złe* – 2,1%, a *bardzo złe* 4,3%. Nikt nie zaznaczył odpowiedzi *trudno powiedzieć*.

Wykres 1. Jak ocenia Pan/i aktualne warunki życia mieszkańców Gminy?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Respondenci badania ankietowego zostali poproszeni o ocenę skali występowania głównych problemów społecznych w Gminie Pruszcz Gdański na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało, że *problem nie występuje*, a 5 – że *problem jest bardzo poważny*.

Tabela 10. Jak ocenia Pan/i skalę występowania poniższych problemów społecznych w Gminie?

Wyszczególnienie	1	2	3	4	5
Bezrobocie	27,3%	34,4%	27,6%	8,1%	2,6%
Ubóstwo	16,0%	35,0%	35,9%	9,0%	4,1%
Uzależnienia	10,5%	20,3%	39,8%	17,7%	11,7%
Przemoc domowa	18,0%	31,6%	33,6%	12,6%	4,1%
Niewydolność opiekuńczo-wychowawcza	15,4%	33,8%	32,0%	12,6%	6,2%
Bezdomność	33,1%	42,1%	15,8%	4,3%	4,7%
Długotrwała i ciężka choroba	12,6%	29,9%	37,2%	13,3%	7,0%
Niepełnosprawność	11,7%	32,9%	35,2%	12,4%	7,9%

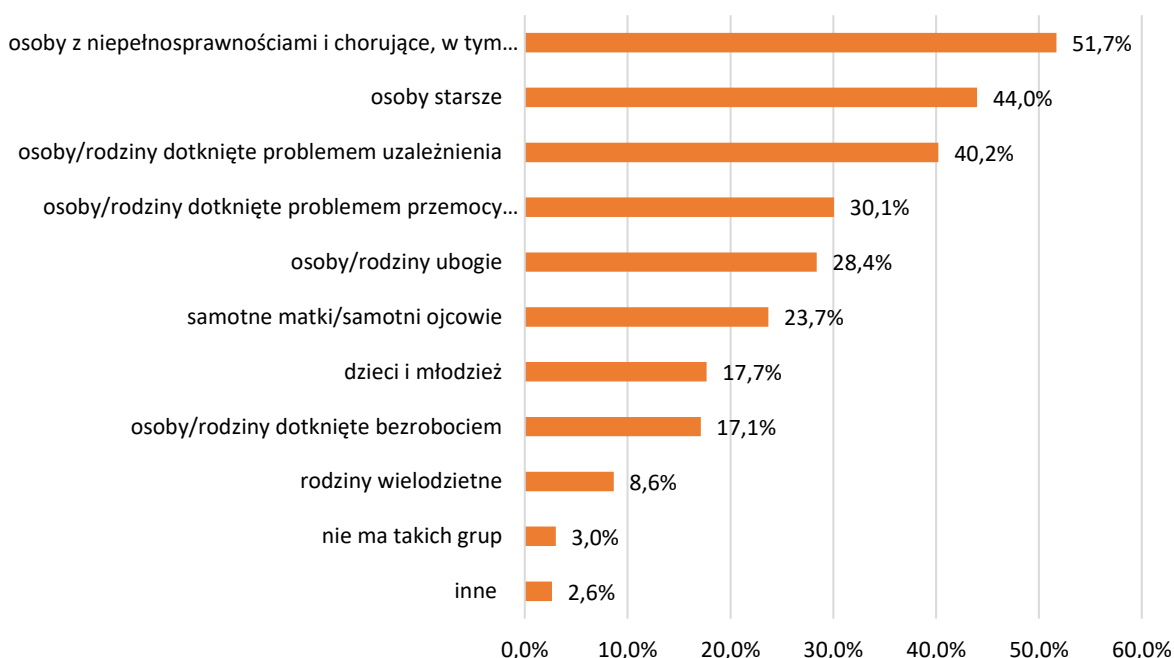
ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W świetle uzyskanych odpowiedzi, najpoważniejsza jest skala problemu uzależnień, który na poziomie 4 i 5 oceniło 29,3% badanych, a w drugiej kolejności skala problemu długotrwałej i ciężkiej choroby oraz niepełnosprawności, ocenionych tak przez 20,3%. Jednocześnie problem uzależnień wykazuje się dość dużym zróżnicowaniem odpowiedzi, ponieważ jako występujący w niewielkiej skali oceniło go 10,5%, natomiast na średnim poziomie²⁴ – 60,1%.

Na średnim poziomie, poza uzależnieniami, wskazywano głównie takie problemy jak niepełnosprawność, długotrwała i ciężka choroba, ubóstwo oraz przemoc domowa. Problem, który w opinii badanych nie występuje w gminie lub jest najmniej obserwowalny, to bezdomność – w tym przypadku 75,2% respondentów wskazało, że takiego problemu w gminie nie ma lub jest na nieznaczącym poziomie.

W opinii badanych dorosłych mieszkańców w gminie najtrudniej żyje się osobom z niepełnosprawnościami i chorującym, w tym psychicznie, co zauważyła więcej niż połowa respondentów (51,7%) oraz osobom starszym, na które wskazało 44,0% badanych. Osoby i rodziny dotknięte problemem uzależnienia pojawiały się na trzecim miejscu (40,2%). W dalszej kolejności respondenci zaznaczali osoby i rodziny dotknięte problemem przemocy domowej (30,1%), osoby i rodziny ubogie (28,4%), samotnych rodziców (23,7%), dzieci i młodzież (17,7%), osoby i rodziny dotknięte bezrobociem (17,1%) oraz rodziny wielodzietne (8,6%). Spośród badanych 3,0% wskazało, że nie ma takich grup, natomiast 2,6% uznało, że są to inne grupy niż wymienione w kafeterii odpowiedzi.

Wykres 2. Jakim osobom i grupom społecznym, w Pana/i ocenie, najtrudniej żyje się w Gminie?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

²⁴ Łącznie odpowiedzi 2 i 3 na skali.

Dorośli respondenci zostali poproszeni również o wskazanie najczęstszych trudności, z jakimi borykają się rodziny mieszkające na terenie gminy. Są to w ich opinii przede wszystkim uzależnienia członka rodziny, które wymieniło 53,6% badanych i zadłużenie rodziny (52,4%), a w dalszej kolejności niepełnosprawność członka rodziny (27,6%), konflikty rodzinne i małżeńskie (27,1%), niewielkie zarobki/niska emerytura bądź renta (27,1%), brak pieniędzy na bieżące wydatki (23,1%), choroba i problemy zdrowotne (22,7%).

Tabela 11. Jakich problemów/trudności życiowych, w Pana/i opinii najczęściej doświadczają rodziny w Gminie?

Wyszczególnienie	Liczba wskazań	%
uzależnienie członka rodziny (np. alkohol, narkotyki)	285	53,6%
zadłużenie rodziny (kredyty, pożyczki)	279	52,4%
niepełnosprawność członka rodziny	147	27,6%
konflikty rodzinne/małżeńskie	144	27,1%
niewielkie zarobki/niska emerytura bądź renta	144	27,1%
brak pieniędzy na bieżące wydatki	123	23,1%
choroba, problemy zdrowotne	121	22,7%
brak stałego zatrudnienia	100	18,8%
trudności wychowawcze i konflikty z dzieckiem	67	12,6%
złe warunki mieszkaniowe	47	8,8%
przemoc domowa	45	8,5%
konflikty z prawem członka rodziny	25	4,7%
rodziny w Gminie nie doświadczają problemów/trudności życiowych	9	1,7%
inne	8	1,5%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Mniej niż jedna piąta badanych wskazywała na brak stałego zatrudnienia (18,8%), trudności wychowawcze i konflikty z dzieckiem (12,6%), złe warunki mieszkaniowe (8,8%), przemoc domową (8,5%), konflikty z prawem członka rodziny (4,7%). W opinii 1,7% badanych rodziny w gminie nie doświadczają żadnych problemów ani trudności życiowych, a 1,5% wskazuje, że są to inne problemy niż zostały wymienione.

6.3. Problem uzależnień w świetle badań

6.3.1. Świadomość społeczna w obszarze uzależnień

W ramach niniejszych badań podjęte zostały wybrane zagadnienia, odnoszące się do pojęcia i specyfiki uzależnień, przyczyn ich występowania, a także postaw wobec alkoholu i jego dostępności. Respondenci zostali poproszeni o odniesienie się do pięciu twierdzeń w tych obszarach, poprzez wskazanie czy się z nimi zgadzają, nie zgadzają bądź nie wiedzą lub nie mają zdania na dany temat. Okazuje się, że zdania są podzielone.

W świetle wyników badań, respondenci, którzy odnieśli się do twierdzenia „Uzależnienie to nieuleczalna choroba”, wypowiedzieli się twierdząco w 55,7% przypadków, przy czym 33,5% uważa tak *zdecydowanie*, a 22,2% – *raczej*. Z twierdzeniem tym nie zgadza się jedna trzecia badanych – odpowiedź *zdecydowanie nie* zaznaczyło 16,5%, natomiast *raczej nie* – 17,9% ankietowanych. Brak wiedzy lub zdania w tym zakresie zadeklarowało 10,0% respondentów.

Tabela 12. Czy zgadza się Pan/i z poniższymi twierdzeniami?

Wyszczególnienie	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Zdecydowanie nie	Raczej nie	Nie wiem/nie mam zdania
Uzależnienie to nieuleczalna choroba	33,5%	22,2%	16,5%	17,9%	10,0%
Uzależnienie to utrata kontroli nad własnym życiem	63,3%	22,2%	2,8%	3,8%	7,9%
Uzależnienie to wyraz braku silnej woli	37,2%	28,6%	8,8%	16,0%	9,4%
Alkohol w piwie jest tak samo szkodliwy jak w innych napojach alkoholowych	57,9%	24,1%	2,1%	7,5%	8,5%
Alkohol jest towarem jak każdy inny i dostęp do niego powinien podlegać tylko regułom wolnego rynku	17,1%	16,5%	31,2%	18,6%	16,5%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

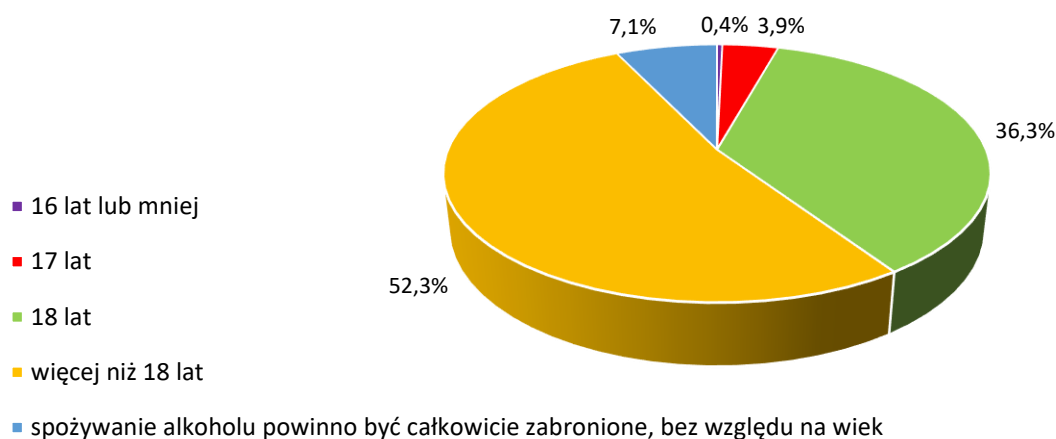
Większa zgodność odpowiedzi wystąpiła w przypadku twierdzenia „Uzależnienie to utrata kontroli nad własnym życiem”. Większość (85,5%) respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie, uznała, że uzależnienie stanowi utratę kontroli nad własnym życiem, przy czym 63,3% *zdecydowanie*, natomiast 22,2% badanych wskazało odpowiedź *raczej tak*. Jedynie niewielka część respondentów zaznaczyła odpowiedzi *raczej nie* lub *zdecydowanie nie* (6,6%). Zdania na ten temat nie wyraziło 7,9% badanych.

Większość badanych mieszkańców uznaje uzależnienie za wyraz braku silnej woli. Z takim twierdzeniem zgadza się bowiem 65,8% respondentów, przy czym 37,2% *zdecydowanie*, natomiast 28,6% – *raczej*. Spośród badanych 24,8% ma odmienne zdanie, natomiast 9,4% wskazało, że nie posiada wiedzy lub własnego zdania w tym zakresie.

Respondenci, w znacznej większości, zgadzają się z twierdzeniem „Alkohol w piwie jest tak samo szkodliwy jak w innych napojach alkoholowych”. Odpowiedź *zdecydowanie tak* zaznaczyło w tym przypadku 57,9% badanych, natomiast 24,1% wskazało *raczej tak*. Z twierdzeniem tym nie zgadza się 9,6% respondentów. Brak wiedzy lub zdania zadeklarowało 8,5% badanych.

Ponad jedna trzecia badanych mieszkańców twierdzi, że alkohol jest towarem jak każdy inny i podlegać powinien tylko regułom wolnego rynku, przy czym 17,1% twierdzi tak *zdecydowanie*, a 16,5% *raczej*. Z twierdzeniem tym nie zgadza się prawie połowa respondentów (49,58%), przy czym 31,2% w sposób *zdecydowany*. Zdania na ten temat nie wyraziło 16,5% badanych.

Wykres 3. Od jakiego wieku powinno być, w Pani/a opinii, dozwolone spożywanie alkoholu?

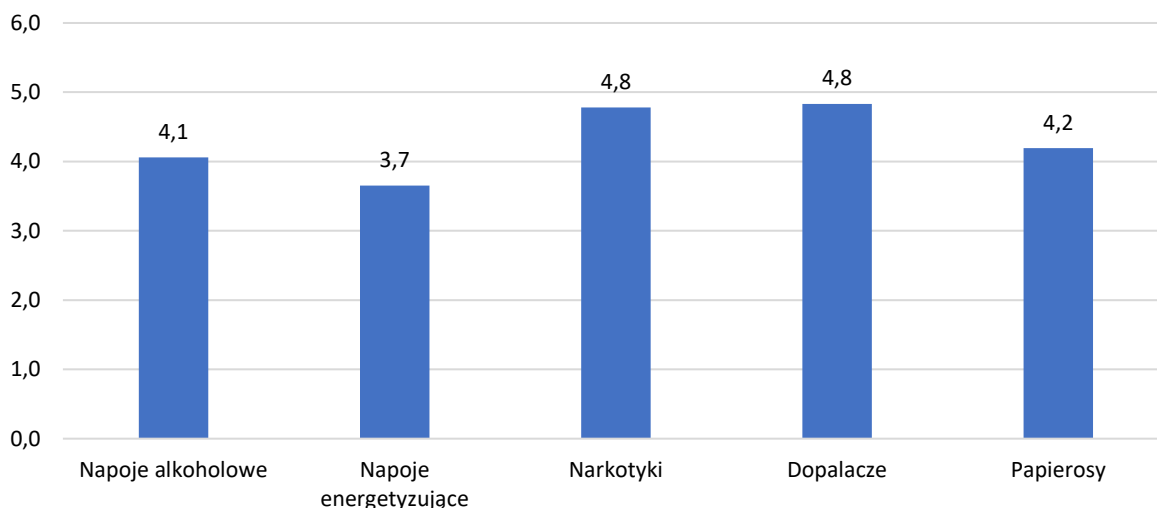

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W opinii większości respondentów (52,3%) spożywanie alkoholu powinno być dozwolone od 18 roku życia, a 36,3% wskazuje, że dolna granica wieku powinna być wyższa niż 18 lat. Według 7,1% badanych spożywanie alkoholu powinno być całkowicie zabronione, bez względu na wiek; 3,9% wskazuje na 17 rok życia, natomiast jedynie 0,4% uważa, że alkohol mógłby być spożywany w wieku 16 lat lub niższym.

Respondenci zostali poproszeni o ocenę szkodliwości używek takich jak napoje alkoholowe, napoje energetyzujące, narkotyki, dopalacze oraz papierosy. Ocena była dokonywana na skali od 1 do 5, gdzie jeden oznaczało *nieszkodliwe*, a 5 *bardzo szkodliwe*.

Wykres 4. Jak ocenia Pani, w skali od 1 do 5, szkodliwość poniższych używek?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W opinii badanych najbardziej szkodliwymi używkami są narkotyki i dopalacze, które otrzymały średnią ocen 4,8. W dalszej kolejności pojawiły się papierosy (4,2) i napoje alkoholowe (4,1). Za najmniej szkodliwą używkę, aczkolwiek również jej ocena przekroczyła średni poziom, ankietowani uznali napoje energetyzujące. W przypadku każdej z używek inaczej jednak rozkłada się poziom oceny szkodliwości, co jest widoczne w prezentowanej tabeli.

W świetle uzyskanych odpowiedzi, największy odsetek odpowiedzi wskazujących na bardzo dużą szkodliwość uzyskały dopalacze (90,4%) oraz narkotyki (87,8%). W przypadku tych używek różnicowanie odpowiedzi jest nieduże, ponieważ tylko po 6,2% oceniło te używki na poziomie 4, natomiast niższe oceny w przypadku narkotyków pojawiły się w odpowiedziach 6,0% respondentów, a w przypadku dopalaczy było to 3,4%.

Tabela 13. Jak ocenia Pani, w skali od 1 do 5, szkodliwość poniższych używek?

Wyszczególnienie	1	2	3	4	5
Napoje alkoholowe	2,6%	6,2%	21,1%	22,7%	47,4%
Napoje energetyzujące	4,9%	13,2%	27,3%	21,1%	33,6%
Narkotyki	1,5%	0,6%	3,9%	6,2%	87,8%
Dopalacze	1,5%	0,8%	1,1%	6,2%	90,4%
Papierosy	3,8%	3,4%	16,0%	23,3%	53,6%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Dla porównania, na bardzo dużą szkodliwość napojów alkoholowych wskazuje 47,4% badanych, ale na szkodliwość na średnim poziomie, tj. 3 wskazała więcej niż jedna piąta respondentów (21,1%). Napoje energetyzujące jako mało szkodliwe uznało 18,1% badanych.

6.3.2. Doświadczenia osobiste związane z uzależnieniami

W sferze osobistych doświadczeń zbadany został kontakt z alkoholem i innymi substancjami psychoaktywnymi w perspektywie całego życia, jednak ze szczególnym naciskiem na ostatnie 12 miesięcy przed przeprowadzeniem badania oraz doświadczenia w zakresie korzystania z urządzeń elektronicznych oraz hazardu obecnie i w ostatnich 12 miesiącach.

Analizie poddano wiek, w którym respondenci mieli pierwszy kontakt z substancjami psychoaktywnymi. Największy odsetek odpowiedzi, w świetle których respondenci nigdy nie mieli kontaktu z daną substancją psychoaktywną wystąpił w przypadku dopalaczy (94,4%) i narkotyków (83,6%), podczas gdy kontaktu z papierosami nigdy nie miało 41,0% badanych, a brak kontaktu z alkoholem deklaruje jedynie 8,5% respondentów.

Tabela 14. Wiek pierwszego kontaktu respondentów z wybranymi substancjami psychoaktywnymi

Wyszczególnienie	Nigdy	15 lat i poniżej	16-20 lat	21-30 lat	31-40 lat	41 lat i więcej
Alkohol	8,5%	15,8%	62,8%	11,5%	1,1%	0,4%
Dopalacze	94,4%	1,3%	2,3%	1,5%	0,6%	0,0%
Narkotyki	83,6%	1,5%	9,6%	4,5%	0,8%	0,0%
Papierosy	41,0%	14,5%	31,6%	11,1%	1,3%	0,6%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Wiek, w którym respondenci mieli pierwszy kontakt z substancjami psychoaktywnymi, jest bardzo zróżnicowany, aczkolwiek charakterystyczne jest to, że występuje on prawie zawsze do 30 roku życia. W przypadku alkoholu największy odsetek badanych deklaruje wiek pierwszego kontaktu na 16-20 lat (62,8%), a w drugiej kolejności 15 lat i poniżej (15,8%). W przypadku papierosów respondenci najczęściej wskazywali również na przedział wiekowy 16-20 lat (31,6%), a następnie na wiek 15 lat i niższy (14,5%). Kontakt z narkotykami wystąpił po raz pierwszy zwykle pomiędzy 16 i 20 rokiem życia (9,6%). Podobnie w przypadku kontaktu z dopalaczami – tu odsetek osób, które pierwszy raz je użyły w wieku 16-20 lat wynosił 2,3%. Respondentom zadano również pytanie, z kim po raz pierwszy spożywali alkohol, zażywali narkotyki i dopalacze oraz palili papierosy. Okazuje się, że w każdym przypadku tymi osobami byli przyjaciele lub znajomi. W przypadku alkoholu 47,7% badanych po raz pierwszy spożywało go z przyjaciółmi, a 29,7% ze znajomymi; w przypadku papierosów było to odpowiednio 26,5% i 23,1%, a w przypadku narkotyków 9,4% i 5,5%. Aż 8,5% badanych spożywało alkohol po raz pierwszy z rodzicami. Niewielkie odsetki osób wykazują, że po raz pierwszy sięgnęli po używki sami lub z przypadkowymi osobami.

Tabela 15. Z kim po raz pierwszy:

Wyszczególnienie	Nie dotyczy	Sam/a	Z rodzicami	Z przyjaciółmi	Ze znajomymi	Z przypadkowymi osobami
spożywał/a Pan/i alkohol?	10,5%	2,1%	8,5%	47,7%	29,7%	1,5%
zażywał/a Pan/i dopalacze?	94,7%	0,4%	0,0%	2,4%	2,3%	0,2%
zażywał/a Pan/i narkotyki?	84,4%	0,4%	0,2%	9,4%	5,5%	0,2%
pałił/a Pan/i papierosy?	42,9%	6,4%	0,6%	26,5%	23,1%	0,6%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Informacje na temat aktualnej sytuacji uzyskano na podstawie odpowiedzi na pytania o doświadczenia osobiste respondentów z alkoholem, narkotykami, dopalaczami oraz papierosami w ciągu ostatnich 12 miesięcy. W ich świetle, alkohol spożywało w tym czasie 80,6% badanych osób, papierosy paliło 31,2%, narkotyki zażywało 5,3% respondentów, a dopalacze 1,7% ankietowanych.

Tabela 16. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy...?

Wyszczególnienie	Wcale	Okazjonalnie	Raz w miesiącu	Kilka razy w miesiącu	Kilka razy w tygodniu	Codziennie
pił Pan/i alkohol?	19,4%	52,8%	7,0%	14,1%	5,6%	1,1%
zażywał/a Pan/i dopalacze?	98,3%	1,5%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%
zażywał Pani/i narkotyki?	94,7%	4,1%	0,0%	0,8%	0,2%	0,2%
pałił Pan/i papierosy?	68,8%	6,2%	1,1%	2,3%	5,1%	16,5%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Alkohol wypijany był przez respondentów głównie okazjonalnie (52,8%), aczkolwiek 14,1% badanych mieszkańców przyznało się do spożywania go kilka razy w miesiącu. Raz w miesiącu po alkohol sięgało w ciągu ostatnich 12 miesięcy 7,0% ankietowanych, a kilka razy w tygodniu 5,6%. Tylko 1,1% badanych zadeklarowało codzienne picie alkoholu.

W przypadku papierosów ma miejsce sytuacja odmienna. W okresie ostatnich 12 miesięcy codziennie paliło je 16,5% badanych osób, w drugiej kolejności 6,2% respondentów twierdzi, że paliło okazjonalnie; 5,1% kilka razy w tygodniu, a 2,3% kilka razy w miesiącu. Tylko 1,1% wskazało, że pali raz w miesiącu, natomiast wcale po papierosy nie sięgało w tym czasie 68,8% ankietowanych.

Zażywanie narkotyków przez badanych mieszkańców miało charakter okazjonalny – z taką częstotliwością robiło to 4,1% respondentów, nieznaczne odsetki osób sięgały po narkotyki z częstotliwością od kilku razy w miesiącu do codziennego używania. Wcale po narkotyki nie sięgnęło 94,7% respondentów. Dopalacze zażywane były okazjonalnie (1,5%) i z częstotliwością kilku razy w miesiącu (0,2%). Wcale nie zażywało ich 98,3% respondentów.

Tabela 17. Jakie napoje alkoholowe i z jaką częstotliwością Pan/i spożywał/a w ciągu ostatnich 12 miesięcy?

Wyszczególnienie	Wcale	Okazjonalnie	Raz w miesiącu	Kilka razy w miesiącu	Kilka razy w tygodniu	Codziennie
piwo	36,8%	36,8%	6,0%	11,8%	7,3%	1,1%
wino	38,0%	49,2%	3,8%	7,3%	1,7%	0,0%
napoje wysokoprocentowe	42,9%	41,0%	8,1%	6,6%	1,3%	0,2%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Zarówno piwo, jak i wino czy napoje wysokoprocentowe takie jak wódka, nalewki i whisky spożywane były w ciągu ostatnich 12 miesięcy głównie okazjonalnie. Badani mieszkańcy najchętniej sięgali po piwo, które okazjonalnie spożywało 36,8% respondentów, a 11,8% kilka razy w miesiącu. Wino spożywane było okazjonalnie przez 49,2% badanych, natomiast kilka razy w ciągu miesiąca przez 7,3%. Napoje wysokoprocentowe okazjonalnie były spożywane przez 40,1% respondentów; 8,1% wskazuje na spożycie raz w miesiącu, a 6,6% kilka razy w miesiącu.

Tabela 18. Czy w ciągu ostatnich 30 dni...?

Wyszczególnienie	Tak	Nie
spożywał/a Pan/i alkohol?	66,7%	33,3%
zażywał/a Pan/i dopalacze?	0,6%	99,4%
zażywał/a Pan/i narkotyki?	3,2%	96,8%
palił/a Pan/i papierosy?	27,8%	72,2%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Badani mieszkańcy zostali zapytani również o bieżące doświadczenia z substancjami psychoaktywnymi. Okazuje się, że w ciągu ostatnich 30 dni przed wypełnieniem ankiety największy odsetek respondentów spożywał alkohol (66,7%), mniejszy natomiast palił

papierosy (27,8%). Do zażywania narkotyków w tym czasie przyznało się 3,2% badanych, natomiast do zażywania dopalaczy jedynie 0,6%.

Tabela 19. Używanie e-papierosów przez respondentów

Wyszczególnienie	Tak	Nie
Kiedykolwiek w życiu	27,8%	72,2%
W ciągu ostatnich 30 dni	13,9%	86,1%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Rozwiązania w postaci e-papierosów są raczej sporadycznie stosowane przez respondentów. Większość badanych mieszkańców nie używała ich nigdy w życiu, na co wskazuje 72,2% respondentów. W ciągu ostatnich 30 dni e-papierosy były użytkowane przez 13,9% badanych. Dwa pytania zadane respondentom dotyczyły zachowań społecznie nieakceptowanych związanych z alkoholem. Zapytano ich o to, czy zdarzyło im się wykonywać obowiązki zawodowe pod wpływem alkoholu, na co przecząco odpowiedziało 93,2% oraz o to, czy prowadzili pojazd pod wpływem alkoholu – tu odsetek przeczących odpowiedzi wynosił 94,9%. Odsetki odpowiedzi twierdzących były niewielkie i odnosiły się do pojedynczych przypadków, natomiast odsetki niezdecydowanych to w przypadku obowiązków zawodowych 3,8%, a w przypadku prowadzenia pojazdu pod wpływem alkoholu 2,4%.

Tabela 20. Czy zdarzyło się Panu/i:

Wyszczególnienie	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
wykonywać obowiązki zawodowe pod wpływem alkoholu?	3,0%	93,2%	3,8%
prowadzić pojazd pod wpływem alkoholu?	2,6%	94,9%	2,4%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Część pytań zawierających się w obszarze osobistych doświadczeń respondentów dotyczyła kwestii uzależnień behawioralnych. Jednym z analizowanych aspektów była obecność hazardu w życiu badanych osób. Większość z nich nigdy nie grała w gry hazardowe, tj. takie, w których obstawia się pieniądze i można je wygrać. Wskazuje na to 75,4% ankietowanych. W ciągu ostatnich 12 miesięcy w gry hazardowe nie grało 88,9% badanych, natomiast w ostatnich 30 dniach 94,9%.

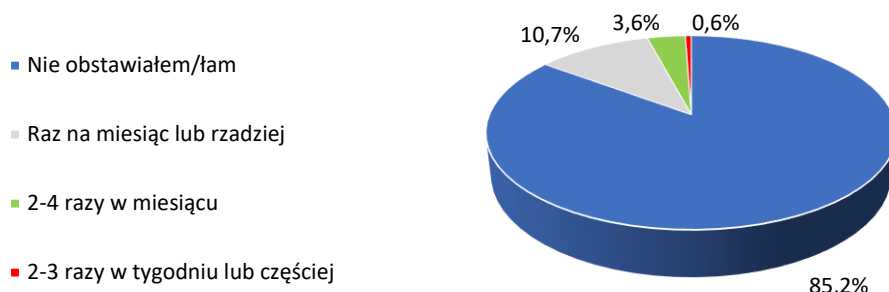
Tabela 21. Czy grał/a Pan/i w gry hazardowe, tj. takie, gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać?

Wyszczególnienie	Tak	Nie
Kiedykolwiek w życiu?	24,6%	75,4%
W ciągu ostatnich 12 miesięcy?	11,1%	88,9%
W ciągu ostatnich 30 dni?	5,1%	94,9%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Respondenci dość sporadycznie w ciągu ostatnich 12 miesięcy grali lub obstawiali gry i zakłady na pieniądze. Spośród nich 10,7% deklaruje, że robiło to raz na miesiąc lub rzadziej; 3,6% z częstotliwością 2-4 razy w miesiącu, a 0,6% badanych twierdzi, że grała 2-3 razy w tygodniu lub częściej.

Wykres 5. Jak często obstawiał/a Pan/i pieniądze w grach hazardowych w ciągu ostatnich 12 miesięcy?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Spośród gier hazardowych, w które grali ankietowani, najczęściej wskazują loterie (23,1%), a w mniejszym stopniu zakłady sportowe (6,0%), automaty (2,8%) oraz karty lub kości (1,9%).

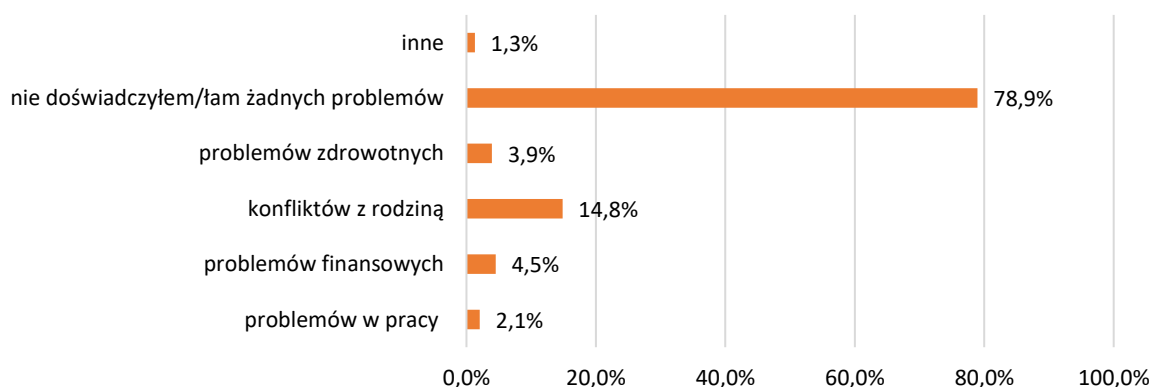
Wykres 6. W jakie gry hazardowe grał/a Pan/i w ciągu ostatnich 12 miesięcy?

Wyszczególnienie	Tak	Nie
Automaty	2,8%	97,2%
Karty lub kości	1,9%	98,1%
Loterie (lotto, bingo)	23,1%	76,9%
Zakłady sportowe	6,0%	94,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Większość badanych nie doświadczyła negatywnych konsekwencji w związku z korzystaniem z urządzeń elektronicznych w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Wskazuje na to 78,9% respondentów, jednak 14,8% twierdzi, że doświadczyła konfliktów z rodziną; 4,5% wskazuje na problemy finansowe; 3,9% na problemy zdrowotne, a 2,1% na problemy w pracy. W ramach kategorii *Inne* respondenci wskazali m.in. na to, że padali ofiarą oszustwa bądź stracili dane.

Wykres 7. Czy w związku z korzystaniem z urządzeń elektronicznych (np. telefon, media społecznościowe) doświadczył/a Pan/i w ciągu ostatnich 12 miesięcy?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH

6.3.3. Zagrożenie uzależnieniami w najbliższym otoczeniu

Niniejsza część badania została poświęcona obserwacjom respondentów dotyczącym problematyki uzależnień w ich otoczeniu sąsiedzkim. Okazuje się, że zauważają ten problem wśród osób, które znają. Aż 71,8% badanych mieszkańców zna osoby, które w ich opinii mogą być uzależnione od alkoholu, przy czym 23,7% zna 1 taką osobę; 33,6% zna od 2 do 5 takich osób; natomiast 14,5% twierdzi, że zna ich więcej niż 5. Ponad 28% deklaruje, że w ich otoczeniu nie ma takich osób.

Tabela 22. Czy zna Pan/i w swoim otoczeniu osoby, które w Pana/i opinii mogą być uzależnione od...?

Wyszczególnienie	Tak, znam 1 taką osobę	Tak, znam od 2 do 5 takich osób	Tak, znam więcej niż 5 takich osób	Nie znam takich osób
od alkoholu?	23,7%	33,6%	14,5%	28,2%
od narkotyków?	19,5%	13,5%	3,8%	63,2%
od hazardu?	16,2%	7,5%	2,3%	74,1%
od internetu?	14,8%	21,6%	24,4%	39,1%
od gier?	15,0%	17,5%	14,5%	53,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Problem uzależnienia od narkotyków jest dostrzegany w mniejszej skali. Ponad połowa badanych (63,2%) twierdzi, że nie zna osób, które mogą być uzależnione od narkotyków; 19,5% badanych deklaruje, że zna jedną taką osobę; 13,5% - od 2 do 5 takich osób, natomiast 3,8% - że zna więcej niż 5 osób mogących mieć problem z zażywaniem narkotyków.

Spośród wskazanych uzależnień behawioralnych, w największym stopniu dostrzegane jest uzależnienie od internetu – 14,8% ankietowanych twierdzi, że zna jedną osobę, która może być uzależniona; 21,6% deklaruje, że zna od 2 do 5 takich osób, a 24,4% zna więcej niż 5 osób. W drugiej kolejności należy wskazać uzależnienia od gier, w przypadku których 15,0% badanych zna 1 osobę, której mogą one dotyczyć; 17,5% twierdzi, że zna od 2 do 5 takich osób, a 14,5% – więcej niż 5 osób. W najmniejszym stopniu dostrzegany jest problem uzależnień od gier hazardowych – tu 16,2% badanych mieszkańców deklaruje, że zna przynajmniej jedną osobę, której może dotyczyć; 7,5% zna od 2 do 5 takich osób, a 2,3% zna więcej niż 5 osób, które mogą być uzależnione od hazardu.

6.4. Problem przemocy w świetle badań

6.4.1. Świadomość społeczna w obszarze przemocy

Respondenci zostali poproszeni o dokonanie oceny, czy i w jakim stopniu uważają określone zachowania za przejaw przemocy domowej. Ich odpowiedzi pozwalają na wysnucie wniosku, że rozróżnienie pomiędzy przemocą a zachowaniem traktowanym jako zwykły przejaw codziennego życia, może nie być jednoznaczne. W świetle wyników badania, z przemocą domową najczęściej identyfikowane jest bicie, na które w sposób zdecydowany wskazało 88,0% respondentów, a następnie wymuszanie pożycia seksualnego lub innych praktyk

seksualnych (82,5%), szantaż emocjonalny (76,7%), poniżanie (74,6%) oraz grożenie (72,7%). W dalszej kolejności 69,7% badanych za przemoc zdecydowanie uznało popychanie, a 68,0% wskazało, że zdecydowanie przemocą jest zaniedbywanie osób niesamodzielnych.

Tabela 23. Które z poniższych zachowań wobec członka rodziny stanowi, w Pana/i opinii, przemoc domową?

Wyszczególnienie	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć
Wyzywanie	60,7%	24,4%	6,2%	2,8%	5,8%
Popychanie	69,7%	18,8%	4,3%	1,9%	5,3%
Grożenie	72,7%	16,4%	4,3%	1,3%	5,3%
Poniżanie	74,6%	16,9%	2,6%	2,3%	3,6%
Wydzielanie lub odbieranie pieniędzy	59,2%	24,2%	8,1%	3,0%	5,5%
Zaniedbywanie osób niesamodzielnych (dzieci, osób starszych, niepełnosprawnych)	68,0%	19,2%	3,2%	2,8%	6,8%
Zamykanie w pokoju	64,3%	17,1%	9,8%	2,8%	6,0%
Ograniczanie kontaktów z innymi ludźmi	64,3%	19,0%	7,0%	3,2%	6,6%
Wymuszanie pożycia seksualnego lub innych praktyk seksualnych	82,5%	10,3%	2,4%	2,3%	2,4%
Bicie	88,0%	6,0%	1,1%	1,7%	3,2%
Szantaż emocjonalny	76,7%	13,9%	3,4%	1,9%	4,1%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Największy odsetek odpowiedzi negatywnym, czyli *raczej nie* i *zdecydowanie nie* wystąpił w przypadku zaniedbywania osób niesamodzielnych, wynosząc 12,6%. W drugiej kolejności było to wydzielanie lub odbieranie pieniędzy (11,1%), a następnie ograniczanie kontaktów z innymi ludźmi (10,2%) oraz wyzywanie (9,0%). Odsetki osób niezdecydowanych w poszczególnych pytaniach wahały się od 2,4% w odniesieniu do wymuszania pożycia seksualnego lub innych praktyk seksualnych do 6,8% w przypadku zaniedbywania osób niesamodzielnych.

Analizie poddano również świadomość respondentów w zakresie tzw. klapsa, danego dziecku za złe zachowanie. Zostali oni poproszeni o ustosunkowanie się do twierdzeń i opinii dotyczących kar fizycznych wobec dzieci, w tym między innymi prawa rodzica do wymierzania kar cielesnych swoim dzieciom. W świetle uzyskanych odpowiedzi występuje tu dość duże zróżnicowanie opinii. Według 80,6% respondentów rodzic nie ma prawa wymierzać kar

cielesnych swoim dzieciom, podczas gdy 9,8% badanych twierdzi, że takie prawo ma. W opinii 78,2% kary fizyczne mogą stanowić skuteczny środek wychowawczy, z czym nie zgadza się 10,0% respondentów. Z twierdzeniem, iż klaps nie stanowi kary fizycznej i czas trzeba go dać dziecku nie zgadza się 64,7% ankietowanych, jednak 10,9% akceptuje takie podejście. Prawie jedna trzecia (32,0%) badanych uważa, że wiele dorosłych obecnie osób dostawało klapsy w dzieciństwie i wyszło im to na dobre, natomiast przeciwne zdanie ma niespełna połowa (45,9%). Według 65,6% kary cielesne są niedopuszczalne, a 67,3% twierdzi, że stanowią one dowód na bezsilność rodziców. Możliwość stosowania kar fizycznych w przypadku, gdy zawiodły inne metody dopuszcza 14,1% ankietowanych osób. Ponad 8,0% respondentów deklaruje, że czasem stosuje kary cielesne wobec własnych dzieci.

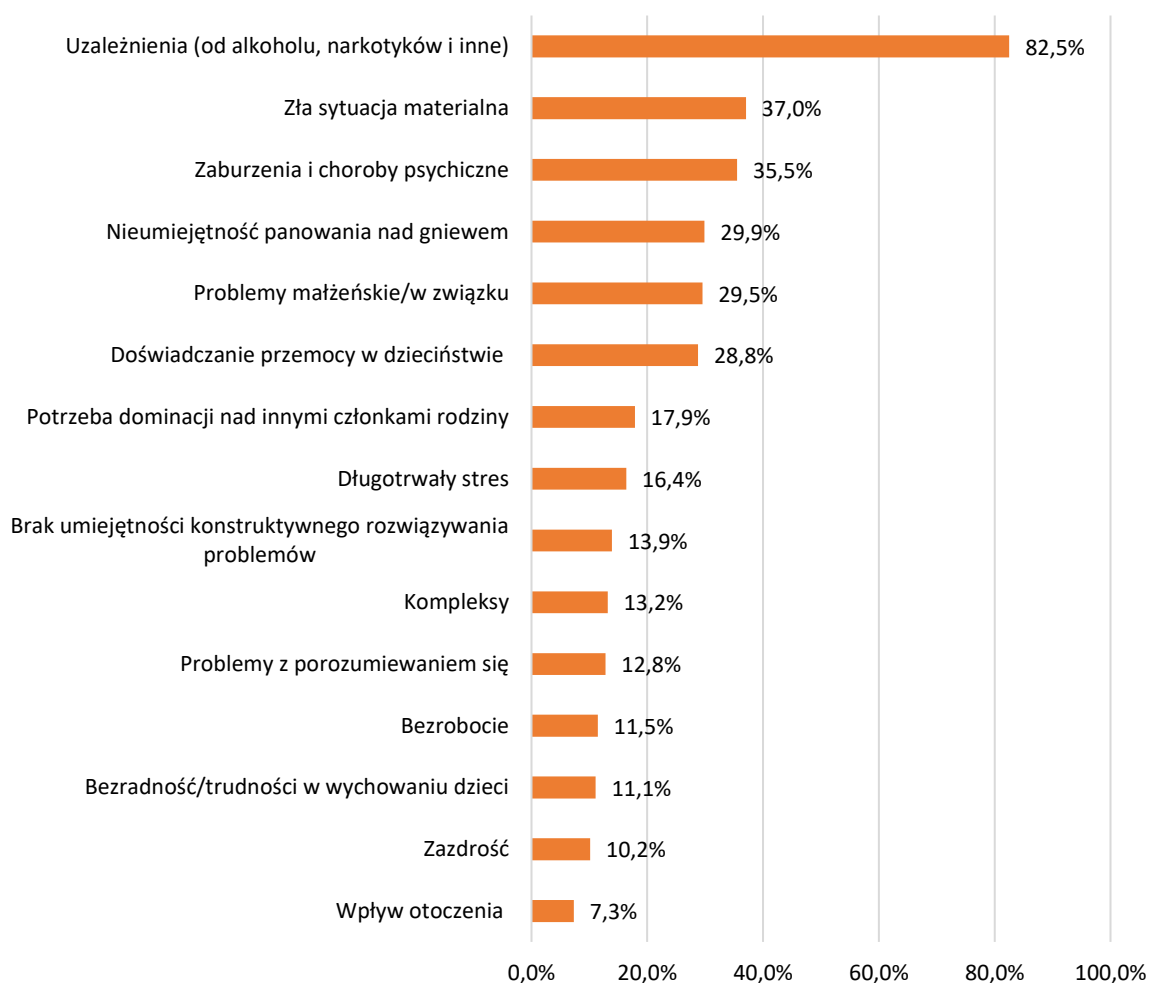
Tabela 24. Czy zgadza się Pan/i z poniższymi twierdzeniami?

Wyszczególnienie	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć
Rodzik ma prawo wymierzać kary cielesne swoim dzieciom	2,1%	7,7%	23,9%	56,8%	9,6%
Kary fizyczne mogą stanowić skuteczny środek wychowawczy	2,1%	7,9%	19,0%	59,2%	11,8%
Kary fizyczne są dopuszczalne wtedy, gdy inne metody zawiodły	2,8%	11,3%	18,8%	56,0%	11,1%
Stosowanie kar fizycznych to dowód na bezsilność rodziców	41,7%	25,6%	8,5%	12,8%	11,5%
Klaps nie stanowi kary fizycznej, czasem trzeba go dać dziecku	5,8%	18,6%	22,2%	42,5%	10,9%
Wiele dorosłych obecnie osób dostawało klapsy w dzieciństwie i wyszło im to na dobre	6,8%	25,2%	18,4%	27,4%	22,2%
Czasem stosuję kary cielesne wobec moich dzieci	1,3%	7,0%	16,0%	66,7%	9,0%
Kary cielesne wobec dzieci są niedopuszczalne	53,9%	11,7%	9,2%	15,0%	10,2%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Największy odsetek odpowiedzi *Trudno powiedzieć* wystąpił w przypadku twierdzenia, iż wiele dorosłych osób dostawało w dzieciństwie klapsy i wyszło im to na dobre (22,2%), a w dalszej kolejności pojawiały się twierdzenia, iż kary fizyczne mogą stanowić skuteczny środek wychowawczy (11,8%), stosowanie kar fizycznych to dowód na bezsilność rodziców (11,5%), kary fizyczne są dopuszczalne wtedy, gdy inne metody zawiodły (11,1%) oraz twierdzenie, że kary cielesne wobec dzieci są niedopuszczalne (10,2%).

Wykres 8. Co według Pana/i stanowi najczęstszą przyczynę przemocy w rodzinie?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

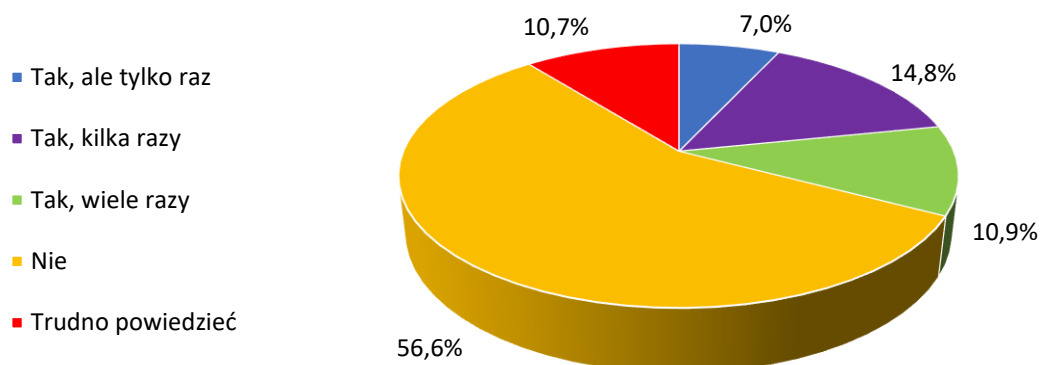
Za najczęstszą przyczynę występowania zjawiska przemocy w rodzinie respondenci uważają różnego rodzaju uzależnienia. Czynnikiem ten wskazało aż 82,5% badanych, natomiast w dalszej kolejności znalazła się zła sytuacja materialna (37,0%), zaburzenia i choroby psychiczne (32,5%) nieumiejętność panowania nad gniewem (29,9%), problemy małżeńskie bądź w związku (29,5%) oraz doświadczanie przemocy w dzieciństwie (28,8%).

Mniej niż jedna piąta badanych twierdzi, że taką przyczyną może być potrzeba dominacji nad innymi członkami rodziny (17,9%), długotrwały stres (16,4%), brak umiejętności konstruktywnego rozwiązywania problemów (13,9%), kompleksy (13,2%), problemy z porozumiewaniem się (12,8%), bezrobocie (11,5%), bezradność i trudności w wychowywaniu dzieci (11,1%), zazdrość (10,2%) oraz wpływ otoczenia (7,3%).

6.4.2. Doświadczenia osobiste oraz w najbliższym otoczeniu związane z przemocą

Badani mieszkańcy zostali zapytani o doświadczenia osobiste związane z przemocą. W świetle ich odpowiedzi 56,6% nigdy nie doświadczyło przemocy ze strony członka rodziny; 14,8% doświadczyło jej kilka razy; 10,9% wiele razy, a 7,0% tylko raz. Odpowiedź *Trudno powiedzieć* zaznaczyło 10,7% respondentów.

Wykres 9. Czy kiedykolwiek zdarzyła się sytuacja, w której członek rodziny zastosował wobec Pana/i przemoc?

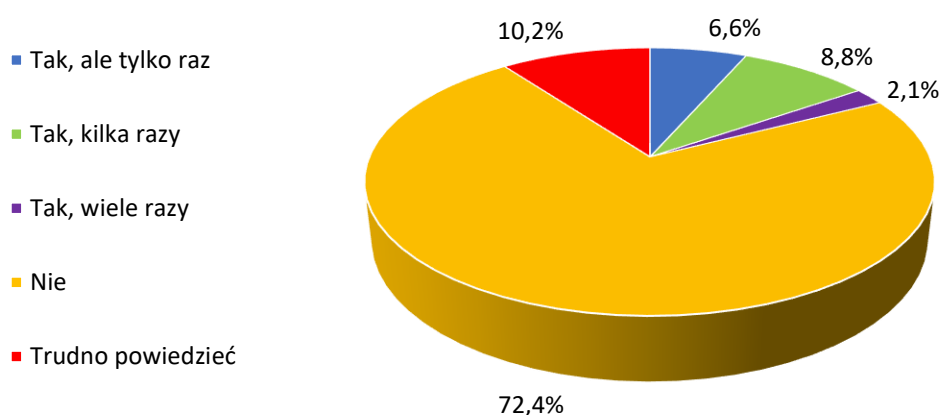

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Respondenci, którzy doświadczyli przemocy ze strony członków rodziny, zostali zapytani również o to, jaki to był rodzaj przemocy. Na to pytanie odpowiedziało 190 osób, które najczęściej wskazują na przemoc psychiczną (60,0%) oraz fizyczną (50,5%) W mniejszym stopniu natomiast na zaniedbanie (17,9%), przemoc ekonomiczną (17,4%) oraz przemoc seksualną (8,4%).

Większość respondentów (72,4%) deklaruje, że nigdy nie byli sprawcami przemocy wobec członka swojej rodziny, jednak aż 10,2% nie potrafi odpowiedzieć na to pytanie. Na jednokrotne zastosowanie przemocy wskazuje 6,6% badanych; 8,8% twierdzi, że było sprawcami przemocy kilka razy, a 2,1% - przyznaje się do wielokrotnego stosowania przemocy wobec członka rodziny.

Wykres 10. Czy kiedykolwiek zastosował/a Pana/i przemoc wobec członka rodziny?

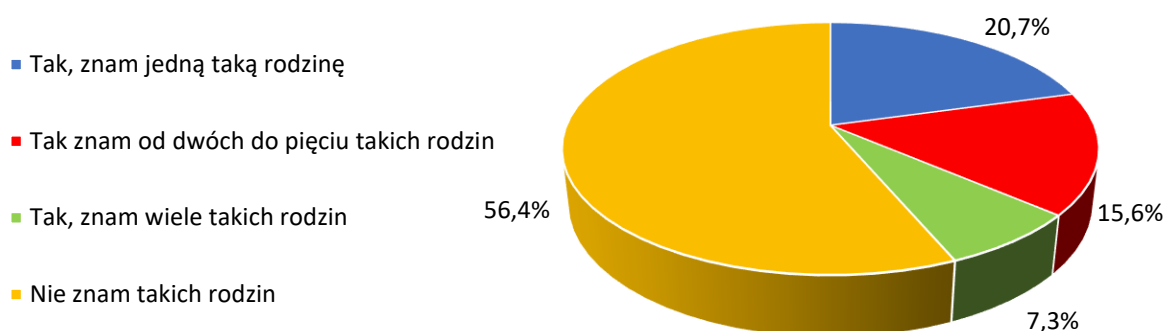

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Spośród 114 osób, które deklarują, iż były sprawcami przemocy wobec członka rodziny, najwięcej (56,1%) deklaruje stosowanie przemocy psychicznej; 47,4% wskazuje na przemoc fizyczną. Mniejszy odsetek wskazuje na zaniedbanie (9,6%), przemoc ekonomiczną (6,1%) oraz przemoc seksualną (3,5%).

Spośród respondentów 43,6% zauważa problem przemocy w rodzinach w swoim otoczeniu – 20,7% deklaruje, że zna co najmniej jedną rodzinę, która go doświadcza; 15,6% zna od jednej do pięciu takich rodzin, a 7,3% zauważa problem w wielu rodzinach w gminie.

Wykres 11. Czy zna Pan/i osobiście rodziny z terenu Gminy, w których w Pana/i opinii występuje przemoc?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Dorośli mieszkańcy doświadczają również problemu cyberprzemocy. Aż 18,6% doświadczyło sytuacji, w której ktoś pisał pod ich postami przykre komentarze; 13,5% deklaruje, że padło ofiarą oszustwa z wykorzystaniem telefonu lub internetu; 9,0% twierdzi, że ktoś podszywał się pod nich w internecie; 4,3% uważa, że ktoś zamieścił w sieci kompromitujące ich zdjęcia lub filmy. Ponadto 3,8% deklaruje, że podszywało się w internecie pod kogoś innego, a 3,4% pisało na forum komentarze, by sprawić komuś przykrość. Nikt nie szantażował nikogo za pomocą narzędzi elektronicznych.

Tabela 25. Czy zdarzyły się Pani/Panu następujące sytuacje?

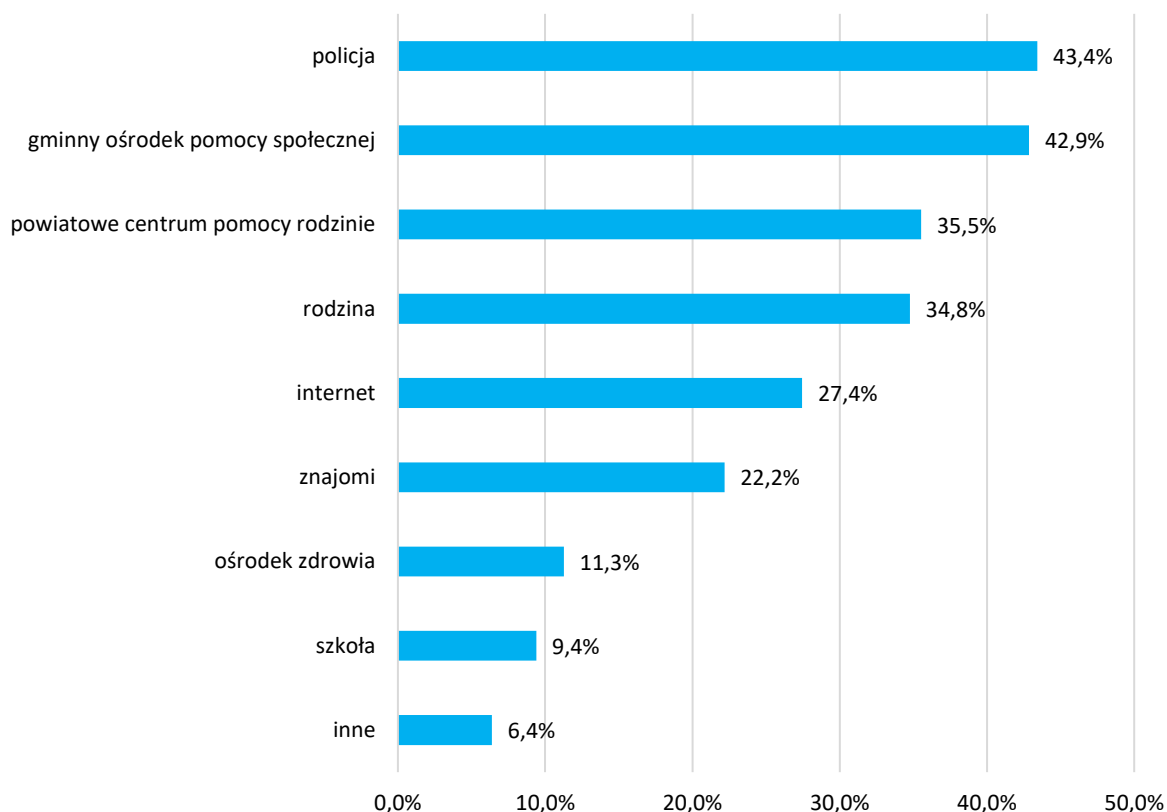
Wyszczególnienie	Tak	Nie
Zamieściłam/łem w internecie zdjęcie innej osoby, aby ją ośmieszyć	1,1%	98,9%
Pisałam/łem na forum komentarze, aby sprawić komuś przykrość	3,4%	96,6%
Podszywałam/łem się w internecie pod kogoś innego	3,8%	96,2%
Szantażowałam/łem kogoś za pomocą narzędzi elektronicznych (telefon, internet)	0,0%	100,0%
W internecie ktoś zamieścił kompromitujące mnie zdjęcia/filmy	4,3%	95,7%
Ktoś pisał pod moimi postami przykre komentarze	18,6%	81,4%
Ktoś podszywał się przede mną w internecie	9,0%	91,0%
Ktoś mnie szantażował za pomocą narzędzi elektronicznych (telefon, internet)	7,3%	92,7%
Padłam/padłem ofiarą oszustwa z wykorzystaniem telefonu i/lub internetu	13,5%	86,5%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

6.4.3. Poszukiwanie pomocy w przypadku wystąpienia problemu

Respondentów zapytano o to, gdzie szukaliby pomocy w przypadku, gdyby ktoś z ich bliskich doświadczył problemu uzależnień lub przemocy. Okazuje się, że w pierwszej kolejności szukaliby pomocy na policji, na którą wskazało 43,4% badanych, a następnie w gminnym ośrodku pomocy społecznej (42,9%). Ponad jedna trzecia szukałaby wsparcia w powiatowym centrum pomocy rodzinie (35,5%) oraz w rodzinie (34,8%).

Wykres 12. Gdzie szukałby/szukałaby Pan/i pomocy, gdyby Pan/i lub ktoś z bliskich doświadczył problemu uzależnień lub przemocy?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W dalszej kolejności respondenci wskazali na internet (27,4%), znajomych (22,2%), ośrodek zdrowia (11,3%) oraz szkołę (9,4%). W ramach kategorii *Inne* pojawiły się dodatkowo takie odpowiedzi jak terapeuci, telefon zaufania, psycholog, poradnie, parafia, specjaliści w zakresie uzależnień, lekarze i ośrodek zdrowia.

6.5. Spędzanie czasu wolnego

Jednym z obszarów badania ankietowego dorosłych mieszkańców gminy było spędzanie przez nich czasu wolnego. Zapytani zostali o sposoby spędzania tego czasu. W świetle uzyskanych odpowiedzi 67,1% respondentów często spędza czas ze swoją rodziną; 45,3% często spaceruje; 37,0% często poświęca czas wolny na swoje zainteresowania, a 34,2% często czyta książki.

Odpowiedź *czasami* najczęściej była zaznaczana dla takich aktywności jak oglądanie telewizji (61,1%), wypady ze znajomymi (55,1%), granie w gry planszowe (52,1%), uprawianie sportu

(49,8%) oraz poświęcanie czasu wolnego na swoje zainteresowania (45,9%). Odpowiedź *nigdy* wykazywana była w największym stopniu w przypadku grania na urządzeniach elektronicznych (48,3%), grania w gry planszowe (16,4%) oraz czytania książek (15,2%).

Odsetek osób niezdecydowanych okazuje się najwyższy w odniesieniu do grania w gry planszowe (17,9%), a w dalszej kolejności w przypadku uprawiania sportu (13,9%), grania w gry na urządzeniach elektronicznych (13,7%), czytania książek (12,0%), wypadów ze znajomymi (11,7%) oraz poświęcania czasu na swoje zainteresowania (10,5%).

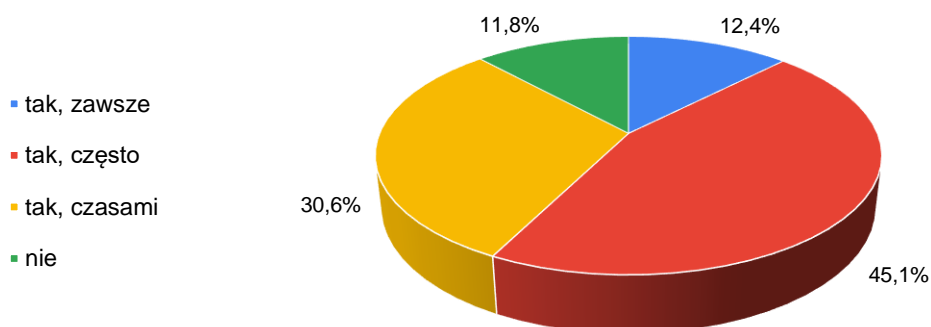
Tabela 26. W jaki sposób spędza Pan/i swój czas wolny?

Wyszczególnienie	Często	Czasami	Nigdy	Trudno powiedzieć
Oglądam telewizję	23,9%	61,1%	10,0%	5,1%
Gram w gry na urządzeniach elektronicznych	8,1%	29,9%	48,3%	13,7%
Uprawiam sport	25,6%	49,8%	10,7%	13,9%
Spaceruję	45,3%	43,2%	2,6%	8,8%
Gram w gry planszowe	13,7%	52,1%	16,4%	17,9%
Spędzam czas z rodziną	67,1%	25,4%	0,8%	6,8%
Wypadki ze znajomymi	24,8%	55,1%	8,5%	11,7%
Czytam książki	34,2%	38,5%	15,2%	12,0%
Poświęcam czas wolny na swoje zainteresowania	37,0%	45,9%	6,6%	10,5%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Respondenci, zapytani o to, czy spędzają swój czas wolny tak jakby tego chcieli, najczęściej odpowiadali, że *często* (45,1%). Odpowiedź *czasami* wskazywali w 30,6% przypadków, natomiast *zawsze* w 12,4%. Czasu w sposób pożądaný nie spędza 11,8% ankietowanych.

Wykres 13. Czy, Pana/i zdaniem, spędza Pan/i swój czas wolny tak jakby Pan/i chciał/a?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Wśród wymarzonych sposobów spędzania wolnego czasu mieszkańcy, którzy wzięli udział w badaniu najczęściej wymieniali podróże (9,8%), spacer (4,9%), jazdę na rowerze (3,4%), czytanie (2,8%), sport (1,3%) i wędkarstwo (1,3%). Wśród innych aktywności wymienianych z mniejszą częstotliwością były w szczególności następujące:

- ceramika i malarstwo,
- czas na świeżym powietrzu,
- czas z rodziną,
- czas w domku na Kaszubach,
- spa,
- basen,
- odpoczynek blisko natury,
- budowanie modeli,
- gry planszowe,
- przejażdżki motocyklowe,
- wyjścia do zoo, oceanarium, kina, muzeum, kawiarni,
- spotkania z przyjaciółmi,
- koncerty,
- zimą sanki i narty, latem na kąpieliskach,
- dbanie o zieleń wokół domu,
- granie w gry elektroniczne,
- nauka malowania,
- jazda konną,
- gra w piłkę,
- chodzenie po lasach i górach,
- spanie,
- czas na placu zabaw,
- pod namiotem,
- taniec,
- kursy rozwojowe,
- pole dance,
- pomoc bezdomnym zwierzętom,
- poszukanie nowego hobby,
- układanie puzzli, rozwiązywanie krzyżówek,
- żeglowanie,
- zakupy,
- modelarstwo,
- tenis ziemny,
- zumba,
- jazda na rolkach,
- poświęcanie czasu dzieciom i wnukom,
- szydełkowanie.

Jak wynika z powyższych przykładów wymarzone aktywności są bardzo zróżnicowane. Wiążą się z jednej strony z aktywnością fizyczną, społeczną, sportowo-rekreacyjną, kulturalną, a z drugiej – z odpoczynkiem. Mogą dotyczyć rozwijania zainteresowań, jak również pomocy innym. Raz są to aktywności, w których jest przestrzeń na rozwój relacji z rodziną, a innym razem spędzanie czasu samodzielnie.

7. Wyniki badania ankietowego młodzieży

7.1. Charakterystyka respondentów

W badaniu ankietowym wzięło udział 329 uczniów z terenu Gminy Pruszcz Gdański, w tym 166 dziewcząt (50,5%) i 163 chłopców (49,5%). Spośród nich 97,6% to młodzież w wieku do 16 lat, natomiast 2,4% stanowiła młodzież w przedziale wiekowym 17-18 lat.

Spośród badanej młodzieży 56,8% wychowuje się w rodzinie, w której jest dwoje dzieci, a w dalszej kolejności są to rodziny z trojgiem dzieci (19,1%), jednym dzieckiem (14,6%) oraz czwórką lub większą liczbą dzieci (9,4%).

Tabela 27. Zestawienie wybranych cech ankietowanej młodzieży oraz ich rodzin

Wyszczególnienie	Liczba	%
Liczba dzieci w rodzinie		
jedno dziecko - jestem jedynakiem	48	14,6%
dwoje dzieci	187	56,8%
troje dzieci	63	19,1%
czworo i więcej dzieci	31	9,4%
Warunki do nauki		
mam własny pokój	255	77,5%
dzielę pokój z rodzeństwem, ale mam własne biurko do nauki	55	16,7%
nie mam stałego miejsca do nauki	19	5,8%
Zamieszkuję z:		
oboje rodziców	259	78,7%
jednym rodzicem	40	12,2%
inne	30	9,1%
Sytuacja zawodowa rodziców		
oboje rodzice pracują zawodowo	264	80,2%
jeden rodzic pracuje zawodowo	42	12,8%
oboje rodzice są na emeryturze/rencie	1	0,3%
jeden rodzic jest na emeryturze/rencie	1	0,3%
rodzice są niepracujący/bezrobotni	3	0,9%
jeden rodzic jest niepracujący/bezrobotny	10	3,0%
inne	8	2,4%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Ponad trzy czwarte ankietowanych uczniów ma własny pokój (77,5%), natomiast 16,7% dzieli pokój z rodzeństwem, ale ma własne biurko do nauki. Niespełna 6% badanych nie ma stałego miejsca do nauki. Największy odsetek ankietowanych zamieszkuje z obojgiem rodziców, na co

wskazuje 78,7% uczniów; podczas gdy z jednym rodzicem mieszka 12,2% respondentów. W ramach odpowiedzi *inne*, na którą wskazało 9,1% badanych, uczniowie deklaruowali zamieszkiwanie m.in. z dziadkami, rodzeństwem, ojczymem, jednym rodzicem i jego/jej parterem/ką, opiekunami oraz naprzemiennie z każdym rodzicem.

Uczniowie zostali zapytani również o sytuację zawodową ich rodziców. Najwięcej osób wskazało, iż oboje ich rodziców pracuje zawodowo (80,2%); 12,2% deklaruje, że tylko jeden rodzic pracuje zawodowo, a 3,0% twierdzi, że jeden rodzic jest niepracujący lub bezrobotny. W ramach odpowiedzi *inne* uczniowie wskazywali m.in. na prowadzenie firmy przez oboje rodziców albo brak wiedzy o tym, czym zajmują się ich rodzice.

7.2. Opinie młodzieży na temat zjawiska uzależnień

Respondenci zostali poproszeni o odniesienie się do siedmiu twierdzeń, związanych z uzależnieniami od substancji psychoaktywnych. W świetle przeprowadzonego badania, większość młodzieży (60,8%) zgadza się z twierdzeniem, że alkohol jest szkodliwy, szczególnie dla osób poniżej 18 roku życia. Nie zgadza się z tym natomiast 16,0% badanych, w tym 8,8% w sposób zdecydowany.

Według 56,5% respondentów od dopalaczy można się uzależnić tak samo jak od narkotyków, przy czym 43,5% twierdzi tak zdecydowanie. Negatywnie do tego twierdzenia odniosło się 7,6% badanych. W opinii 40,1% ankietowanych uczniów alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny niż ten zawarty w wódce, a 18,3% badanych twierdzi, że tak nie jest.

Tabela 28. Czy zgadzasz się z poniższymi twierdzeniami?

Wyszczególnienie	Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie wiem
Alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny niż ten zawarty w wódce.	22,8%	17,3%	5,5%	12,8%	41,6%
Alkohol jest szkodliwy, szczególnie dla osób poniżej 18 roku życia.	39,5%	21,3%	7,3%	8,8%	23,1%
To normalne, że osoby w moim wieku piją regularnie alkohol.	9,1%	4,9%	10,6%	49,8%	25,5%
Dopalacze są mniej szkodliwe niż narkotyki.	9,4%	5,2%	5,5%	20,4%	59,6%
To normalne, że osoby w moim wieku próbują narkotyków i dopalaczy.	10,3%	3,0%	7,3%	51,4%	28,0%
Od dopalaczy można uzależnić się tak samo jak od narkotyków.	43,5%	13,1%	1,2%	6,4%	35,9%
Jeśli ktoś bierze narkotyki z umiarem, to się nie uzależni.	8,2%	6,7%	12,5%	34,3%	38,3%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Badana młodzież ma świadomość, że to nie jest normalne, że osoby w ich wieku piją regularnie alkohol. Twierdzi tak 60,4% respondentów, przy czym 49,8% w sposób zdecydowany. Podobnie nie jest normalne, że ich rówieśnicy próbują narkotyków i dopalaczy – tak uważa 58,7% badanych. Prawie 30% uważa natomiast, że dopalacze nie są mniej szkodliwe niż narkotyki. Spośród ankietowanych 46,8% nie zgadza się z twierdzeniem, że jeśli ktoś bierze narkotyki z umiarem, to się nie uzależni.

W przypadku omawianego pytania dość duże są odsetki osób niezdecydowanych bądź takich, które nie chciały lub nie potrafiły wyrazić swojego zdania. Odsetek odpowiedzi *Nie wiem* najwyższy był w przypadku twierdzenia, że dopalacze są mniej szkodliwe niż narkotyki (59,6%), a najmniejszy, ale i tak wynoszący 23,1%, odnotowano w przypadku twierdzenia, że alkohol jest szkodliwy, szczególnie dla osób poniżej 18 roku życia.

Badaniu poddano również kwestię oceny dostępności substancji psychoaktywnych dla młodzieży w Gminie Pruszcz Gdański. Ankietowani zostali poproszeni o ocenę, jak trudne byłoby dla nich zdobycie poszczególnych substancji psychoaktywnych, gdyby chcieli ich użyć.

Tabela 29. Jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie poniższych substancji, gdybyś chciał je użyć?

Wyszczególnienie	Nieemożliwe	Bardzo trudne	Dosyć trudne	Dosyć łatwe	Bardzo łatwe	Nie wiem
Papierosy	34,7%	8,2%	6,7%	17,3%	15,8%	17,3%
Piwo	36,2%	8,8%	10,0%	16,4%	11,6%	17,0%
Wino	42,2%	8,2%	11,6%	9,4%	9,1%	19,5%
Wódka	45,3%	9,1%	12,5%	7,6%	8,5%	17,0%
Narkotyki	56,8%	14,6%	4,9%	1,8%	2,4%	19,5%
Dopalacze	57,4%	12,2%	5,8%	1,5%	2,7%	20,4%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Spośród sześciu substancji poddanych ocenie, takich jak papierosy, piwo, wino, wódka, narkotyki i dopalacze najbardziej niemożliwe wydaje się młodzieży zdobycie dopalaczy, na co wskazało 57,4% ankietowanych, a w dalszej kolejności narkotyków (56,8%), wódki (45,3%), wina (42,2%), piwa (36,2%) oraz papierosów (34,7%). Jako bardzo łatwe do zdobycia oceniają najczęściej papierosy (15,8%), piwo (11,6%) oraz wino (9,1%). W tym pytaniu młodzież dość często zaznaczała odpowiedź *nie wiem* – najczęściej w przypadku dopalaczy, gdzie odsetek niezdecydowanych respondentów wynosił 20,4%, a najrzadziej w przypadku piwa i wódki (po 17,0%).

Młodzi ludzie wskazują na zróżnicowane przyczyny sięgania po alkohol. W opinii ankietowanych najczęściej pomaga on bawić się na imprezie – w tym przypadku odpowiedź często zaznaczyło 30,1% badanych, a 17,9% twierdzi, że jest tak *czasami*. W opinii 21,6% alkohol często uatrakcyjnia imprezy i uroczystości, według 19,8% często pozwala zapomnieć o swoich problemach; 18,5% ankietowanych twierdzi, że dzięki niemu często łatwiej dopasować się do grupy, a 18,2% badanych twierdzi, że alkohol często poprawia zły nastrój.

Tabela 30. Jakie są według Ciebie główne przyczyny sięgania po alkohol?

Wyszczególnienie	Nigdy	Rzadko	Czasami	Często
Pomaga bawić się na imprezie	43,5%	8,5%	17,9%	30,1%
Pomaga, gdy czujesz się przygnębiony lub nerwowy	50,5%	14,3%	18,8%	16,4%
Żeby poprawić zły nastrój	48,0%	14,9%	18,8%	18,2%
Lubię czuć się w ten sposób	60,8%	17,3%	12,5%	9,4%
Żeby być na haju	62,3%	11,6%	12,5%	13,7%
Dzięki temu spotkania towarzyskie są bardziej zabawne	48,6%	18,2%	17,3%	15,8%
Dopasować się do grupy	55,0%	12,8%	13,7%	18,5%
Uatrakcyjni imprezy i uroczystości	47,4%	11,6%	19,5%	21,6%
Żeby zapomnieć o swoich problemach	51,1%	13,4%	15,8%	19,8%
To jest fajne	60,5%	16,1%	14,0%	9,4%
Żeby być lubianym	58,7%	14,3%	11,9%	15,2%
Żeby nie być pominiętym	60,8%	14,3%	10,0%	14,9%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Spośród ankietowanych 62,3% twierdzi, że główną przyczyną sięgania po alkohol *nigdy* nie jest chęć bycia na haju; a 60,8% twierdzi, że przyczyną nie jest chęć czucia się w ten sposób lub dążenie do tego, by nie zostać pominiętym. Według 60,5% ankietowanych *nigdy* nie jest to poczucie, że picie alkoholu jest fajne.

Tabela 31. Na ile prawdopodobne jest, że po wypiciu alkoholu doświadczysz wymienionych konsekwencji?

Wyszczególnienie	Nieosiągalne	M mało prawdopodobne	Może	Całkiem prawdopodobne	Pewne
Poczuje się odprężony	55,3%	13,1%	21,3%	6,4%	4,0%
Będę miał/a kłopoty z policją	48,3%	12,5%	13,4%	15,2%	10,6%
Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	40,1%	11,6%	12,2%	10,9%	25,2%
Poczuje się szczęśliwy	55,0%	18,5%	15,8%	6,4%	4,3%
Zapomnę o swoich problemach	54,4%	15,8%	16,7%	7,9%	5,2%
Nie będę w stanie przestać pić	60,8%	14,6%	12,8%	5,8%	6,1%
Będę miał/a kaca	49,2%	11,2%	17,3%	8,8%	13,4%
Będę bardziej przyjazny i towarzyski	57,4%	13,1%	17,6%	6,7%	5,2%
Zrobię coś, czego będę żałował	47,1%	9,7%	18,5%	12,8%	11,9%
Będę się świetnie bawić	52,6%	13,7%	17,3%	8,2%	8,2%
Zrobi mi się niedobrze	38,6%	13,4%	15,8%	15,8%	16,4%

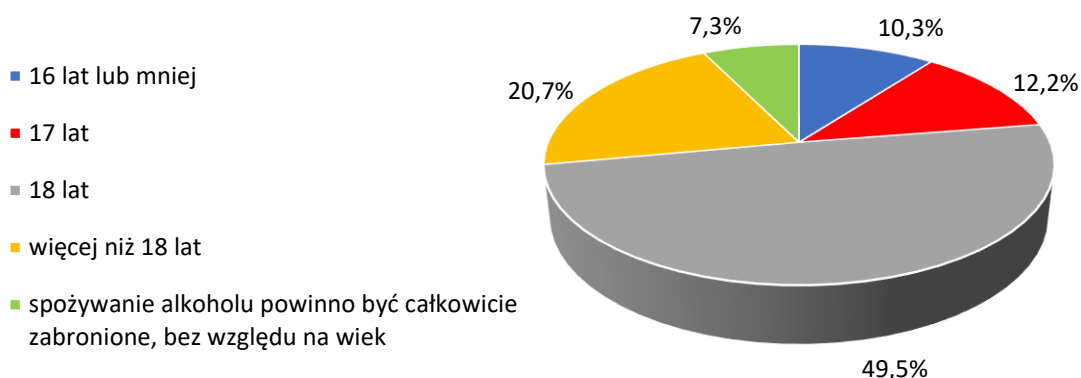
ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Uczniów zapytano również o to, na ile prawdopodobne jest to, że po wypiciu alkoholu doświadczą wskazanych w tabeli konsekwencji. Według udzielonych odpowiedzi najczęściej

niemożliwe wydaje się, że po wypiciu alkoholu nie będą w stanie przestać pić (60,8%), a następnie że staną się bardziej przyjaźni i towarzyscy (57,4%), że poczują się bardziej odprężeni (55,3%), że poczują się szczęśliwi (55,0%), że zapomną o swoich problemach (54,4%) lub że będą się świetnie bawić (52,6%). Wśród czynników najczęściej wskazywanych jako pewne, pojawiły się twierdzenia, że zaszkodzi to zdrowiu (25,2%), że zrobi się niedobrze (16,4%), że będzie miał/a kaca (13,4%), że zrobi coś, czego będzie żałował (11,9%) oraz że będzie miał kłopoty z policją (10,6%).

W opinii dużej części młodzieży spożywanie alkoholu powinno być dozwolone od 18 roku życia, na co wskazało 49,5% respondentów, natomiast 20,7% wskazało, że granica ta powinna być wyższa niż 18 lat. Według 12,2% wiek ten może wynosić 17 lat, według 10,3% - 16 lat lub mniej, a 7,3% uważa, że powinno ono być całkowicie zabronione, bez względu na wiek.

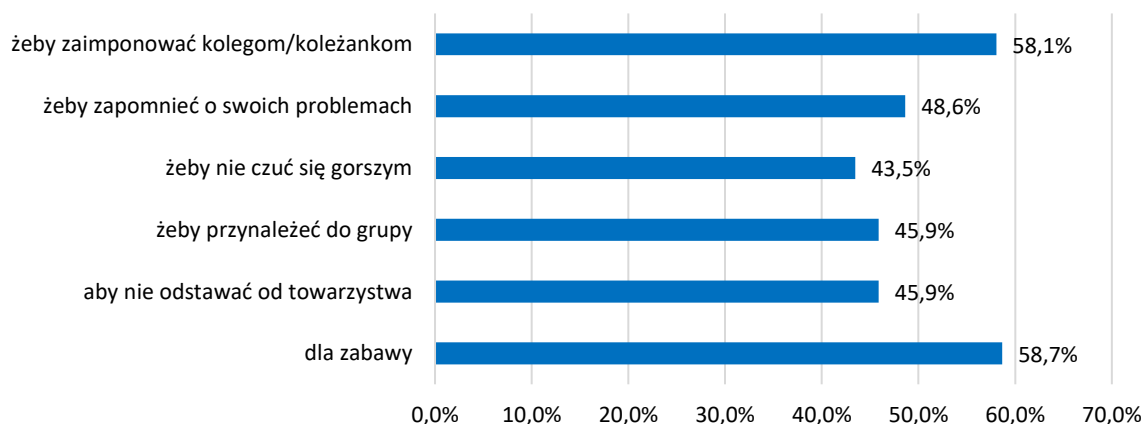
Wykres 14. Od jakiego wieku powinno być, Twoim zdaniem, dozwolone spożywanie alkoholu?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Respondenci, zapytani o to dlaczego młodzież sięga po narkotyki lub dopalacze najczęściej wskazywali, że przyczyną jest chęć zabawy (58,7%) oraz chęć zaimponowania kolegom lub koleżankom (58,1%).

Wykres 15. Dlaczego, Twoim zdaniem, młodzież sięga po narkotyki lub dopalacze?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W dalszej kolejności było to dążenie do tego, aby zapomnieć o swoich problemach (48,6%), żeby przynależeć do grupy i nie odstawać od towarzystwa (po 45,9%) oraz żeby nie czuć się gorszym (43,5%).

Świadomość młodzieży w obszarze zażywania substancji psychoaktywnych badano poprzez pytanie, na ile prawdopodobne jest doświadczenie wskazanych konsekwencji po użyciu narkotyków. W świetle uzyskanych odpowiedzi *niemożliwe* najczęściej wydaje się to, że po użyciu narkotyków doświadczą poczucia bycia prześladowanym przez innych (53,2%), zmniejszenia zahamowań (51,4%) oraz bardziej intensywne postrzeganie rzeczy (51,4%).

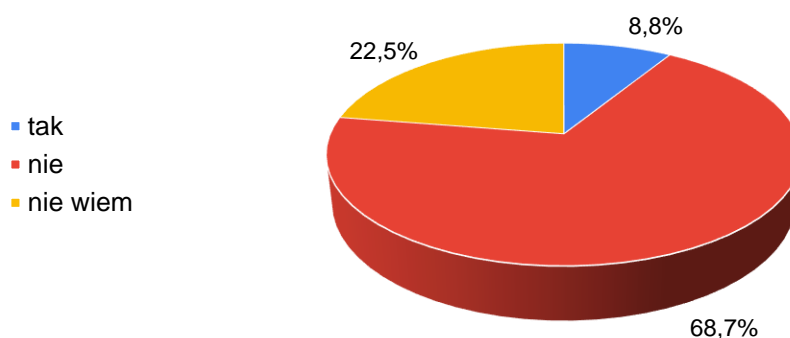
Tabela 32. Na ile prawdopodobne jest, że po użyciu narkotyków doświadczysz wymienionych konsekwencji?

Wyszczególnienie	Niemożliwe	Mało prawdopodobne	Może	Całkiem prawdopodobne	Pewne
Bardziej intensywne postrzeganie rzeczy	51,4%	10,9%	20,7%	9,7%	7,3%
Trudności z prowadzeniem rozmowy	43,5%	5,5%	21,9%	15,8%	13,4%
Utrata wątku myślenia	44,1%	5,2%	21,9%	13,7%	15,2%
Mniejsza nieśmiałość	46,8%	8,2%	19,8%	11,6%	13,7%
Trudności z koncentracją	44,7%	5,8%	21,3%	11,6%	16,7%
Zwiększenie otwartości	49,5%	6,1%	21,0%	10,3%	13,1%
Zwiększenie intensywności radości	46,8%	10,3%	21,3%	9,4%	12,2%
Zwiększenie intensywności doświadczeń	49,8%	7,9%	23,1%	7,9%	11,2%
Zmniejszenie zahamowań	51,4%	7,3%	17,0%	10,0%	14,3%
Poczucie bycia prześladowanym przez innych	53,2%	13,7%	21,0%	6,4%	5,8%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W przypadku pozostałych konsekwencji, takich jak trudności z prowadzeniem rozmowy, utrata wątku myślenia, mniejsza nieśmiałość, trudności z koncentracją, zwiększenie otwartości, zwiększenie intensywności radości oraz doświadczeń, odsetek odpowiedzi *niemożliwe* był również dość wysoki i kształtował się powyżej 43,0%. *Pewne* natomiast dla 16,7% wydają się trudności z koncentracją, dla 15,2% - utrata wątku myślenia, a dla 14,3% - zmniejszenie zahamowań.

Wykres 16. Czy, Twoim zdaniem, posiadanie narkotyków i innych substancji psychoaktywnych w Polsce jest legalne?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W opinii 68,7% młodzieży posiadanie narkotyków i innych substancji psychoaktywnych w Polsce nie jest legalne, podczas gdy 8,8% twierdzi, że jest to legalne, a 22,5% nie ma wiedzy na ten temat.

7.3. Doświadczenia osobiste związane z uzależnieniami

7.3.1. Alkohol

Ankietowani uczniowie zostali zapytani o to, czy pili napoje alkoholowe kiedykolwiek w życiu, w ciągu ostatnich 12 miesięcy oraz w ciągu ostatnich 30 dni. W świetle uzyskanych odpowiedzi, alkohol w życiu piło 26,1% ankietowanych, w ostatnim roku było to 12,2%, natomiast w ciągu 30 dni poprzedzających badanie 7,0%.

Tabela 33. Czy piłeś/łaś napoje alkoholowe...?

Wyszczególnienie	Tak	Nie
Kiedykolwiek w życiu?	26,1%	73,9%
W ciągu ostatnich 12 miesięcy?	12,2%	87,8%
W ciągu ostatnich 30 dni?	7,0%	93,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Wyniki uzyskane w badaniu ESPAD 2019 wskazują na to, że kiedykolwiek w życiu alkohol piło 80,0% badanych z grupy wiekowej 15-16 lat oraz 92,8% uczniów z grupy 17-18 lat.

Badani uczniowie deklarują, że po raz pierwszy pili alkohol w wieku 11-12 lat (10,3%), a w dalszej kolejności było to poniżej 10 lat (7,6%) oraz 13-14 lat (6,1%). W wieku 15 lat lub starszym alkohol wypilo po raz pierwszy 1,5% badanych.

Tabela 34. Jakie napoje alkoholowe spożywałeś/łaś w ciągu ostatnich 30 dni?

Wyszczególnienie	Tak	Nie
Piwo	9,4%	90,6%
Wino	3,6%	96,4%
Wódka	3,3%	96,7%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W ciągu ostatnich 30 dni badani uczniowie najczęściej pili piwo, na co wskazuje 9,4% ogółu. W drugiej kolejności pojawia się wino, które piło 3,6% badanych. Na trzecim miejscu ankietowani wskazują wódkę, którą piło 3,3%.

Tabela 35. Czy upiłeś/łaś się na tyle, żeby zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się stało?

Wyszczególnienie	Tak	Nie
Kiedykolwiek w życiu?	3,6%	96,4%
W ciągu ostatnich 12 miesięcy?	2,4%	97,6%
W ciągu ostatnich 30 dni?	1,2%	98,8%

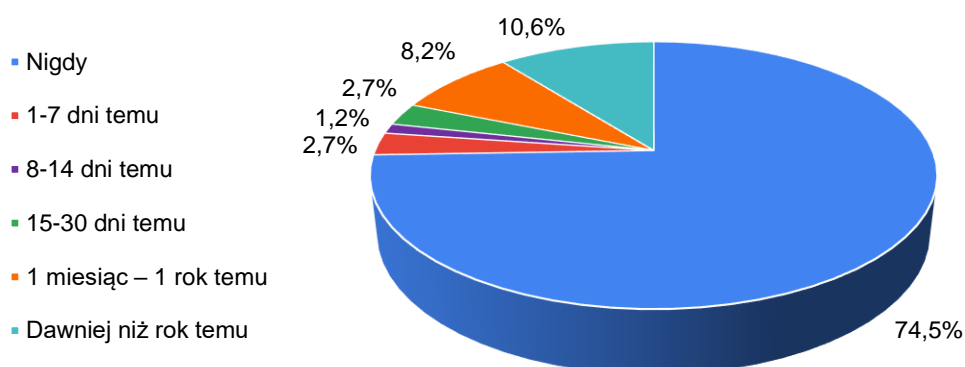
ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Do upicia się kiedykolwiek w życiu na tyle, aby zataczać się, bełkotać i nie pamiętać tego, co się stało, przyznaje się 3,4% ankietowanych uczniów, na tego typu wydarzenie w ciągu ostatniego roku wskazuje 2,4%, a w ciągu ostatnich 30 dni 1,2%.

Badania ESPAD 2019 wskazują na to, że silnego upojenia alkoholem doświadczyła w swoim życiu jedna trzecia (33,3%) badanych 15-16-latków i ponad połowa (56,6%) 17-18-latków. W czasie ostatnich 12 miesięcy było to odpowiednio 26,2% i 44,0%, natomiast w ostatnich 30 dniach 11,3% i 18,8%.

Ankietowani uczniowie, zapytani o to, kiedy ostatni raz pili napoje alkoholowe, w zdecydowanej większości twierdzą, że nigdy tego nie robili (74,5%). Według 10,6% badanych było to dawniej niż rok temu, a 8,2% twierdzi, że było to dawniej niż miesiąc temu i krócej niż rok temu. Po 2,7% badanych deklaruje picie napojów alkoholowych w okresie 15-30 dni temu oraz w okresie ostatniego tygodnia, a 1,2% - w okresie od 8 do 14 dni.

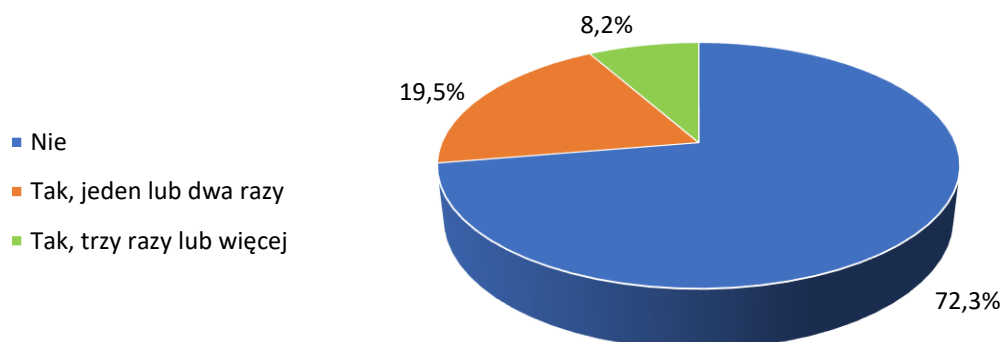
Wykres 17. Kiedy ostatni raz piłeś/łaś napoje alkoholowe?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Ponad trzy czwarte respondentów nigdy nie była w sytuacji, w której ktoś częstował ich alkoholem, a oni odmówili (72,3%). Niespełna jedna piąta badanych (19,5%) twierdzi, że zdarzyło się to jeden lub dwa razy, a 8,2% wskazuje na trzy razy lub więcej.

Wykres 18. Czy byłeś/łaś w sytuacji, w której ktoś częstował Cię alkoholem, a Ty odmówiłeś/łaś?

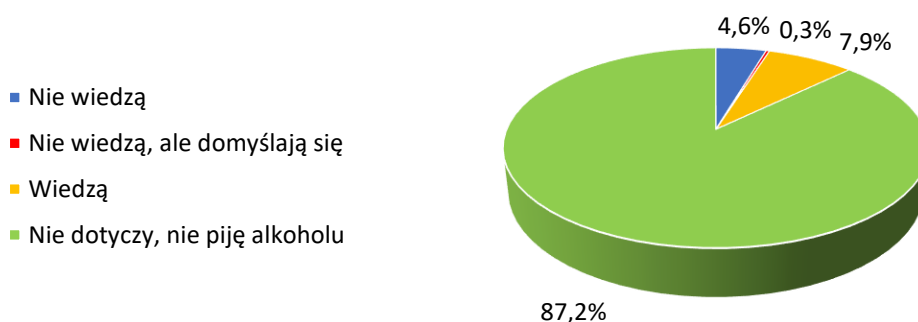
ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Spośród osób, które deklarują, że były częstowane alkoholem, 55,2% twierdzi, że po odmowie nie były już namawiane, 7,1% deklaruje, że namowy nie ustały. Ponad 5% usłyszało w takiej sytuacji obraźliwe teksty pod swoim adresem, w opinii 3,2% osoby częstujące przestały z nimi rozmawiać, a 1,9% twierdzi, że wyśmiano ich z powodu odmowy.

Młodzież raczej nie kupuje napojów alkoholowych w sklepach detalicznych. Aż 98,2% twierdzi, że w ciągu ostatnich 30 dni nie kupowało wina; 97,6% nie kupowało wódki, a 96,4% nie kupowało piwa. Pozostali robili to najczęściej od 1 do 3 razy.

Respondenci zostali zapytani o to, czy ich rodzice lub opiekunowie wiedzą o tym, że piją alkohol. W świetle uzyskanych odpowiedzi 87,2% uczniów to nie dotyczy, bo nie piją alkoholu. W przypadku 7,9% rodzice wiedzą o tym, w przypadku 4,6% nie wiedzą, a 0,3% badanych uczniów deklaruje, że ich rodzice nie wiedzą, ale się domyślają.

Tabela 36. Czy Twoi rodzice/opiekunowie wiedzą o tym, że pijesz alkohol?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W opinii ankietowanych uczniów, zarówno matki, jak i ojcowie, najczęściej nigdy nie pozwalają na picie alkoholu – wskazuje tak odpowiednio 60,9% i 58,5% respondentów. Uczniowie deklarują, że przy rodzicach matki pozwalają im pić w 7,5% przypadków, a ojcowie w 9,4%. Pozwolenie bez obecności rodziców ma po 1,6% badanych, natomiast po 2,5% i 3,1% nie potrafiło odpowiedzieć na to pytanie. Ponadto odpowiednio 27,6% i 27,4% deklaruje, że ich to nie dotyczy.

Tabela 37. Czy Twoi rodzice pozwalają Ci na picie napojów alkoholowych?

Wyszczególnienie	Nigdy nie pozwala	Pozwala, tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć	Nie dotyczy
Matka	60,9%	7,5%	1,6%	2,5%	27,6%
Ojciec	58,5%	9,4%	1,6%	3,1%	27,4%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Niewielkie odsetki respondentów w ciągu ostatnich 12 miesięcy doświadczyło problemów związanych z alkoholem. Były to w szczególności: poważna kłótnia (6,4%), wypadek lub uszkodzenie ciała (4,3%), zniszczenie rzeczy lub ubrania (4,3%), bójka (3,6%) oraz samouszkodzenia (3,0%).

Tabela 38. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy doświadczyłeś/łaś następujących problemów związanych z alkoholem?

Wyszczególnienie	Tak	Nie
Bójka	3,6%	96,4%
Wypadek lub uszkodzenie ciała	4,3%	95,7%
Zniszczenie rzeczy lub ubrania	4,3%	95,7%
Poważna kłótnia	6,4%	93,6%
Stałe(a)ś się ofiarą rabunku lub kradzieży	2,1%	97,9%
Kłopoty z policją	1,8%	98,2%
Korzystanie z pomocy medycznej z powodu zatrucia alkoholem	1,5%	98,5%
Korzystanie z pomocy medycznej z powodu wypadku lub uszkodzenia ciała	2,4%	97,6%
Samouszkodzenia	3,0%	97,0%
Kierowanie pojazdem będąc pod wpływem alkoholu	2,1%	97,9%
Pływanie będąc pod wpływem alkoholu	2,1%	97,9%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Mniejsze odsetki badanych wskazywały m.in. na korzystanie z pomocy medycznej z powodu wypadku lub uszkodzenia ciała (2,4%), bycie ofiarą rabunku lub kradzieży (2,1%), kierowanie pojazdem pod wpływem alkoholu (2,1%) i pływanie pod wpływem alkoholu (2,1%).

7.3.2. Tytoń

Badani uczniowie zostali zapytani o to, jakie mają dotychczasowe doświadczenia w zakresie palenia tytoniu. Spośród ankietowanych kiedykolwiek w życiu paliło go 13,9%, przy czym 6,4% wskazuje na zapalenie 1 lub 2 razy, 2,4% na zapalenie 3-5 razy, a 2,1% na palenie 40 razy i więcej.

Tabela 39. Czy kiedykolwiek w życiu paliłeś/łaś tytoń?

Wyszczególnienie	%
Nigdy	86,3%
1-2 razy	6,4%
3-5 razy	2,4%
6-9 razy	1,5%
10-19 razy	0,6%
20-39 razy	0,6%
40 razy i więcej	2,1%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W świetle wyników badań ESPAD 2019 w młodszej grupie wiekowej nigdy tytoniu nie paliło 50,1% badanych, a w starszej grupie było to 34,5%. Tytoń paliło 40 razy i więcej w życiu w grupie wiekowej 15-16 lat 15,7%, natomiast w grupie 17-18 lat 27,2%.

Analizie poddano również palenie tytoniu przez młodzież w okresie 30 dni poprzedzających badanie ankietowe. W świetle uzyskanych odpowiedzi w ogóle nie paliło w tym czasie 95,1% respondentów. Spośród badanych 2,1% paliło w tym czasie mniej niż 1 papieros na tydzień; a 1,2% wskazuje na więcej niż 20 papierosów dziennie. Jedynie 0,9% deklaruje palenie mniej niż 1 papierosa dziennie, natomiast po 0,3% - palenie 1-5 papierosów dziennie i 11-20 papierosów dziennie.

Tabela 40. Czy paliłeś/łaś tytoń w ciągu ostatnich 30 dni?

Wyszczególnienie	%
Nie	95,1%
Mniej niż 1 papieros na tydzień	2,1%
Mniej niż 1 papieros dziennie	0,9%
1-5 papierosów dziennie	0,3%
6-10 papierosów dziennie	0,0%
11-20 papierosów dziennie	0,3%
Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,2%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W świetle badania ESPAD w ciągu ostatnich 30 dni papierosów nie paliło 77,0% osób w wieku 15-16 lat i 64,5% osób w wieku 17-18 lat.

Respondenci zapytani o wiek, w którym zapalili pierwszego papierosa, najczęściej wskazują na 13-14 lat (8,2%), a w dalszej kolejności na wiek 11-12 lat (6,7%). Mniejszy odsetek uczniów deklaruje zapalenie po raz pierwszy w wieku poniżej 10 lat (2,7%) oraz w wieku 15 lat i powyżej (0,3%).

Tabela 41. Czy używałeś/łaś e-papierosów:

Wyszczególnienie	Tak	Nie
Kiedykolwiek w życiu?	23,4%	76,6%
W ciągu ostatnich 30 dni?	7,9%	92,1%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Dość rozpowszechnione może wydawać się używanie e-papierosów. Prawie jedna czwarta badanych, tj. 23,4% deklaruje, że używała ich przynajmniej raz w życiu, natomiast 7,9% twierdzi, że używała ich w ciągu ostatnich 30 dni.

7.3.3. Narkotyki i dopalacze

Wyniki badania wskazują na to, że kilkoro spośród ankietowanych uczniów używało narkotyków, przy czym kiedykolwiek w życiu 2,4%, w ciągu ostatnich 12 miesięcy 2,4%, a w ostatnich 30 dni 1,5%.

Tabela 42. Czy używałeś/łaś narkotyków?

Wyszczególnienie	Tak	Nie
Kiedykolwiek w życiu?	2,4%	97,6%
W ciągu ostatnich 12 miesięcy?	2,4%	97,6%
W ciągu ostatnich 30 dni?	1,5%	98,5%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Nieco mniejszy jest odsetek uczniów, którzy deklarują używanie dopalaczy. Kiedykolwiek w życiu było to 2,1%, natomiast w ciągu ostatnich 12 miesięcy i w ostatnich 30 dniach – po 1,2% respondentów.

Tabela 43. Czy używałeś/łaś dopalaczy?

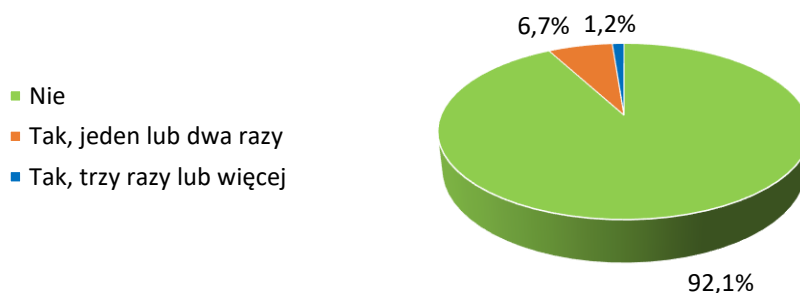
Wyszczególnienie	Tak	Nie
Kiedykolwiek w życiu?	2,1%	97,9%
W ciągu ostatnich 12 miesięcy?	1,2%	98,8%
W ciągu ostatnich 30 dni?	1,2%	98,8%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W świetle badania ESPAD 2019 dopalaczy kiedykolwiek w życiu używało 5,2% młodszych uczniów i 5,3% starszych; w ostatnich 12 miesiącach przed badaniem było to odpowiednio 3,6% i 3,5%, a w ostatnich 30 dniach 2,5% i 2,2%.

Młodzież zapytana o to, jak często używa narkotyków, deklaruje w pierwszej kolejności, że codziennie lub prawie codziennie (1,2%), a w dalszej kolejności kilka razy w tygodniu lub raz na miesiąc bądź rzadziej (po 0,3%). Po 1,5% badanych twierdzi, że po raz pierwszy zażyło narkotyki lub dopalacze mając 10 lat lub mniej. W przypadku narkotyków pozostałe odpowiedzi wskazują na 11-12 lat i 13-14 lat (po 0,6%), a w przypadku dopalaczy na 13-14 lat (0,9%).

Wykres 19. Czy miałeś/łaś możliwość spróbowania narkotyków lub dopalaczy, ale tego nie zrobiłeś/łaś?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Większość badanych uczniów deklaruje, że nie miała możliwości spróbowania narkotyków (92,1%). Według 6,7% respondentów mieli oni taką możliwość jeden lub dwa razy, a 1,2% wskazuje na trzy razy lub więcej.

7.3.4. Uzależnienia behawioralne

Młodzież zapytano o to, jak często korzysta z urządzeń elektronicznych, takich jak tablet, komputer i telefon, w celach nie związanych z nauką. W świetle uzyskanych odpowiedzi, badani uczniowie najczęściej korzystają z telefonu – 74,5% robi to codziennie, oraz komputera – tu na codzienne użytkowanie wskazało 31,6%. W przypadku tabletu odsetek odpowiedzi wskazujących na codzienne korzystanie z tych urządzeń był niższy i wynosił 9,4%.

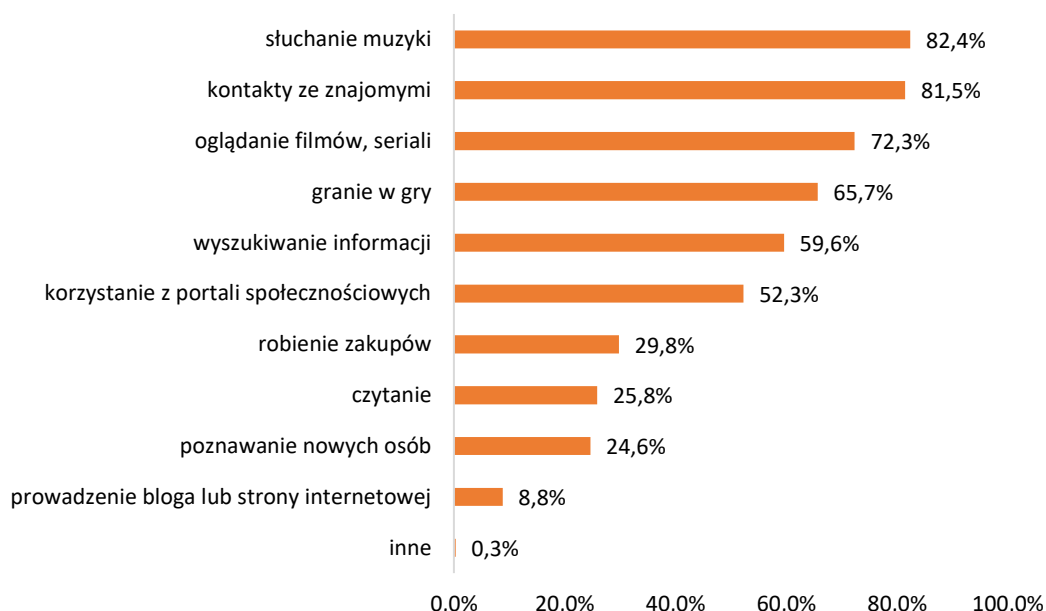
Tabela 44. Jak często korzystasz z urządzeń elektronicznych, w celach nie związanych z nauką?

Wyszczególnienie	Wcale	Okazjonalnie	Raz lub kilka razy w miesiącu	Kilka razy w tygodniu	Codziennie
Telefon	5,5%	4,6%	3,0%	12,5%	74,5%
Komputer	10,3%	11,2%	17,6%	29,2%	31,6%
Tablet	62,0%	15,5%	6,1%	7,0%	9,4%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Wśród głównych powodów, z jakich młodzież korzysta z urządzeń elektronicznych w celach nie związanych z nauką, największy odsetek respondentów wskazał słuchanie muzyki (82,4%), kontakty ze znajomymi (81,5%), oglądanie filmów i seriali (72,3%), granie w gry (65,7%), wyszukiwanie informacji (59,6%) oraz korzystanie z mediów społecznościowych (52,3%). Na dalszych miejscach pojawiło się robienie zakupów (29,8%), czytanie (25,8%), poznawanie nowych osób (24,6%) oraz prowadzenie bloga lub strony internetowej (8,8%).

Wykres 20. Z jakich powodów, poza nauką, najczęściej korzystasz z urządzeń elektronicznych?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Pogłębionej analizie poddano korzystanie z mediów społecznościowych oraz granie na urządzeniach elektronicznych. W ciągu 7 dni przed przeprowadzeniem badania z mediów społecznościowych w dni od poniedziałku do piątku nie korzystało 13,1% ankietowanych,

natomiast w soboty i niedziele 13,7%. W dzień powszedni młodzież najczęściej korzysta z mediów społecznościowych około 2-3 godzin, na co wskazuje 31,0% ankietowanych, a mniej korzysta z nich około jednej godziny (15,8%), 6 godzin i więcej (14,3%) oraz około 4-5 godzin (13,7%). Sytuacja trochę różni się w soboty i niedziele – w tych dniach młodzież korzysta z mediów społecznościowych najczęściej około 2-3 godzin (27,1%), jednak w następnej kolejności jest to około 4-5 godzin (20,1%) i 6 godzin lub więcej (15,8%).

Tabela 45. Czy w ciągu ostatnich 7 dni korzystałeś/łaś z mediów społecznościowych?

Wyszczególnienie	Nie	Pół godziny lub mniej	Okolo 1 godziny	Okolo 2-3 godzin	Okolo 4-5 godzin	6 godzin lub więcej
W dni od poniedziałku do piątku	13,1%	12,2%	15,8%	31,0%	13,7%	14,3%
Soboty i niedziele	13,7%	9,7%	13,7%	27,1%	20,1%	15,8%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W badaniu ESPAD 2019 ankietowani najczęściej wskazują na korzystanie z mediów społecznościowych w wymiarze 2-3 godzin, zarówno w dzień roboczy, jak i dzień weekendowy. Częściej także wykazują korzystanie z nich wymiarze 4 godzin lub wyższym niż przez mniej niż 2 godziny.

Do grania w gry na urządzeniach elektronicznych w ciągu tygodnia przed badaniem przynajmniej 79,4% ankietowanych w odniesieniu do dni powszednich oraz 77,2% w odniesieniu do sobót i niedziel. Wyniki wykazują niewielkie różnice pomiędzy dniami od poniedziałku do piątku i weekendem. W dni powszednie młodzież najczęściej gra około 1 godziny (21,9%), a następnie około 2-3 godzin (21,6%). W weekendy najwięcej osób gra około 2-3 godzin (23,1%), a następnie około 1 godziny (16,4%). Większy jest natomiast odsetek osób grających 6 godzin lub więcej – tu sięga 12,2%, podczas gdy w dni powszednie wynosi 8,2%.

Tabela 46. Czy w ciągu ostatnich 7 dni grałeś/łaś w gry na urządzeniach elektronicznych?

Wyszczególnienie	Nie	Pół godziny lub mniej	Okolo 1 godziny	Okolo 2-3 godzin	Okolo 4-5 godzin	6 godzin lub więcej
W dni od poniedziałku do piątku	21,6%	17,3%	21,9%	21,6%	9,4%	8,2%
Soboty i niedziele	22,8%	11,6%	16,4%	23,1%	14,0%	12,2%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Wyniki badania ESPAD 2019 wskazują na to, że jego uczestnicy najczęściej grają w gry na urządzeniach elektronicznych w wymiarze około 2-3 godzin, zarówno w dzień roboczy, jak i weekendowy.

W celu przybliżenia stopnia zagrożenia uczniów uzależnieniami behawioralnymi zapytano ich, czy w związku z korzystaniem z urządzeń elektronicznych miały miejsce określone sytuacje.

Okazało się, że 53,5% badanych uczniów chodziło bardzo późno spać w związku z korzystaniem z urządzeń elektronicznych; 32,5% odczuwało gorsze samopoczucie z tego powodu, a 58,4% deklaruje, że rodzina często zwracała im uwagę, że zbyt długo korzystają z urządzeń elektronicznych. O codziennych obowiązkach zapominało 36,5% respondentów, a 28,3% ankietowanych wykazywało zdenerwowanie, gdy ktoś przeszkadzał im w korzystaniu z urządzeń.

Spośród badanych uczniów 79,9% deklaruje, że nauczyciele nie zwracali im uwagi w związku z pogorszeniem się w nauce; 79,6% nigdy nie wagarowało ze względu na korzystanie z urządzeń elektronicznych; 62,6% nie denerwowało się, gdy ktoś im przeszkadzał, a 54,1% twierdzi, że nie zapominało o codziennych obowiązkach. Największy odsetek niezdecydowanych wystąpił w przypadku oceny, czy doświadczali gorszego samopoczucia w związku z korzystaniem z urządzeń elektronicznych.

Tabela 47. Czy w związku z korzystaniem z urządzeń elektronicznych w ciągu ostatnich 12 miesięcy...?

Wyszczególnienie	Tak, często	Tak, czasami	Nie	Trudno powiedzieć
Rodzina zwracała Ci uwagę, że zbyt długo z nich korzystasz?	19,8%	38,6%	33,7%	7,9%
Chodziłeś bardzo późno spać?	22,2%	31,3%	38,9%	7,6%
Zapominałeś/łaś o codziennych obowiązkach?	11,6%	24,9%	54,1%	9,4%
Wagarowałeś/łaś?	6,4%	6,1%	79,6%	7,9%
Nauczyciele zwracali Ci uwagę, że pogorszyłeś się w nauce?	5,2%	8,2%	79,9%	6,7%
Denerwowałeś/łaś się, gdy ktoś przeszkadzał Ci korzystać z urządzeń?	9,4%	18,8%	62,6%	9,1%
Odczuwałeś/łaś gorsze samopoczucie (np. bóle kręgosłupa, oczu, zmęczenie)?	9,7%	22,8%	55,9%	11,6%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W kontekście uzależnień behawioralnych młodzież zapytano także o to, czy grała w gry hazardowe, tj. takie, w których stawia się pieniądze i można je wygrać. W świetle uzyskanych odpowiedzi kiedykolwiek w życiu grała w takie gry 22,2% ankietowanych, w ciągu ostatnich 12 miesięcy było to 16,1%, natomiast w ciągu ostatnich 30 dni 8,5% respondentów.

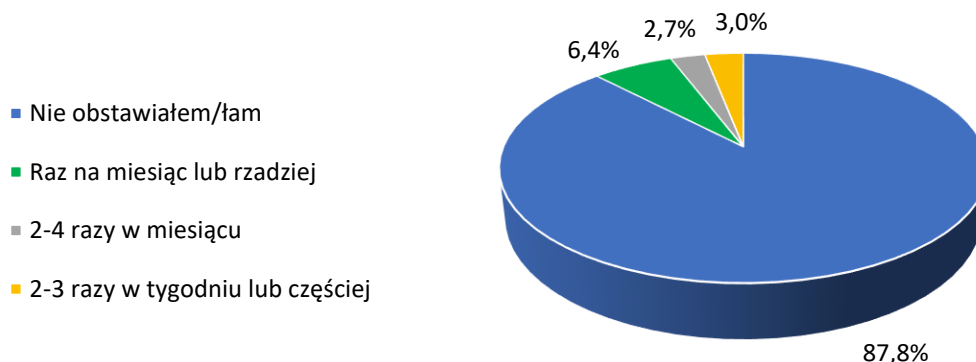
Tabela 48. Czy grałeś/łaś w gry hazardowe, tj. takie, gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać?

Wyszczególnienie	Tak	Nie
Kiedykolwiek w życiu?	22,2%	77,8%
W ciągu ostatnich 12 miesięcy?	16,1%	83,9%
W ciągu ostatnich 30 dni?	8,5%	91,5%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W ciągu ostatnich miesięcy 87,8% uczniów nie obstawiało pieniędzy w grach hazardowych; 6,4% obstawiało je raz w miesiącu lub rzadziej; 3,0% obstawiało 2-3 razy w tygodniu lub częściej, a 2,7% obstawiało od 2 do 4 razy w miesiącu.

Wykres 21. Jak często obstawiałeś/łaś pieniądze w grach hazardowych w ciągu ostatnich 12 miesięcy?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Spośród badanych uczniów, w ostatnich 12 miesiącach 13,1% grało w karty lub kości, 12,8% w loterie, 12,2% na automatach, a 9,1% obstawiało zakłady sportowe.

W świetle wyników badania ESPAD 2019 w gry hazardowe kiedykolwiek w życiu grało 18,2% młodszych uczniów i 21,4% starszych, w ciągu 12 miesięcy przed badaniem było to odpowiednio 10,2% i 12,8%, natomiast w ciągu ostatnich 30 dni 5,5% i 7,9%.

7.4. Zagrożenie uzależnieniami w najbliższym otoczeniu

Niniejsza część badania obejmuje obserwacje i spostrzeżenia respondentów, dotyczące kontaktu z substancjami psychoaktywnymi oraz zjawiskiem uzależnień behawioralnych w ich najbliższym otoczeniu.

Ankietowani dostrzegają problem uzależnień od substancji psychoaktywnych w swoim środowisku. Spośród badanej młodzieży 30,7% zna osoby, które w ich opinii mogą być uzależnione od alkoholu, przy czym 15,2% deklaruje, że zna 1 taką osobę; 11,2% wskazuje, że zna od 2 do 5 takich osób, natomiast 4,3%, że zna więcej niż 5 osób, które mogą być uzależnione. Według 69,6% badanych w ich otoczeniu nie ma osób uzależnionych od alkoholu.

Problem uzależnienia od narkotyków jest dostrzegany w mniejszej skali. Spośród badanej młodzieży, 10,6% twierdzi, że zna jedną osobę, której może on dotyczyć; 3,6% deklaruje, że zna od 2 do 5 takich osób, natomiast 2,7% – że zna więcej niż 5 osób, które mogą być uzależnione od narkotyków. Według 83,0% respondentów problem uzależnienia od narkotyków w ich otoczeniu nie jest zauważalny.

W przypadku uzależnień behawioralnych, 69,3% ankietowanych deklaruje, że zna osoby, które mogą być uzależnione od mediów społecznościowych, przy czym 16,4% twierdzi, że zna jedną taką osobę; 23,4% deklaruje, że zna od 2 do 5 osób, a 29,5% – więcej niż 5 osób dotkniętych problemem takiego uzależnienia. W opinii 69,6% badanych w ich otoczeniu są osoby, które mogą być uzależnione od gier na urządzeniach elektronicznych. Spośród uczestników badania,

18,5% deklaruje, że zna 1 osobę uzależnioną; 24,0% zna od 2 do 5 osób, a 27,1% badanych twierdzi, że ma w otoczeniu więcej niż 5 osób, które mogą być uzależnione od gier. Najmniejszy odsetek ankietowanych (22,5%) zauważa problem uzależnień od hazardu, przy czym 11,6% zna jedną taką osobę, 6,4% zna od 2 do 5 takich osób, a 4,6% - więcej niż 5 osób, które mogą być uzależnione.

Tabela 49. Czy znasz w swoim otoczeniu osoby, które w Twojej opinii mogą być uzależnione:...?

Wyszczególnienie	Tak, znam 1 taką osobę	Tak, znam od 2 do 5 takich osób	Tak, znam więcej niż 5 takich osób	Nie znam takich osób
od alkoholu?	15,2%	11,2%	4,3%	69,3%
od narkotyków?	10,6%	3,6%	2,7%	83,0%
od mediów społecznościowych?	16,4%	23,4%	29,5%	30,7%
od gier na urządzeniach elektronicznych?	18,5%	24,0%	27,1%	30,4%
od gier hazardowych?	11,6%	6,4%	4,6%	77,5%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Badani zostali zapytani o spostrzeżenia dotyczące używania substancji psychoaktywnych przez ich znajomych. W świetle uzyskanych odpowiedzi, największy odsetek młodych ludzi pali papierosy i pije napoje alkoholowe. Spośród ankietowanych 36,8% twierdzi, że kilkoro ich znajomych pali papierosy; 12,2% ocenia, że robi to sporo osób, a 7,8% deklaruje, że większość. W przypadku napojów alkoholowych 31,9% respondentów twierdzi, że pije je kilka znajomych osób; 3,6% uważa, że sporo osób pije, a 4,6% wskazuje na większość swoich znajomych. Upijanie się, w opinii 16,1% badanej młodzieży, dotyczy kilkorga osób w ich otoczeniu; 1,8% deklaruje, że upija się sporo osób; 2,1% wskazuje na większość i tyle samo na wszystkich.

W przypadku narkotyków i dopalaczy dominują wskazania na kilka osób z otoczenia, co zadeklarowało odpowiednio 7,6% i 6,4% respondentów.

Tabela 50. Ile spośród Twoich znajomych...?

Wyszczególnienie	Nikt	Kilka osób	Sporo	Większość	Wszyscy
Pali papierosy	41,0%	36,8%	12,2%	7,0%	3,0%
Pije napoje alkoholowe	57,8%	31,9%	3,6%	4,6%	2,1%
Upija się	77,8%	16,1%	1,8%	2,1%	2,1%
Zażywa narkotyki	89,4%	7,6%	0,9%	0,0%	2,1%
Zażywa dopalacze	90,6%	6,4%	0,9%	0,0%	2,1%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Wyniki badania ESPAD 2019 również wskazują na zróżnicowanie w zależności od grupy wiekowej. W ich świetle, w opinii 14,6% badanych piętnasto- i szesnastolatków, nikt z ich znajomych nie pali papierosów, według 12,4% nikt nie pije alkoholu, a 28,5% wskazuje, że nikt się nie upija. Biorąc natomiast pod uwagę opinie siedemnasto- i osiemnastolatków, to okazuje się, że według 7,2% nikt nie pali papierosów, 3,5% twierdzi, że nikt w ich otoczeniu nie pije, a w opinii 14,4% nikt się nie upija.

7.5. Przemoc

Młodzież, podobnie jak dorośli respondenci, została poproszona o dokonanie oceny, czy i w jakim stopniu uważają określone zachowania za przejaw przemocy domowej. W świetle wyników badania, z przemocą domową młodzież najczęściej identyfikuje bicie, na które wskazało 80,5% respondentów, przy czym 70,8% w sposób zdecydowany, a 9,7% *raczej*. Bicie nie jest przemocą dla 13,0% respondentów, przy czym dla 10,0% w sposób zdecydowany.

W drugiej kolejności młodzież jako przejaw przemocy domowej wskazała szantaż. Twierdzi tak 74,8% ankietowanych, w tym 55,6% w sposób zdecydowany, a 19,1% *raczej*. Odmienne zdanie w tym zakresie ma 15,2% respondentów.

Tabela 51. Które z poniższych zachowań wobec członka rodziny stanowi, według Ciebie, przemoc domową ?

Wyszczególnienie	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć
Wyzywanie	25,2%	30,4%	14,6%	15,2%	14,6%
Popychanie	33,4%	28,3%	14,3%	12,5%	11,6%
Groźenie	50,2%	23,7%	7,9%	9,1%	9,1%
Poniżanie	40,7%	28,0%	11,6%	9,7%	10,0%
Wydzielanie lub odbieranie pieniędzy	24,6%	23,4%	19,1%	14,0%	18,8%
Zaniedbywanie osób niesamodzielnych (dzieci, osób starszych, niepełnosprawnych)	45,6%	25,5%	7,0%	10,9%	10,9%
Zamykanie w pokoju	37,4%	22,8%	14,3%	13,1%	12,5%
Ograniczanie kontaktów z innymi ludźmi	38,3%	23,7%	13,7%	10,9%	13,4%
Bicie	70,8%	9,7%	3,0%	10,0%	6,4%
Szantaż	55,6%	19,1%	5,2%	10,0%	10,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Prawie trzy czwarte ankietowanych uczniów (73,9%) uważa, że groźenie jest przejawem przemocy, w tym 50,2% zaznaczyło odpowiedź *zdecydowanie tak*, a 23,7% *raczej tak*. Nieco mniej osób wskazało w ten sposób na zaniedbywanie osób niesamodzielnych – za przejaw przemocy uważa je 71,1% badanych.

W trochę mniejszej skali młodzież identyfikuje przemoc domową z poniżaniem, w przypadku którego odpowiedzi twierdzące zaznaczyło łącznie 68,7% ankietowanych, a także z ograniczaniem kontaktów z innymi ludźmi (62,0%), popychaniem (61,7%) oraz zamykaniem w pokoju (60,2%). Najmniejszy odsetek odpowiedzi twierdzących wystąpił w przypadku wyzywania – 55,6%.

Największy odsetek odpowiedzi przeczących wystąpił w przypadku wydzielania lub odbierania pieniędzy (33,1%), wyzywania (29,8%), zaniebywania osób niesamodzielnych (27,4%) oraz popychania (26,7%). Odsetek osób niezdecydowanych kształtował się od 6,4% w odniesieniu do bicia do 18,8% w przypadku wydzielania lub odbierania pieniędzy.

Młodzież zapytano o to, czy czuje się bezpiecznie w szkole, na ulicy oraz w bliskim sąsiedztwie swojego domu. W świetle uzyskanych odpowiedzi największe poczucie bezpieczeństwa młodzież ma niedaleko domu, na co wskazało 80,9% respondentów, a w dalszej kolejności w szkole (60,8%) oraz na ulicy (49,5%). Prawie jedna piąta badanych (19,8%) nie czuje się bezpiecznie w szkole, a ponad jedna czwarta nie ma poczucia bezpieczeństwa na ulicy (26,7%). Odsetek odpowiedzi niezdecydowanych kształtował się od 10,0% w przypadku bliskiego sąsiedztwa domu do 23,7% w odniesieniu do ulicy.

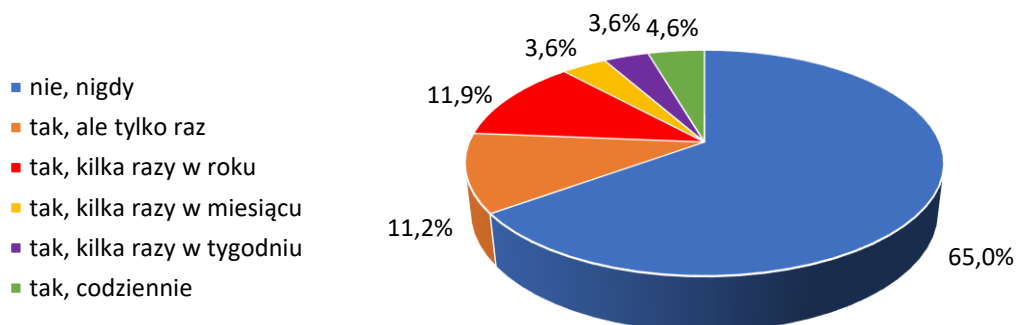
Tabela 52. Czy czujesz się bezpiecznie:

Wyszczególnienie	Tak	Nie	Nie wiem
W szkole?	60,8%	19,8%	19,5%
Na ulicy?	49,5%	26,7%	23,7%
W bliskim sąsiedztwie swojego domu?	80,9%	9,1%	10,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Większość badanych uczniów nigdy nie doświadczyła przemocy ze strony swoich rówieśników, na co wskazuje 65,0% respondentów. Pozostali doświadczyli jej przynajmniej raz, przy czym w przypadku 11,2% była to jednokrotna przemoc, 11,9% twierdzi, że doświadczyło przemocy kilka razy w roku, a po 3,6% - kilka razy w miesiącu lub w tygodniu. Aż 4,6% badanych deklaruje, że codziennie doświadcza przemocy ze strony rówieśników.

Wykres 22. Czy doświadczasz przemocy ze strony swoich rówieśników?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Specyficzną formą przemocy jest cyberprzemoc, czyli przemoc z użyciem nowych technologii, w tym internetu i narzędzi takich jak e-mail, witryny internetowe, media społecznościowe, fora dyskusyjne i inne. Młodzieży zadano pytanie, czy doświadczyła przemocy w internecie w postaci zastraszania, wyzywania, ośmieszania czy szantażu. W świetle uzyskanych odpowiedzi w największym stopniu uczniowie mieli do czynienia z wyzywaniem, w przypadku którego twierdzącą odpowiedziało 40,7% badanych, a w dalszej kolejności z ośmieszaniem (33,1%), zastraszaniem (15,5%) i szantażem (14,6%).

Tabela 53. Czy doświadczyłaś/łeś przemocy w internecie w następujących postaciach?

Wyszczególnienie	Tak	Nie
zastraszanie	15,5%	84,5%
wyzywanie	40,7%	59,3%
ośmieszanie	33,1%	66,9%
szantaż	14,6%	85,4%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Części respondentów zdarzyły się sytuacje zarówno takie, w których byli ofiarami cyberprzemocy, jak i takie, gdzie sami ją stosowali wobec innych osób. Aż 12,8% badanych uczniów twierdzi, że ktoś zamieścił w internecie kompromitujące ich zdjęcia lub filmy; 18,8% uważa, że ktoś pisał pod ich postami przykre komentarze; 10,0% doświadczyło szantażu za pomocą narzędzi elektronicznych, a 8,8% wie, że ktoś podszywał się pod nich w internecie.

Tabela 54. Czy zdarzyły Ci się następujące sytuacje?

Wyszczególnienie	Tak	Nie
Zamieściłam/łem w internecie zdjęcie innej osoby, aby ją ośmieszyć	4,9%	95,1%
Pisałam/łem na forum komentarze, aby sprawić komuś przykrość	9,1%	90,9%
Podszywałam/łem się w internecie pod kogoś innego	12,2%	87,8%
Szantażowałam/łem kogoś za pomocą narzędzi elektronicznych (telefon, internet)	5,8%	94,2%
W internecie ktoś zamieścił kompromitujące mnie zdjęcia/filmy	12,8%	87,2%
Ktoś pisał pod moimi postami przykre komentarze	18,8%	81,2%
Ktoś podszywał się przede mną w internecie	8,8%	91,2%
Ktoś mnie szantażował za pomocą narzędzi elektronicznych (telefon, internet)	10,0%	90,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W świetle uzyskanych odpowiedzi, 12,2% respondentów podszywało się w internecie za kogoś innego; 9,1% pisało komentarze mające na celu sprawienie komuś przykrości; 5,8% szantażowało kogoś za pomocą narzędzi elektronicznych, a 4,9% zamieściło w internecie zdjęcie innej osoby, aby ją ośmieszyć.

W przypadku gdyby uczeń lub ktoś z jego bliskich doświadczył problemu przemocy bądź uzależnień, najczęściej szukałby pomocy w rodzinie (61,7%), a w dalszej kolejności na policji (41,6%) oraz wśród znajomych (41,0%).

Tabela 55. Gdzie szukałbyś/szukałabyś pomocy gdybyś Ty lub ktoś z Twoich bliskich doświadczył problemu uzależnień lub przemocy?

Wyszczególnienie	%
szkoła	21,6%
policja	41,6%
gminny ośrodek pomocy społecznej	21,3%
ośrodek zdrowia	25,2%
powiatowe centrum pomocy rodzinie	22,5%
internet	16,7%
znajomi	41,0%
rodzina	61,7%
inne	2,4%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Następnie ankietowani wskazywali ośrodek zdrowia (25,2%), powiatowe centrum pomocy rodzinie (22,5%), szkołę (21,6%) oraz gminny ośrodek pomocy społecznej (21,3%). Najmniejsza część badanych szukałaby pomocy w internecie (16,7%).

7.6. Spędzanie czasu wolnego

Młodzież zapytano o to, w jaki sposób spędza swój wolny czas. W świetle uzyskanych odpowiedzi 90,0% poświęca wolny czas na swoje zainteresowania; 89,1% spędza czas z rodziną; 87,2% robi wypad z znajomymi, a 82,7% uprawia sport. W dalszej kolejności 79,6% gra w gry na urządzeniach elektronicznych; 78,7% spaceruje; 69,0% ogląda telewizję; 62,0% gra w gry planszowe, a 61,7% czyta książki.

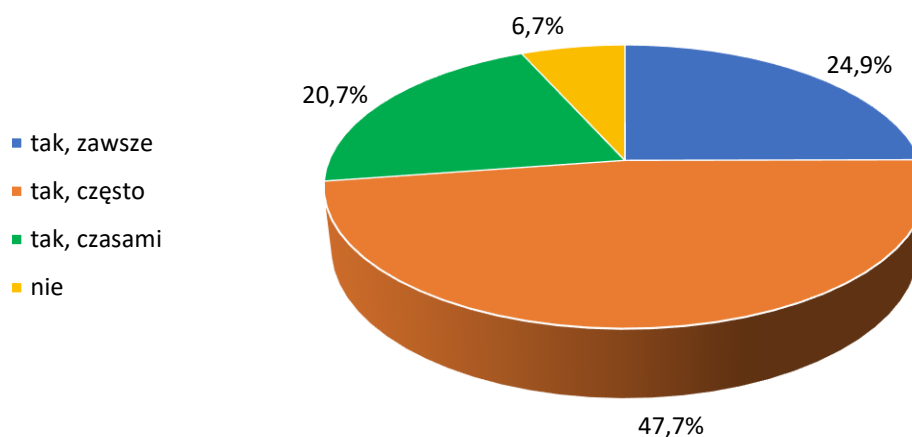
Tabela 56. W jaki sposób spędzasz swój czas wolny?

Wyszczególnienie	Często	Czasami	Nigdy	Trudno powiedzieć
Oglądam telewizję	17,6%	51,4%	23,4%	7,6%
Gram w gry na urządzeniach elektronicznych	40,7%	38,9%	13,7%	6,7%
Uprawiam sport	47,4%	35,3%	9,1%	8,2%
Spaceruję	35,3%	43,5%	12,8%	8,5%
Gram w gry planszowe	15,2%	46,8%	22,2%	15,8%
Spędzam czas z rodziną	50,8%	38,3%	4,6%	6,4%
Wypad z znajomymi	53,2%	34,0%	8,5%	4,3%
Czytam książki	30,1%	31,6%	31,3%	7,0%
Poświęcam czas wolny na swoje zainteresowania	62,3%	27,7%	4,0%	6,1%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Jedynie co czwarty respondent (24,9%) zawsze spędza czas wolny tak jakby chciał. Spośród badanych uczniów 47,7% deklaruje, że często spędza go tak jak chce; 20,7% - czasami, a 6,7% nie spędza go w pożądaną sposób.

Wykres 23. Czy, Twoim zdaniem, spędzasz swój czas wolny tak jakbyś chciał/a?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Respondenci zostali poproszeni o wskazanie, czy zgadzają się z twierdzeniami dotyczącymi relacji w ich rodzinach. Najwięcej osób zgadza się z twierdzeniem *W mojej rodzinie dużo rozmawiamy ze sobą* (79,9%) a następnie z twierdzeniami *Aktywnie spędzam czas z moją rodziną* (79,6%) oraz *W mojej rodzinie lubimy robić coś razem* (79,6%).

Tabela 57. Czy zgadzasz się z poniższymi twierdzeniami?

Wyszczególnienie	Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie wiem
Aktywnie spędzam czas z moją rodziną	41,0%	38,6%	9,4%	3,0%	7,9%
W mojej rodzinie dużo rozmawiamy ze sobą	47,1%	32,8%	10,0%	3,0%	7,0%
Moja rodzina ma wspólne zainteresowania	30,7%	27,4%	25,8%	5,2%	10,9%
W mojej rodzinie lubimy robić coś razem	45,3%	34,3%	9,1%	3,3%	7,9%
W mojej rodzinie każdy jest zajęty swoimi sprawami	16,7%	25,5%	32,8%	11,9%	13,1%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Jednocześnie warto spojrzeć na twierdzenia, z którymi największe odsetki uczniów się nie zgadzają. Prawie jedna trzecia badanych (31,0%) nie zgadza się z twierdzeniem *Moja rodzina ma wspólne zainteresowania*. Najbardziej podzielone są zdania dotyczące twierdzenia *W mojej rodzinie każdy jest zajęty swoimi sprawami*, z którym zgadza się 42,2%, a nie zgadza się z nim 44,7% badanych. Również w przypadku tego twierdzenia największy okazał się odsetek osób niezdecydowanych (13,1%).

Wśród wymarzonych sposobów spędzania wolnego czasu ankietowani uczniowie wymieniali m.in. następujące:

- spacerowanie,
- rozwijanie pasji,
- podróżowanie,
- słuchanie muzyki,
- granie w gry ze znajomymi,
- czytanie książek,
- jeżdżenie samochodem,
- praca w ogrodzie,
- malowanie, rysowanie,
- uprawianie sportu,
- oglądanie filmów,
- jedzenie,
- pływanie, w tym na SUPach,
- gra w szachy,
- układanie klocków, w tym LEGO,
- granie w gry komputerowe, granie w karty,
- oglądanie seriali,
- granie w piłkę nożną,
- jazda na rowerze,
- wieczór planszowy z rodzicami,
- granie na gitarze,
- deskorolka,
- skok ze spadochronu,
- spędzanie czasu i rozmowy z rodziną,
- jeździectwo,
- odpoczynek i spanie,
- oglądanie Harrego Pottera,
- wyjazd do centrum gamingowego,
- wypady nad jezioro ze znajomymi,
- łowienie ryb,
- taniec,
- wypady do stajni, jazda konna.

Zapytano ich również o to, jak chcieliby spędzać czas ze swoją rodziną. Tu odpowiedzi są podobne do wskazywanych wymarzonych sposobów spędzania czasu. Wśród nich wymieniano:

- podróżowanie,
- granie w gry planszowe,

- oglądanie filmów,
- rozmawianie,
- spacerowanie,
- wycieczki po górach,
- jazda rowerami,
- zabawa klockami,
- granie w gry komputerowe,
- wyjazdy za granicę,
- wspólny obiad,
- wycieczka nad jezioro,
- chodzenie do kina,
- łowienie ryb.

Ponadto część uczniów wskazała, że już spędza czas z rodziną tak jakby chcieli, natomiast byli też tacy, którzy twierdzili, że wolą spędzać czas bez rodziny.

8. Wyniki badania ankietowego sprzedawców napojów alkoholowych

Badania ankietowe wśród przedstawicieli sprzedawców napojów alkoholowych w Gminie Pruszcz Gdański obejmują przede wszystkim ich obserwacje dotyczące zjawiska uzależnień w otoczeniu lokalnym

W badaniu ankietowym wzięło udział 24 przedstawicieli sprzedawców napojów alkoholowych w Gminie Pruszcz Gdański, w tym 69,6% kobiet i 30,4% mężczyzn. Wiek respondentów był dość zróżnicowany. Spośród nich 43,5% to osoby w przedziale od 30 do 44 lat; 30,5% stanowiły osoby w wieku 45-59 lat; 21,7% to osoby do 29 roku życia, a jedna osoba miała od 60 lat wzwyż.

Tabela 58. Zestawienie wybranych cech socjodemograficznych respondentów badania ankietowego – sprzedawcy napojów alkoholowych

Wyszczególnienie	Liczba	%
Płeć (n=23)		
Kobieta	16	69,6%
Mężczyzna	7	30,4%
Wiek (n=23)		
do 29 lat	5	21,7%
30-44 lata	10	43,5%
45-59 lat	7	30,5%
60 lat i więcej	1	4,3%
Staż pracy (n=22)		
do 1 roku	3	13,6%
1 - 5 lat	7	31,8%
6 – 10 lat	6	27,3%
11 – 20 lat	4	18,2%
od 21 lat wzwyż	2	9,1%

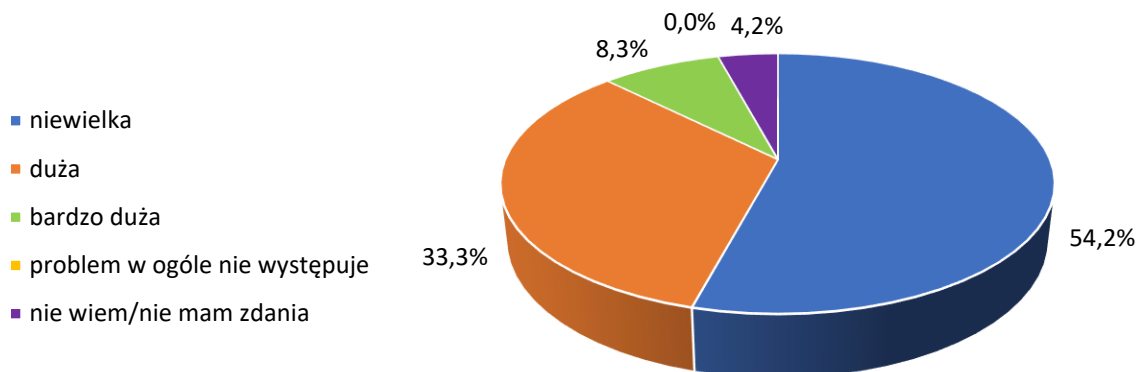
ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Analiza stażu pracy w punkcie sprzedaży, wskazuje na to, że najczęściej ankietowanych (31,8%) pracuje od roku do 5 lat, a w drugiej kolejności od 6 do 10 lat (27,3%). Następnie należy wskazać osoby o stażu pracy od 11 do 20 lat (18,2%) oraz do roku (13,6%). Dwie osoby mają staż pracy od 21 lat wzwyż.

Według ponad połowy respondentów skala problemu uzależnienia w Gminie Pruszcz Gdański jest niewielka (54,2%), jedna trzecia (33,3%) twierdzi, że jest duża, a 8,3% ocenia ją jako bardzo

dużą. Zdania na ten temat nie wyraziło 4,2% respondentów, a nikt nie uważa, że problem ten nie występuje w gminie.

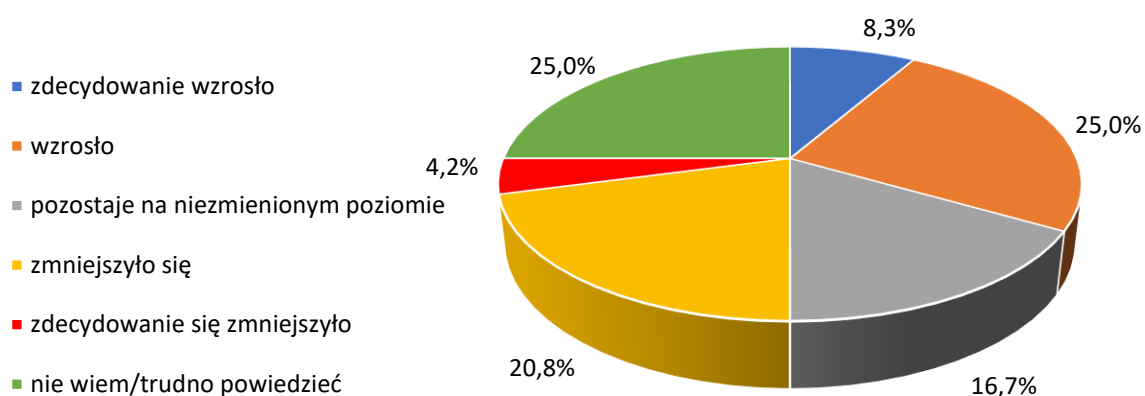
Wykres 24. Z perspektywy sprzedawcy napojów alkoholowych, uważa Pan/i, że skala problemu uzależnienia od alkoholu w Gminie jest:

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Opinie dotyczące zmian w spożyciu alkoholu w ostatnich 10 latach w miejscowości, w której znajduje się punkt sprzedaży, są bardzo zróżnicowane. Według 25,0% respondentów spożycie alkoholu wzrosło; 20,8% twierdzi, że się zmniejszyło; 16,7% uważa, że pozostaje na niezmiennym poziomie. Według 8,3% spożycie alkoholu zdecydowanie wzrosło, a według 4,2% zdecydowanie zmniejszyło się. Zdania na ten temat nie ma jedna czwarta respondentów (25,0%).

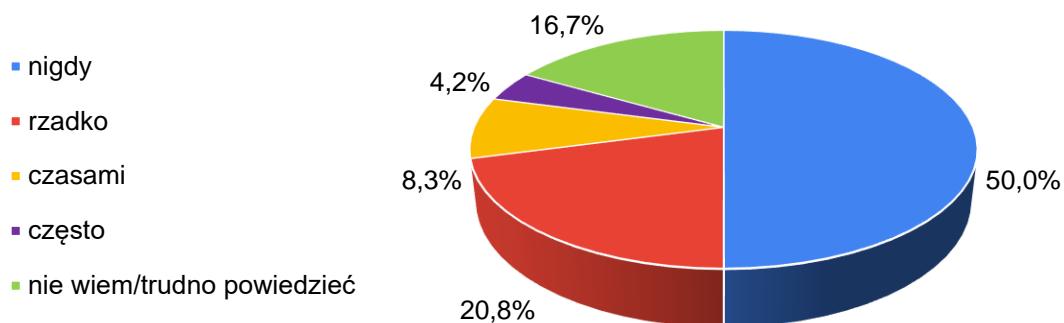
Wykres 25. W ostatnich 10 latach, w Pana/Pani opinii, spożycie alkoholu w miejscowości, w której znajduje się punkt sprzedaży:

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Respondenci zostali zapytani o to, jak często obserwują na terenie Gminy sprzedaż alkoholu osobom niepełnoletnim. Połowa badanych wskazała, że nigdy nie była świadkiem takiej sytuacji (50,0%), natomiast 20,8% twierdzi, że rzadko takie sytuacje widywała. Według 8,3% takie sytuacje zdarzają się czasami, a według 4,2% - często. Zdania na ten temat nie wyraziło 16,7% badanych.

Wykres 26. Częstotliwość sprzedaży w Gminie alkoholu niepełnoletnim

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Sprzedawcy napojów alkoholowych zostali zapytani o różne sytuacje obserwowane w sklepie w ciągu ostatnich 12 miesięcy. W świetle uzyskanych odpowiedzi w tym czasie 41,7% badanych nigdy nie zaobserwowało zakłócania porządku przez osoby nietrzeźwe w obrębie punktu sprzedaży; 29,2% nie zauważyło prób zakupu alkoholu przez osoby niepełnoletnie, a 58,3% nie widziało sytuacji spożywania alkoholu w obrębie punktu sprzedaży.

Tabela 59. Jak często w ostatnich 12 miesiącach zdarzały się...?

Wyszczególnienie	Nigdy	Rzadko	Czasami	Często	Nie wiem/nie mam zdania
próby zakupu alkoholu przez osoby niepełnoletnie w Pańskim sklepie?	29,2%	37,5%	12,5%	20,8%	0,0%
próby zakupu alkoholu przez osoby nietrzeźwe w Pańskim sklepie?	25,0%	16,7%	37,5%	20,8%	0,0%
sytuacje spożywania alkoholu w obrębie punktu sprzedaży?	58,3%	20,8%	12,5%	8,4%	0,0%
sytuacje zakłócania porządku przez osoby nietrzeźwe w obrębie punktu sprzedaży?	41,7%	41,7%	12,4%	4,2%	0,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BADAŃ ANKIETOWYCH.

W przypadku prób zakupu alkoholu przez osoby niepełnoletnie, to są to sytuacje obserwowane rzadko, na co wskazuje 37,5% badanych, czasami (12,5%) lub często (20,8%). Większa częstotliwość dotyczy prób zakupu alkoholu przez osoby nietrzeźwe – tu 37,5% ankietowanych twierdzi, że zdarza się to czasami, a 20,8% wskazuje, że często. Sytuacje zakłócania porządku przez osoby nietrzeźwe w obrębie punktu sprzedaży zdarzają się raczej rzadko (41,7%) lub czasami (12,4%).

9. Wyniki badania przedstawicieli służb społecznych

Wywiad grupowy z przedstawicielami służb społecznych pracującymi w obszarze szeroko rozumianej profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, narkomanii, uzależnień behawioralnych oraz przemocy, został przeprowadzony w trzech obszarach/zagadnieniach badawczych, tj. problemy, potrzeby oraz zasoby. Poniżej przedstawiono główne informacje i wnioski wypływające z badania w ramach każdego z nich.

Problemy

W obszarze głównych problemów, trudności i negatywnych zjawisk, z którymi specjaliści stykają się w swojej codziennej pracy wskazane zostały w szczególności następujące:

- przemoc domowa;
- przemoc rówieśnicza, w tym cyberprzemoc;
- zagrożenie uzależnieniami od alkoholu i substancji psychoaktywnych wśród różnych grup społecznych i wiekowych;
- uzależnienia behawioralne, w szczególności od internetu, komputera, telefonu, mediów społecznościowych – w szczególności wśród młodzieży; zjawisko pogłębione przez okres pandemii i izolacji społecznej, a jego skutki będą uwidaczniać się w najbliższych latach;
- samotność jako czynnik zagrożenia uzależnieniami, głównie wśród osób starszych, ale również wśród dzieci, wynikająca m.in. z wyjazdów rodziców, niewydolności opiekuńczo-wychowawczej, rozwodów itp.;
- zaburzenia psychiczne, depresja jako czynnik zagrożenia uzależnieniami, ale również mogący stanowić przyczynek do samookaleczeń oraz podejmowania prób samobójczych;
- tendencje ukrywania zjawisk przemocy domowej i uzależnień w środowisku domowym, wynikające z traktowania tych kwestii jako wewnętrznych spraw rodzinnych, obawy przed ostracyzmem społecznym czy wstydu;
- niewystarczający poziom przygotowania rodziców i szkoły do pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami, w kontekście agresji i przemocy;
- zbyt duże obciążenie kadry pedagogicznej w codziennej pracy, skutkujące trudnościami w indywidualnym podejściu do dzieci oraz wychwytywaniu przejawów uzależnień i przemocy oraz trudności w rodzinie dziecka;
- stereotypowe postrzeganie instytucji pomocy społecznej, które może zniechęcać do szukania pomocy w GOPS w przypadku trudności w rodzinie;

- obciążenie i wypalenie zawodowe kadry pracującej w obszarze problemu uzależnień i przemocy, wynikające z wielu obowiązków, rosnącej skali problemów oraz niedostatku specjalistów pracujących w tych obszarach.

Potrzeby

Potrzeby w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przemocy wskazano następująco:

- niewystarczający dostęp do psychiatrów, w tym dziecięcych oraz psychologów dziecięcych, co stanowi problem w skali całego kraju, jednak przekłada się na możliwości wsparcia mieszkańców gminy;
- istotna jest potrzeba realizacji programów dla sprawców przemocy w trybie ciągłym;
- niewystarczająca liczba funkcjonujących grup wsparcia dla ofiar przemocy;
- brak mieszkań interwencyjnych dla ofiar przemocy oraz mieszkań wspomaganych;
- brak placówek wsparcia dziennego dla dzieci i dorosłych;
- ważna jest potrzeba organizacji klubów młodzieżowych i klubów seniora, a także zapewnienia kadry oraz różnego rodzaju zajęć edukacyjnych i rozwijających zainteresowania w świetlicach wiejskich;
- istotne jest zapewnienie możliwości terapii uzależnień na terenie gminy
- funkcjonowanie grup AA, DDA, a także diagnozowanie FAS;
- konieczność zaangażowania większej liczby specjalistów, w tym terapeutów uzależnień, ze szczególnym naciskiem na uzależnienia cyfrowe;
- zwiększenie liczby asystentów rodziny i pracowników socjalnych oraz zwiększenie efektywności ich pracy dzięki pojazdom służbowym;
- tworzenie i funkcjonowanie rodzin wspierających;
- zwiększenie liczby godzin zajęć opiekuńczo-wychowawczych w świetlicach wiejskich;
- współpraca z sąsiednimi gminami w zakresie wspólnych inicjatyw.

Zasoby

Profilaktyce i rozwiązywaniu problemów uzależnień oraz przemocy służą zasoby Gminy Pruszcz Gdański. Wśród najistotniejszych wskazano w szczególności:

- instytucje gminne wraz z kadrami, a także relacje, współpraca i komunikacja międzyinstytucjonalna;

- infrastruktura służąca realizacji działań profilaktycznych, w tym szkoły, obiekty sportowe, obiekty kulturalne;
- chęci i motywacja do działania w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów społecznych;
- realizowane programy profilaktyczne, w tym przez GOPS, Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne, Punkty Profilaktyczne, Szkoły;
- realizacja programu Szkoła dla Rodziców;
- funkcjonowanie Gminnego Koordynatora ds. Profilaktyki;
- funkcjonowanie Zespołu Specjalistów Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej;
- zajęcia opiekuńczo-wychowawcze w świetlicach, formy wypoczynku letniego;
- realizacja zajęć profilaktycznych w 19 miejscowościach na terenie gminy;
- działalność GKRPA i Zespołu Interdyscyplinarnego;
- zajęcia sportowe, w tym zajęcia na basenie i tenis;
- duża liczba wydarzeń kulturalnych.

Powyższe czynniki stanowią jedynie przykłady zagadnień istotnych z punktu widzenia obszaru profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień i przemocy w gminie. Wskazują natomiast na potrzeby i problemy najistotniejsze z punktu widzenia przedstawicieli służb społecznych oraz na zasoby, które mogą służyć zaspokojeniu potrzeb i rozwiązywaniu problemów.

10. Podsumowanie wyników badań

Badania przeprowadzone wśród mieszkańców Gminy Pruszcz Gdański, w tym osób dorosłych i młodzieży, a także wśród sprzedawców napojów alkoholowych i przedstawicieli służb społecznych w gminie obejmowały kompleksowe zagadnienia związane z problematyką uzależnień od substancji psychoaktywnych i uzależnień behawioralnych oraz przemocy, w tym przemocy domowej i cyberprzemocy. Poniżej przedstawiono zestawienie wybranych wyników przeprowadzonych badań w podziale na obszary badawcze.

1) Metryka Gminy Pruszcz Gdański

- Gmina Pruszcz Gdański jest gminą o charakterze wiejskim, położoną w województwie pomorskim, w północnej części powiatu gdańskiego. Sąsiaduje z gminami: Kolbudy, Trąbki Wielkie, Pszczółki, Suchy Dąb, Cedry Wielkie, Miasto Pruszcz Gdański i Miasto Gdańsk. Zajmuje powierzchnię 142,7 km².
- W świetle danych Urzędu Gminy zawartych w *Raporcie o stanie Gminy Pruszcz Gdański w 2022 roku* gminę w tym czasie zamieszkiwało 30 896 osób, w tym 15 890 kobiet (51,4%) i 15 006 mężczyzn (48,6%). Alkohol, narkotyki i dopalacze w życiu dorosłych.
- W 2022 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pruszczu Gdańskim udzielił pomocy społecznej 499 osobom, żyjącym w 376 rodzinach, w których funkcjonowało 770 osób.
- Wśród najczęściej występujących powodów udzielania świadczeń mieszkańcom Gminy Pruszcz Gdański w 2022 roku należy wskazać długotrwałą lub ciężką chorobę, ubóstwo, niepełnosprawność, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, potrzebę ochrony macierzyństwa oraz alkoholizm.
- W 2022 roku GKRPA przeprowadziła rozmowy z 73 osobami uzależnionymi od alkoholu oraz z 10 członkami rodzin osób z problemem alkoholowym. Wystąpiła ponadto do sądu z wnioskiem o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego wobec 14 osób. Łącznie w okresie 2018-2022 GKRPA wystąpiła z takimi wnioskami wobec 56 osób.
- W latach 2018-2022 członkowie GKRPA kontaktowali się z 30 osobami doznającymi przemocy oraz z 31 osobami stosującymi przemoc.
- W 2022 roku wszczęto 50 procedur NK, w tym 16 takich procedur wszczęli pracownicy socjalni, 25 – przedstawiciele policji, 8 – pedagodzy i psychologowie szkolni oraz 1 – służba zdrowia. Do prowadzenia działań w ramach procedury w okresie sprawozdawczym powołano 50 grup roboczych, których działaniami objęto 206 osób.
- Na dzień 31 grudnia 2022 roku na terenie Gminy Pruszcz Gdański działały 53 punkty sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy) oraz 15 punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokal gastronomiczny).

- Według stanu na dzień 31 grudnia 2022 roku w Gminie Pruszcz Gdański ważnych było 157 zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży oraz 31 zezwoleń na sprzedaż do spożycia w miejscu sprzedaży. W porównaniu do analogicznego okresu 2018 roku liczba ważnych zezwoleń dotycząca sklepów wzrosła o 6, natomiast odnosząca się do lokali gastronomicznych spadła o 16.
- Na podstawie oświadczeń składanych przez przedsiębiorców można stwierdzić, iż największy udział w sprzedaży napojów alkoholowych na terenie Gminy Pruszcz Gdański mają napoje o zawartości alkoholu powyżej 18%. W 2022 roku wartość sprzedaży tego rodzaju napojów wynosiła 31 226 015,93 zł.
- W opinii badanych dorosłych mieszkańców w gminie najtrudniej żyje się osobom z niepełnosprawnościami i chorującym, w tym psychicznie, co zauważa więcej niż połowa respondentów (51,7%) oraz osobom starszym, na które wskazało 44,0% badanych. Osoby i rodziny dotknięte problemem uzależnienia pojawiały się na trzecim miejscu (40,2%).

2) Alkohol, narkotyki i dopalacze w życiu dorosłych

- W opinii większości respondentów (52,3%) spożywanie alkoholu powinno być dozwolone od 18 roku życia, a 36,3% wskazuje, że dolna granica wieku powinna być wyższa niż 18 lat. Według 7,1% badanych spożywanie alkoholu powinno być całkowicie zabronione, bez względu na wiek; 3,9% wskazuje na 17 rok życia, natomiast jedynie 0,4% uważa, że alkohol mógłby być spożywany w wieku 16 lat lub niższym.
- W opinii badanych najbardziej szkodliwymi używkami są narkotyki i dopalacze, które otrzymały średnią ocen 4,8. W dalszej kolejności pojawiły się papierosy (4,2) i napoje alkoholowe (4,1). Za najmniej szkodliwą używkę, aczkolwiek również jej ocena przekroczyła średni poziom, ankietowani uznali napoje energetyzujące.
- Wiek, w którym respondenci mieli pierwszy kontakt z substancjami psychoaktywnymi, jest bardzo zróżnicowany, aczkolwiek charakterystyczne jest to, że występuje on prawie zawsze do 30 roku życia. W przypadku alkoholu największy odsetek badanych deklaruje wiek pierwszego kontaktu na 16-20 lat (62,8%), a w drugiej kolejności 15 lat i poniżej (15,8%).
- W przypadku papierosów respondenci najczęściej wskazywali również na przedział wiekowy 16-20 lat (31,6%), a następnie na wiek 15 lat i niższy (14,5%).
- Kontakt z narkotykami wystąpił po raz pierwszy zwykle pomiędzy 16 i 20 rokiem życia (9,6%). Podobnie w przypadku kontaktu z dopalaczami – tu odsetek osób, które pierwszy raz je użyły w wieku 16-20 lat wynosił 2,3%.
- W przypadku alkoholu 47,7% badanych po raz pierwszy spożywało go z przyjaciółmi, a 29,7% ze znajomymi; w przypadku papierosów było to odpowiednio 26,5% i 23,1%, a w przypadku narkotyków 9,4% i 5,5%. Aż 8,5% badanych spożywało alkohol po raz pierwszy z rodzicami.

- W ciągu ostatnich 12 miesięcy alkohol spożywało 80,6% badanych osób, papierosy paliło 31,2%, narkotyki zażywało 5,3% respondentów, a dopalacze 1,7% ankietowanych. Alkohol wypijany był przez respondentów głównie okazjonalnie (52,8%), aczkolwiek 14,1% badanych mieszkańców przyznało się do spożywania go kilka razy w miesiącu.
- W okresie ostatnich 12 miesięcy papierosy codziennie paliło 16,5% badanych osób, w drugiej kolejności 6,2% respondentów twierdzi, że paliło okazjonalnie; 5,1% kilka razy w tygodniu, a 2,3% kilka razy w miesiącu. Tylko 1,1% wskazało, że pali raz w miesiącu, natomiast wcale po papierosy nie sięgało w tym czasie 68,8% ankietowanych.
- Zażywanie narkotyków przez badanych mieszkańców miało charakter okazjonalny – z taką częstotliwością robiło to 4,1% respondentów, nieznaczne odsetki osób sięgały po narkotyki z częstotliwością od kilku razy w miesiącu do codziennego używania. Wcale po narkotyki nie sięgnęło 94,7% respondentów. Dopapalacze zażywane były okazjonalnie (1,5%) i z częstotliwością kilku razy w miesiącu (0,2%). Wcale nie zażywało ich 98,3% respondentów.
- Zarówno piwo, jak i wino czy napoje wysokoprocentowe takie jak wódka, nalewki i whisky spożywane były w ciągu ostatnich 12 miesięcy głównie okazjonalnie. Badani mieszkańcy najchętniej sięgali po piwo, które okazjonalnie spożywało 36,8% respondentów, a 11,8% kilka razy w miesiącu. Wino spożywane było okazjonalnie przez 49,2% badanych, natomiast kilka razy w ciągu miesiąca przez 7,3%. Napoje wysokoprocentowe okazjonalnie były spożywane przez 40,1% respondentów; 8,1% wskazuje na spożycie raz w miesiącu, a 6,6% kilka razy w miesiącu.
- W ciągu ostatnich 30 dni przed wypełnieniem ankiety największy odsetek respondentów spożywał alkohol (66,7%), mniejszy natomiast palił papierosy (27,8%). Do zażywania narkotyków w tym czasie przyznało się 3,2% badanych, natomiast do zażywania dopalaczy jedynie 0,6%.
- Rozwiązania w postaci e-papierosów są raczej sporadycznie stosowane przez respondentów. Większość badanych mieszkańców nie używała ich nigdy w życiu, na co wskazuje 72,2% respondentów. W ciągu ostatnich 30 dni e-papierosy były użytkowane przez 13,9% badanych.
- Respondentów zapytano o to, czy zdarzyło im się wykonywać obowiązki zawodowe pod wpływem alkoholu, na co przecząco odpowiedziało 93,2% oraz o to, czy prowadzili pojazd pod wpływem alkoholu – tu odsetek przeczących odpowiedzi wynosił 94,9%. Odsetki odpowiedzi twierdzących były niewielkie i odnosiły się do pojedynczych przypadków, natomiast odsetki niezdecydowanych to w przypadku obowiązków zawodowych 3,8%, a w przypadku prowadzenia pojazdu pod wpływem alkoholu 2,4%.

- Aż 71,8% badanych mieszkańców zna osoby, które w ich opinii mogą być uzależnione od alkoholu, przy czym 23,7% zna 1 taką osobę; 33,6% zna od 2 do 5 takich osób; natomiast 14,5% twierdzi, że zna ich więcej niż 5. Ponad 28% deklaruje, że w ich otoczeniu nie ma takich osób.
- Problem uzależnienia od narkotyków jest dostrzegany w mniejszej skali. Ponad połowa badanych (63,2%) twierdzi, że nie zna osób, które mogą być uzależnione od narkotyków; 19,5% badanych deklaruje, że zna jedną taką osobę; 13,5% - od 2 do 5 takich osób, natomiast 3,8% - że zna więcej niż 5 osób mogących mieć problem z zażywaniem narkotyków.

3) Alkohol a młodzież

- Badana młodzież ma świadomość, że to nie jest normalne, że osoby w ich wieku piją regularnie alkohol. Twierdzi tak 60,4% respondentów, przy czym 49,8% w sposób zdecydowany.
- Młodzi ludzie wskazują na zróżnicowane przyczyny sięgania po alkohol. W opinii ankietowanych najczęściej pomaga on bawić się na imprezie – w tym przypadku odpowiedź *często* zaznaczyło 30,1% badanych, a 17,9% twierdzi, że jest tak *czasami*. W opinii 21,6% alkohol *często* uatrakcyjnia imprezy i uroczystości, według 19,8% *często* pozwala zapomnieć o swoich problemach; 18,5% ankietowanych twierdzi, że dzięki niemu *często* łatwiej dopasować się do grupy, a 18,2% badanych twierdzi, że alkohol *często* poprawia zły nastrój.
- W opinii dużej części młodzieży spożywanie alkoholu powinno być dozwolone od 18 roku życia, na co wskazało 49,5% respondentów, natomiast 20,7% wskazało, że granica ta powinna być wyższa niż 18 lat. Według 12,2% wiek ten może wynosić 17 lat, według 10,3% - 16 lat lub mniej, a 7,3% uważa, że powinno ono być całkowicie zabronione, bez względu na wiek.
- Alkohol przynajmniej raz w życiu piło 26,1% ankietowanych, w ostatnim roku było to 12,2%, natomiast w ciągu 30 dni poprzedzających badanie 7,0%.
- Badani uczniowie deklarują, że po raz pierwszy pili alkohol w wieku 11-12 lat (10,3%), a w dalszej kolejności było to poniżej 10 lat (7,6%) oraz 13-14 lat (6,1%). W wieku 15 lat lub starszym alkohol wypilo po raz pierwszy 1,5% badanych.
- W ciągu ostatnich 30 dni badani uczniowie najczęściej pili piwo, na co wskazuje 9,4% ogółu. W drugiej kolejności pojawia się wino, które piło 3,6% badanych. Na trzecim miejscu ankietowani wskazują wódkę, którą piło 3,3%.
- Do upicia się kiedykolwiek w życiu na tyle, aby zataczać się, bełkotać i nie pamiętać tego, co się stało, przyznaje się 3,4% ankietowanych uczniów, na tego typu wydarzenie w ciągu ostatniego roku wskazuje 2,4%, a w ciągu ostatnich 30 dni 1,2%.
- Ankietowani uczniowie, zapytani o to, kiedy ostatni raz pili napoje alkoholowe, w zdecydowanej większości twierdzą, że nigdy tego nie robili (74,5%). Według 10,6%

badanych było to dawniej niż rok temu, a 8,2% twierdzi, że było to dawniej niż miesiąc temu i krócej niż rok temu.

- Ponad trzy czwarte respondentów nigdy nie była w sytuacji, w której ktoś częstował ich alkoholem, a oni odmówili (72,3%).
- Młodzież raczej nie kupuje napojów alkoholowych w sklepach detalicznych. Aż 98,2% twierdzi, że w ciągu ostatnich 30 dni nie kupowało wina; 97,6% nie kupowało wódki, a 96,4% nie kupowało piwa. Pozostali robili to najczęściej od 1 do 3 razy.
- W opinii ankietowanych uczniów, zarówno matki, jak i ojcowie, najczęściej nigdy nie pozwalają na picie alkoholu – wskazuje tak odpowiednio 60,9% i 58,5% respondentów. Uczniowie deklarują, że przy rodzicach matki pozwalają im pić w 7,5% przypadków, a ojcowie w 9,4%.
- Niewielkie odsetki respondentów w ciągu ostatnich 12 miesięcy doświadczyło problemów związanych z alkoholem. Były to w szczególności: poważna kłótnia (6,4%), wypadek lub uszkodzenie ciała (4,3%), zniszczenie rzeczy lub ubrania (4,3%), bójka (3,6%) oraz samouszkodzenia (3,0%).

4) Młodzież a substancje psychoaktywne

- Papierosy przynajmniej raz w życiu paliło go 13,9%, przy czym 6,4% wskazuje na zapalenie 1 lub 2 razy, 2,4% na zapalenie 3-5 razy, a 2,1% na palenie 40 razy i więcej.
- Analizie poddano również palenie tytoniu przez młodzież w okresie 30 dni poprzedzających badanie ankietowe. W świetle uzyskanych odpowiedzi w ogóle nie paliło w tym czasie 95,1% respondentów. Spośród badanych 2,1% paliło w tym czasie mniej niż 1 papieros na tydzień; a 1,2% wskazuje na więcej niż 20 papierosów dziennie. Jedynie 0,9% deklaruje palenie mniej niż 1 papierosa dziennie, natomiast po 0,3% - palenie 1-5 papierosów dziennie i 11-20 papierosów dziennie.
- Respondenci zapytani o wiek, w którym zapalili pierwszego papierosa, najczęściej wskazują na 13-14 lat (8,2%), a w dalszej kolejności na wiek 11-12 lat (6,7%). Mniejszy odsetek uczniów deklaruje zapalenie po raz pierwszy w wieku poniżej 10 lat (2,7%) oraz w wieku 15 lat i powyżej (0,3%).
- Kilkoro spośród ankietowanych uczniów używało narkotyków, przy czym kiedykolwiek w życiu 2,4%, w ciągu ostatnich 12 miesięcy 2,4%, a w ostatnich 30 dni 1,5%.
- Młodzież zapytana o to, jak często używa narkotyków, deklaruje w pierwszej kolejności, że codziennie lub prawie codziennie (1,2%), a w dalszej kolejności kilka razy w tygodniu lub raz na miesiąc bądź rzadziej (po 0,3%). Po 1,5% badanych twierdzi, że po raz pierwszy zażyło narkotyki lub dopalacze mając 10 lat lub mniej. W przypadku narkotyków pozostałe odpowiedzi wskazują na 11-12 lat i 13-14 lat (po 0,6%), a w przypadku dopalaczy na 13-14 lat (0,9%).
- Większość badanych uczniów deklaruje, że nie miała możliwości spróbowania narkotyków (92,1%). Według 6,7% respondentów mieli oni taką możliwość jeden lub dwa razy, a 1,2% wskazuje na trzy razy lub więcej.

5) Przemoc

- Za najczęstszą przyczynę występowania zjawiska przemocy w rodzinie dorośli respondenci uważają różnego rodzaju uzależnienia. Czynnikiem ten wskazało aż 82,5% badanych, natomiast w dalszej kolejności znalazła się zła sytuacja materialna (37,0%), zaburzenia i choroby psychiczne (32,5%) nieumiejętność panowania nad gniewem (29,9%), problemy małżeńskie bądź w związku (29,5%) oraz doświadczanie przemocy w dzieciństwie (28,8%).
- Ponad połowa (56,6%) dorosłych respondentów nigdy nie doświadczyła przemocy ze strony członka rodziny; 14,8% doświadczyło jej kilka razy; 10,9% wiele razy, a 7,0% tylko raz. Odpowiedź *Trudno powiedzieć* zaznaczyło 10,7% respondentów.
- Respondenci, którzy doświadczyli przemocy ze strony członków rodziny, zostali zapytani również o to, jaki to był rodzaj przemocy. Na to pytanie odpowiedziało 190 osób, które najczęściej wskazują na przemoc psychiczną (60,0%) oraz fizyczną (50,5%) W mniejszym stopniu natomiast na zaniedbanie (17,9%), przemoc ekonomiczną (17,4%) oraz przemoc seksualną (8,4%).
- Większość respondentów (72,4%) deklaruje, że nigdy nie byli sprawcami przemocy wobec członka swojej rodziny, jednak aż 10,2% nie potrafi odpowiedzieć na to pytanie. Na jednokrotne zastosowanie przemocy wskazuje 6,6% badanych; 8,8% twierdzi, że było sprawcami przemocy kilka razy, a 2,1% - przyznaje się do wielokrotnego stosowania przemocy wobec członka rodziny.
- Spośród dorosłych respondentów 43,6% zauważa problem przemocy w rodzinach w swoim otoczeniu –20,7% deklaruje, że zna co najmniej jedną rodzinę, która go doświadcza; 15,6% zna od jednej do pięciu takich rodzin, a 7,3% zauważa problem w wielu rodzinach w gminie.
- Większość badanych uczniów nigdy nie doświadczyła przemocy ze strony swoich rówieśników, na co wskazuje 65,0% respondentów. Pozostali doświadczyli jej przynajmniej raz, przy czym w przypadku 11,2% była to jednokrotna przemoc, 11,9% twierdzi, że doświadczyło przemocy kilka razy w roku, a po 3,6% - kilka razy w miesiącu lub w tygodniu. Aż 4,6% badanych deklaruje, że codziennie doświadcza przemocy ze strony rówieśników.

6) Dodatkowe obszary diagnozy, w tym uzależnienia od komputera, cyberprzemoc, hazard wśród młodzieży i dorosłych, spędzanie wolnego czasu przez dzieci, młodzież i dorosłych.

Uzależnienia od komputera i gier elektronicznych

- Młodzież zapytano o to, jak często korzysta z urządzeń elektronicznych, takich jak tablet, komputer i telefon, w celach nie związanych z nauką. W świetle uzyskanych odpowiedzi, badani uczniowie najczęściej korzystają z telefonu – 74,5% robi to codziennie, oraz komputera – tu na codzienne użytkowanie wskazało 31,6%. W przypadku tabletu odsetek odpowiedzi wskazujących na codzienne korzystanie z tych urządzeń był niższy i wynosił 9,4%.

- Wśród głównych powodów, z jakich młodzież korzysta z urządzeń elektronicznych w celach nie związanych z nauką, największy odsetek respondentów wskazał słuchanie muzyki (82,4%), kontakty ze znajomymi (81,5%), oglądanie filmów i seriali (72,3%), granie w gry (65,7%), wyszukiwanie informacji (59,6%) oraz korzystanie z mediów społecznościowych (52,3%). Na dalszych miejscach pojawiło się robienie zakupów (29,8%), czytanie (25,8%), poznawanie nowych osób (24,6%) oraz prowadzenie bloga lub strony internetowej (8,8%).
- W ciągu 7 dni przed przeprowadzeniem badania z mediów społecznościowych w dni od poniedziałku do piątku nie korzystało 13,1% ankietowanych, natomiast w soboty i niedziele 13,7%. W dzień powszedni młodzież najczęściej korzysta z mediów społecznościowych około 2-3 godzin, na co wskazuje 31,0% ankietowanych, a mniej korzysta z nich około jednej godziny (15,8%), 6 godzin i więcej (14,3%) oraz około 4-5 godzin (13,7%). Sytuacja trochę różni się w soboty i niedziele – w tych dniach młodzież korzysta z mediów społecznościowych najczęściej około 2-3 godzin (27,1%), jednak w następnej kolejności jest to około 4-5 godzin (20,1%) i 6 godzin lub więcej (15,8%).
- Do grania w gry na urządzeniach elektronicznych w ciągu tygodnia przed badaniem przyznaje się 79,4% ankietowanych w odniesieniu do dni powszednich oraz 77,2% w odniesieniu do sobót i niedziel. Wyniki wykazują niewielkie różnice pomiędzy dniami od poniedziałku do piątku i weekendem. W dni powszednie młodzież najczęściej gra około 1 godziny (21,9%), a następnie około 2-3 godzin (21,6%). W weekendy najwięcej osób gra około 2-3 godzin (23,1%), a następnie około 1 godziny (16,4%). Większy jest natomiast odsetek osób grających 6 godzin lub więcej – tu sięga 12,2%, podczas gdy w dni powszednie wynosi 8,2%.
- 69,3% ankietowanych uczniów deklaruje, że zna osoby, które mogą być uzależnione od mediów społecznościowych, przy czym 16,4% twierdzi, że zna jedną taką osobę; 23,4% deklaruje, że zna od 2 do 5 osób, a 29,5% – więcej niż 5 osób dotkniętych problemem takiego uzależnienia. W opinii 69,6% badanych w ich otoczeniu są osoby, które mogą być uzależnione od gier na urządzeniach elektronicznych.

Hazard

- Większość dorosłych ankietowanych nigdy nie grała w gry hazardowe, tj. takie, w których obstawia się pieniądze i można je wygrać. Wskazuje na to 75,4% ankietowanych. W ciągu ostatnich 12 miesięcy w gry hazardowe nie grało 88,9% badanych, natomiast w ostatnich 30 dniach 94,9%.
- Dorośli respondenci dość sporadycznie w ciągu ostatnich 12 miesięcy grali lub obstawiali gry i zakłady na pieniądze. Spośród nich 10,7% deklaruje, że robiło to raz na miesiąc lub rzadziej; 3,6% z częstotliwością 2-4 razy w miesiącu, a 0,6% badanych twierdzi, że grała 2-3 razy w tygodniu lub częściej. Spośród gier hazardowych, w które grali ankietowani, najczęściej wskazują loterie (23,1%), a w mniejszym stopniu zakłady sportowe (6,0%), automaty (2,8%) oraz karty lub kości (1,9%).

- Wśród młodzieży kiedykolwiek w życiu w gry hazardowe grało 22,2% ankietowanych, w ciągu ostatnich 12 miesięcy było to 16,1%, natomiast w ciągu ostatnich 30 dni 8,5% respondentów.
- W ciągu ostatnich miesięcy 87,8% uczniów nie obstawiało pieniędzy w grach hazardowych; 6,4% obstawiało je raz w miesiącu lub rzadziej; 3,0% obstawiało 2-3 razy w tygodniu lub częściej, a 2,7% obstawiało od 2 do 4 razy w miesiącu.

Cyberprzemoc

- Dorośli mieszkańcy doświadczają również problemu cyberprzemocy. Aż 18,6% doświadczyło sytuacji, w której ktoś pisał pod ich postami przykre komentarze; 13,5% deklaruje, że padło ofiarą oszustwa z wykorzystaniem telefonu lub internetu; 9,0% twierdzi, że ktoś podszywał się pod nich w internecie; 4,3% uważa, że ktoś zamieścił w sieci kompromitujące ich zdjęcia lub filmy. Ponadto 3,8% deklaruje, że podszywało się w internecie pod kogoś innego, a 3,4% pisało na forum komentarze, by sprawić komuś przykrość. Nikt nie szantażował nikogo za pomocą narzędzi elektronicznych.
- Wśród młodzieży aż 12,8% ankietowanych twierdzi, że ktoś zamieścił w internecie kompromitujące ich zdjęcia lub filmy; 18,8% uważa, że ktoś pisał pod ich postami przykre komentarze; 10,0% doświadczyło szantażu za pomocą narzędzi elektronicznych, a 8,8% wie, że ktoś podszywał się pod nich w internecie. Z drugiej strony 12,2% respondentów podszywało się w internecie za kogoś innego; 9,1% pisało komentarze mające na celu sprawienie komuś przykrości; 5,8% szantażowało kogoś za pomocą narzędzi elektronicznych, a 4,9% zamieściło w internecie zdjęcie innej osoby, aby ją ośmieszyć.

Spędzanie wolnego czasu

- Z badania dorosłych respondentów wynika, że 67,1% respondentów często spędza czas ze swoją rodziną; 45,3% często spaceruje; 37,0% często poświęca czas wolny na swoje zainteresowania, a 34,2% często czyta książki.
- Respondenci, zapytani o to, czy spędzają swój czas wolny tak jakby tego chcieli, najczęściej odpowiadali, że *często* (45,1%). Odpowiedź *czasami* wskazywali w 30,6% przypadków, natomiast *zawsze* w 12,4%. Czasu w sposób pożądaný nie spędza 11,8% ankietowanych.
- Wśród wymarzonych sposobów spędzania wolnego czasu mieszkańcy, którzy wzięli udział w badaniu najczęściej wymieniali podróże (9,8%), spacerowanie (4,9%), jazdę na rowerze (3,4%), czytanie (2,8%), sport (1,3%) i wędkarstwo (1,3%).
- Z badania młodzieży wynika, iż 90,0% ankietowanych poświęca wolny czas na swoje zainteresowania; 89,1% spędza czas z rodziną; 87,2% robi wypadki ze znajomymi, a 82,7% uprawia sport. W dalszej kolejności 79,6% gra w gry na urządzeniach elektronicznych; 78,7% spaceruje; 69,0% ogląda telewizję; 62,0% gra w gry planszowe, a 61,7% czyta książki.

- Jedyne co czwarty uczeń (24,9%) zawsze spędza czas wolny tak jakby chciał. Spośród badanych uczniów 47,7% deklaruje, że *często* spędza go tak jak chce; 20,7% - *czasami*, a 6,7% nie spędza go w pożądanym sposób.

Wnioski i rekomendacje

Przeprowadzone badania, oparte z jednej strony na analizie danych zastanych, a z drugiej na badaniu ankietowym mieszkańców, pozwalają wnioskować, że w Gminie Pruszcz Gdański istnieje zagrożenie uzależnieniami, zarówno od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych, jak i behawioralnymi. W przypadku alkoholu i papierosów wynika to w dużej mierze z ich dostępności oraz dość powszechnego występowania w codziennym życiu osób i rodzin. Narkotyki i dopalacze stanowią zagrożenie natomiast głównie z tego względu, że trudno przewidzieć kiedy i gdzie staną się dostępne, a także z uwagi na często dramatyczne i nagłe konsekwencje, zagrażające zdrowiu i życiu osób je zażywających.

Coraz większe znaczenie mają również uzależnienia behawioralne, w tym od internetu, mediów społecznościowych i gier na urządzeniach elektronicznych. Dotykają one głównie młodzieży, która dość intensywnie korzysta z nowych technologii, niejednokrotnie przenosząc do „sieci” swój świat i kontakty z rówieśnikami. Mogło to zostać nasilone w okresie epidemii, przede wszystkim przez brak bezpośrednich relacji ze znajomymi oraz zdalną naukę.

W świetle przedstawionych wyników badań rekomenduje się podejmowanie oddziaływań w dwóch, wskazanych niżej, obszarach:

1) Zapobieganie powstawaniu problemów uzależnień:

- realizacja programów edukacyjno-profilaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych, dotyczących uzależnień od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych oraz uzależnień behawioralnych,
- organizacja różnych form edukacji rodziców, dotyczących m.in. świadomego rodzicielstwa, porozumiewania się ze swoimi dziećmi i rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych;
- promowanie i organizacja alternatywnych form spędzania wolnego czasu przez dzieci, młodzież, osoby dorosłe i całe rodziny, w tym zajęć sportowych, rozwijających zainteresowania, wzmacniających różnorodną aktywność mieszkańców, dostosowanych do ich potrzeb i możliwości;
- działania na rzecz promocji zdrowia i zdrowego stylu życia, w tym poprzez organizację zajęć wspierających kulturę fizyczną i sport, promujących zdrowe odżywianie i zdrowy tryb życia;
- działania na rzecz promowania higieny cyfrowej wśród dzieci, młodzieży i dorosłych, związanej z koniecznością osiągnięcia konsensusu pomiędzy edukacją cyfrową a zagrożeniem uzależnieniami behawioralnymi;
- edukacja społeczna na temat negatywnych skutków spożywania alkoholu, palenia papierosów, zażywania narkotyków i dopalaczy, w tym m.in. poprzez udział w ogólnopolskich kampaniach społecznych, a także organizację kampanii lokalnych;

- edukacja społeczna na temat uzależnień behawioralnych, w tym od internetu, mediów społecznościowych, gier na urządzeniach elektronicznych, skierowana zarówno do dzieci i młodzieży, jak i dorosłych.

2) Wczesne wykrywanie i interwencja w przypadkach bezpośredniego zagrożenia i wystąpienia problemu uzależnień oraz minimalizacja negatywnych skutków:

- wczesna diagnoza środowisk rodzinnych pod kątem zagrożenia uzależnieniami, obejmująca interdyscyplinarne działania służące rozpoznaniu problemu oraz zaplanowaniu adekwatnych działań zaradczych;
- rozwój poradnictwa specjalistycznego, wsparcia socjalnego, asystentury rodzinnej oraz pracy terapeutycznej z dziećmi, osobami dorosłymi i całymi rodzinami zagrożonymi i doświadczającymi uzależnień;
- wspieranie tworzenia i funkcjonowania grup wsparcia i samopomocowych dla osób uzależnionych, współuzależnionych i ich rodzin;
- funkcjonowanie Punktów Konsultacyjnych jako miejsc pierwszego kontaktu dla osób zagrożonych i dotkniętych problemem uzależnień, jak również realizujących poradnictwo dla takich osób oraz inne wsparcie dostosowane do potrzeb.

Ważne będzie również wzmocnienie systemu instytucjonalnego i organizacyjnego Gminy Pruszcz Gdański w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom, w tym poprzez wzmocnienie współpracy interdyscyplinarnej, ustawiczne zwiększanie kompetencji pracowników służb społecznych, a także współpracę z organizacjami pozarządowymi, sołectwami i grupami nieformalnymi w zakresie przedsięwzięć służących m.in. zwiększaniu aktywności społecznej, rozwój oferty alternatywnych form spędzania wolnego czasu, edukacji społecznej itp.

Rekomenduje się również włączenie młodzieży w kreowanie i realizowanie procesu edukacji dzieci, młodzieży i osób dorosłych. Istotne jest tu poczucie sprawczości młodzieży, a także większa szansa na zaangażowanie i edukację ich rodziców niż w przypadku zewnętrznie organizowanych inicjatyw.

Wdrożenie wskazanych wyżej rekomendacji może stanowić długi proces, ponieważ wymaga z jednej strony działań realizowanych na bieżąco, zapewniających stałe oddziaływanie profilaktyczne oraz wsparcie osobom zagrożonym i dotkniętym problemem uzależnień. Z drugiej strony natomiast należy rozważyć i podjąć działania długoterminowe, uwzględniające obecne i przyszłe uwarunkowania, służące wzmocnieniu zasobów instytucjonalnych gminy w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom oraz zapewnieniu, osobom tego potrzebującym, dostępu do specjalistycznej pomocy.